KONRAD ADENAUER STIFTUNG

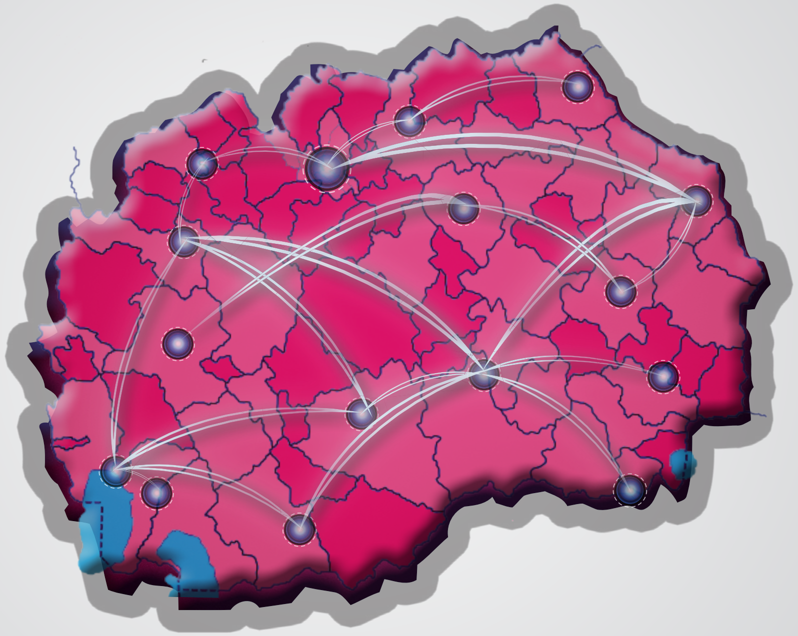

Цане Т. МОЈАНОСКИ Марјан ЃУРОВСКИ

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ II

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ II Цане Т. МОЈАНОСКИ Марјан ЃУРОВСКИ | SECURITY INDEX II Cane T. MOJANOSKI Marjan GJUROVSKI

SECURITY INDEX II

Cane T. MOJANOSKI Marjan GJUROVSKI

KONRAD ADENAUER STIFTUNG

UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" BITOLA
FACULTY OF SECURITY SKOPJE
KONRAD ADENAUER FOUNDATION SKOPJE

Cane T. Mojanoski **Marjan Gjurovski**

SECURITY INDEX II

2018, Skopje

*The signing of the Prespa Agreement on 17th June 2018 initiated the process for a change of the constitutional name of the Republic of Macedonia. The Agreement entered into force on 12.02.2019. Since this publication was compiled prior to this agreement's entry into force, the name "Republic of Macedonia" will be used throughout text in this edition.

IMPRESUM

Title:
Security Index II

Authors:
Dr. Cane T. Mojanoski
Dr. Marjan Gjurovski

For the Publishers:
Johannes D. Rey, Head of Office, Konrad Adenauer Stiftung, Office in Skopje
Dr. Nikola Dujovski, Dean, Faculty of Security - Skopje, "St. Kliment Ohridski" University, Bitola

Coordinator:
Ivan Jovanov

Reviewers:
Dr. Trajan Gocevski, Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje
Dr. Tome Batkovski, Faculty of Security - Skopje, "St. Kliment Ohridski" University, Bitola

Translation:
Tiina Fahrni

Layout and Print:
Vinsent Grafika DOO Skopje

Edition:
100 copies

The book is available free of charge at:
http://www.kas.de/mazedonien/en

Note:
The views and opinions expressed in this publication are those of the authors and do not necessarily correspond with those of the Konrad Adenauer Stiftung.

According to the article 110 from the Law for Higher Education („Official Gazette of the Republic of North Macedonia" nr.82/19) and the Publication Plan of the „St. Kliment Ohridski" University in Bitola, the Professors Council of the Faculty on its meeting held on 28.02.2019 with decision nr. 08-189/14 from 28.02.2019 approved the printing of the book as MONOGRAPH according to the reviews published in the bulleting of UKLO-Bitola nr. 451 from 01.02.2019 for 2019.

All rights reserved.

TABLE OF CONTENTS

PREFACE 9
INTRODUCTION........ 15
Characteristics of the research activities 19
Research procedures and techniques........ 20
Characteristics of the measurement scales used in the research..... 22
Characteristics of the sample 25
The respondents` rating regarding their feeling of security 36
Reasons for not feeling safe 46
Citizens' rating of best protection 49
Assessment of the level of threat to the Republic of Macedonia..........51
Citizens` perceptions of trust in the institutions........ 52
Respondents` assessment of the main threats to the security of communities 54
Assessment of the level of threat to the security of the Republic of Macedonia from within........ 56
Assessment of external threats to the Republic of Macedonia's security........ 62
Assessment of measures to maintain the Republic of Macedonia's security........ 65
Assessment of means by which security should be provided........ 67
Perceptions and expectations concerning NATO membership.... 70
Security index — security indices 76
Military security index 77
Regional security index 80
Economic security index 82
Political security index........ 83
Environmental security index........ 84
Personal security index 86
Good governance index 88
Societal security index........ 90
State security index 92
Security index 92
Conclusions and recommendations........ 95
Bibliography 101
ANNEXES 109

TABLES, CHARTS AND SUMMARIES

TABLES

Table Nr. 1 Cronbach's alpha coefficient for the questions 23
Table Nr. 2 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? (Correlation matrix) 23
Table Nr. 3 Should Macedonia become a member of NATO, this will..? (Correlation matrix).. 24
Table Nr. 4 Respondents by statistical regions 27
Table Nr. 5 Respondents by state institution/body they are employed at 28
Table Nr.6 Respondents by place of residence.............................. 29
Table Nr. 7 Respondents by gender 29
Table Nr. 8 Respondents by age 30
Table Nr. 9 Respondents by ethnicity... 31
Table Nr. 10 Respondents by religious affiliation 32
Table Nr. 11 Level of education 34
Table Nr. 12 Respondents by employment status 35
Table Nr. 13 Please assess the level of your feeling of safety in your living and working environment 38
Table Nr. 14 Do you feel safe in your living and working environment? (Answers from the years 2008 to 2018)................. 39
Table Nr. 15 Please rate your level of feeling safe......................... 44
Table Nr. 16 According to your opinion, which of the following phenomena influences your feeling of being threatened and to what extent; what is the main reason why you feel threatened? (ratings 1: least to 5:most) - Citizens... 47
Table Nr. 17 According to your opinion, which of the following phenomena influences your feeling of being threatened and to what extent; what is the main reason why you feel threatened? (ratings 1: least to 5:most) - Institutions 48
Table Nr. 18 According to your opinion, who can best protect your safety and the safety of your family? (ratings 1: least to 5:most) - Citizens 49
Table Nr. 19 According to your opinion, who can best protect your safety and the safety of your family? (ratings 1: least to 5: most) -

Institutions 50
Table Nr. 20 According to your opinion, to which extent is the security of the Republic of Macedonia threatened? 51
Table Nr. 21 To what extent do you agree with the following statements? - Citizens 57
Table Nr. 22 To what extent do you agree with the following statements? - Institutions 59
Table Nr. 23 Please assess whether the following phenomena can be a threat to the Republic of Macedonia's security from within. -Citizens 60
Table Nr. 24 Please assess whether the following phenomena can be a threat to the Republic of Macedonia's security from within. -Institutions 61
Table Nr. 25 Security index by security types. Citizens, institutions and average 93
Table Nr. 26 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? (from 1: least to 5: most) -Citizens 111
Table Nr. 27 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? (from 1: least to 5: most) -Institutions 111
Table Nr. 28 Please assess which institutions contribute to your feeling of safety and to what extent (from 1: least to 5: most) – Citizens 112
Table Nr. 29 Please assess which institutions contribute to your feeling of safety and to what extent (from 1: least to 5: most) – Institutions 112
Table Nr. 30 Please rate your level of feeling safe. - Citizens 113
Table Nr. 31 Please rate your level of feeling safe. -Institutions. 113
Table Nr. 32 If you had a problem that needed to be solved, who would you turn to first? Please rate. -Citizens 114
Table Nr. 33 If you had a problem that needed to be solved, who would you turn to first? Please rate. - Institutions....................... 114
Table Nr. 34 Please rate the work of the following security institutions - Citizens 115
Table Nr. 35 Please rate the work of the following security institutions - Citizens 115

Table Nr. 36 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Citizens 116
Table Nr. 37 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Institutions 116
Table Nr. 38 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security. -Citizens 117
Table Nr. 39 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security. -Institutions 118
Table Nr. 40 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Citizens 119
Table Nr. 41 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Institutions 119
Table Nr. 42 By which means should your country provide security? - Citizens 120
Table Nr. 43 By which means should your country provide security? – Institutions 121
Table Nr. 44 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this ...? – Citizens 122
Table Nr. 45 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this ...? – Institutions 123
Table Nr. 46 Please state if and to what extent you agree with the following statements. - Citizens 124
Table Nr. 47 Please state if and to what extent you agree with the following statements. - Institutions 125

CHARTS

Chart Nr. 1 Respondents by statistical regions 27
Chart Nr. 2 Respondents by gender 30
Chart Nr. 3 Respondents by age 31
Chart Nr. 4 Respondents by ethnicity 32

Chart Nr. 5 Respondents by religious affiliation 33
Chart Nr. 6 Level of education... 34
Chart Nr. 7 Respondents by employment status........................... 36
Chart Nr. 8 Please assess the level of your feeling of safety in your living and working environment: citizen and institution respondents 39
Chart Nr. 9 Do you feel safe in your living and working environment? (Answers from the years 2008 to 2018)................. 40
Chart Nr. 10 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? Citizens 41
Chart Nr. 11 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? Institutions 42
Chart Nr. 12 If you feel safe, who contributes to that feeling and to what extent? Citizens... 42
Chart Nr. 13 If you feel safe, who contributes to that feeling and to what extent? Institutions 43
Chart Nr. 14 Please rate your level of feeling safe......................... 45
Chart Nr. 15 Please rate the work of the following security institutions - Citizens 53
Chart Nr. 16 Please rate the work of the following security institutions - Institutions 53
Chart Nr. 17 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Citizens 55
Chart Nr. 18 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Institutions 55
Chart Nr. 19 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security -Citizens.. 63
Chart Nr. 20 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security -Institutions.. 64
Chart Nr. 21 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Citizens 65

Chart Nr. 22 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia’s security? -Institutions 66
Chart Nr. 23 By which means should your country provide security? - Citizens 68
Table Nr. 24 By which means should your country provide security? - Institutions 69
Chart Nr. 25 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this will...? – Citizens... 71
Chart Nr. 26 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this will...? – Institutions.. 71
Chart Nr. 27 Assessment of the advantages of NATO membership - Citizens.. 72
Chart Nr. 28 Assessment of the advantages of NATO membership - Institutions.. 74
Chart Nr. 29 Security index by security types. Citizens, institutions and average. 94

SUMMARIES

Summary Nr. 1 Respondents` assessment of measures that contribute towards maintaining the Republic of Macedonia’s security... 67

PREFACE

This is our second edition of the Security Index, an attempt at demonstrating the complexity and the numerous concepts of security. Our aim is to show how difficult it is to find common characteristics, i.e. to define a set of indicators for warning, reporting or announcing change with a sufficient degree of certainty. The Security Index was designed as an instrument to help decision-makers assess the level of security in the Republic of Macedonia[1]. It represents an attempt at devising a synthetic indicator, based on a set of indicators, that notifies them of the necessity to find answers. What those answers will be depends on the overall circumstances at hand, the material and technical equipment and human resources available, as well as on the dedication to the duty to identify the essence of a situation and to take action accordingly, utilising the right resources and potentials to create the conditions for the system to function without hindrance. Hence, in our approach, we insist on identifying a certain number of indicators by means of which we can rate the security level in the Republic of Macedonia, so that users of the Index, as well as responsible authorities, can assess the level of compliance with the standards. Thus, within the limits of their responsibility, they would have a clear picture of the situation as well as further measures for maintaining, improving or enhancing security.

First and foremost, the Index has to be considered as an instrument that will be useful for its users, helping them to observe the security building process regarding the responsibilities of the state and other competent institutions.

[1] "With the Prespa Agreement signed on 17th of June 2018, the process for changing the constitutional name of the Republic of Macedonia officially started. The agreement took effect on 12.02.2019. Due to the fact that the Security Index II was prepared before the agreement took effect throughout the text the name "Republic of Macedonia" will be used."

The Security Index should help us understand and improve the concept of security assessment and to design a system of indicators that point at concrete phenomena significant for observing the compliance with existing standards or detecting the necessity of establishing new ones. At the same time, the Index is designed for a better understanding of the complex social, legal, economic and security indicators. It addresses key information that requires data collection and observation in the process of assessing the Republic of Macedonia's security.

The necessity of designing this instrument resulted from previous studies of the Faculty of Security (Skopje) and the continuous monitoring of the complex security processes in the Republic of Macedonia during more than forty years.

The Index is composed of a number of indicators, and, with its multidimensional assessment concept, devised as a synthetic indicator to notify of current situations and to encourage finding answers and offering solutions for managing them and maintaining a functioning, effective system. Hence, it is a combination of certain indicators with the aim of giving an overview of the complex reality.

The study results presented in this edition extend and reinforce the indicator framework which the Security Index is based on. The gained results point to certain situations, notify us of some manifest forms and indicate the need of adequate measures.

Again, we would like to use the occasion to thank Johannes Rey, Head of the Konrad Adenauer Foundation's office in Skopje, and his colleagues for their continuous support, which represents a direct contribution to the development of approaches to security

and stabilisation in the Republic of Macedonia. We would like to extend our gratitude to the Research and Education Board, the Dean of the Faculty of Security (Skopje), Prof. Dr. Nikola Dujovski, and the reviewers, Prof. Dr. Trajan Gocevski of the Faculty of Philosophy at the Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, and Prof. Dr. Zhidas Daskalovski of the Faculty of Security (Skopje) of the "St. Kliment Ohridski" University in Bitola.

Skopje, April 2019

Dr. Cane T. Mojanoski
Dr. Marjan Gjurovski

INTRODUCTION

Identifying the essence and the nature of security is a complex and multidimensional challenge. We usually agree on defining security as freedom from threats to the basic values, but not on whether the focus of security studies should be on individual, national, international or integral security. During the Cold War, the idea of national security was predominant, mainly defined by military terms. According to Barry Buzan, „security is the pursuit of freedom from threat“ (Buzan 1983). According to Czeslaw Mesjasz, the term „security“ can be defined in three different ways: a) „traditional“ security, as a state attribute, the absence of military conflict, „military security“; security in the broad sense of the word, however directly denoting phenomena of international relations, directly/indirectly provoked by relations between states; b) security as a common good, and c) security in its universal sense (concerning the individual as well as society); the security of people (Mesjasz 2008, p. 570).

The term „security“ is most commonly used in relation to the term „state“. Among the basic functions of a state – economic, judicial, social, idealogical, and the service function - Mirko Grčić also lists security, as a fundament for the others. The security function can be identified with the police function of the state, obliged to maintain the vital values of society: sovereignty, territorial integrity and independence, as well as the fight against all types of criminal acts (Grčić, 2000, p. 133). According to Slobodan Miletić, „security is a noun, an abstract one, that is, a non-material noun; we cannot touch security, we can only feel and imagine it.“ He believes that man is „secure when not exposed to dangers, when safe from threats and violations of his physical integrity and his privacy, his dignity and safety, when his freedoms and rights are protected, especially the right to property, i.e. when his property is protected from alienation, destruction and harm against his will“ (Miletić 2003, p. 22). Hence, he believes that „human security is the condition of a person being protected against danger“, that is, „the security of citizens is not possible without the security of their state, and vice versa.“

According to another author (Stajić 2004, p. 44), security is „a feature of real, societal, natural or technical subjects (beings,

creations or things), manifested as an established, sustained or advanced state and/or value, expressed by fulfilling a minimum of (security) standards characteristic of that subject, which allow it a genuine basis for survival, growth and development, notwithstanding potential agents, forms, times and places of threat.“

In international relations, there are various definitions of security, which is why, in the respective literature, the term is very often used without being further explained. It is actually a disputed concept, not only because its content can never be fully grasped with respect to the time and place of discussion, but also due to the fact that any discussion about security is inevitably linked to other categories as well: fear (for physical survival), absence of structural violence, peace, welfare, and stability.

Etymologically, the term "security" stems from Latin "securitas", which denotes unconcern, the feeling of protection, or freedom from anxiety (Liotta 2002). Arnold Wolfers gives a broader definition: "Security, in its objective meaning, measures the absence of threats to the accepted values, and in its subjective meaning, the absence of fear that those values could be jeopardised." (Wolfers 1962) According to Ramo Masleša, "security is society‘s most basic goal, without which it cannot survive, and the term is used in almost all spheres of life and work, so that all insistence leads in the direction of establishing an adequate balance between man and security" (Masleša, 2001, p. 7). For Siniša Tatalović, security is a "structural element of the survival and the actions of individuals, societies, states and the international community, as well as one of the basic life functions" (Tatalović, 2006, p. 11). Mitko Kotovčevski believes that "security can be regarded as a condition in which the balanced physical, spiritual, mental and material survival of the individual and the community is granted, with respect to other individuals, other communities, and nature. Basically, security is an immanent part of society‘s structure, which includes a certain condition, i.e. certain characteristics of this condition, as well as activity, i.e. a system." (Kotovčevski, 2000, p. 21) For Trajan Gocevski, too, security, in its broadest political and legal sense, incorporates

measures and activities for safety and protection from all kinds of threats to the independence and the territorial integrity of a country, as well as protection of the state and legal order.

CHARACTERISTICS OF THE RESEARCH ACTIVITIES

From a methodological point of view, for researching and processing the material, it is crucial to determine and analyse the situation, the efficiency, the justification, the transparency, the setting and the mutual coordination and cooperation of the actors in the field of security. Besides, the methodological framework is determined by the descriptive and structural character of the research. The main purpose of the research is to gain immediate information on the citizens' perception on security situations and challenges in the Republic of Macedonia. In accordance with the hypothetical framework, the subject, and the goal of the research, the following research methods were used:

» **The analytical-synthetic method**, a basic logical and methodological procedure for providing theoretical and practical consideration by analysis or synthesis of the research subject and its elements.

» **The inductive-deductive method**, the most general approach to drawing conclusions.

» **The statistical method** – for a quantitative research of security as a mass phenomenon by analysing and interpreting the results obtained by a survey used as an instrument to measure the perceptions of security. A comparison was made between the different forms of surveys used in security studies.

RESEARCH PROCEDURES AND TECHNIQUES

In the research of social phenomena such as security, there are numerous debates on the justification of the quantitative procedure, not only because the phenomena are particularly complex, but also because of the danger of the process of quantification becoming dull empiricism, short of insights into other contents that could be provided by an in-depth theoretical-epistemological assessment and analysis. That is why, nowadays, we often hear that mastering a particular analytical tool, or using an instrument (a software solution like SPSS or PSPP), cannot provide a comprehensive answer, especially when searching for solid answers to the complex theoretical and epistemological problems of security. There is no doubt that the research of security policy, the risks and threats to security, by way of analysing citizens' perceptions, cannot reveal or solve all the puzzles or consolidate debates about the notion of security and its phenomenological characteristics. Nevertheless, it can offer an empirical profile of the perceptions and attitudes of the citizens, as well as provide the opportunity to strengthen the indicator basis for explaining security threats, coupled with a complex analytical procedure for further development of the attitudes on the factors necessary for creating security policies. Having in mind that this research is performed within a given time-frame, it is not intended to provide answers to all questions, but rather to spread some light on the phenomenon and to offer empirical material for critical analysis, which could be implemented during further scientific research and thus contribute to strengthening the scientific and verifiable assertions and attitudes, as well as offer constructive models to promote the security practices. Science is by definition an anti-monopoly discipline, pushing forward only the attitudes and perceptions that will withstand the theoretical and empirical validation of every data and assertion. With the hope that our research results are a modest contribution to this general effort, this research is intended to offer scientists, professionals and the interested public some insight and impetus for a fruitful scientific debate. It is also meant as a basis for further scientific and research approaches applied in the creation of security policy,

especially concerning constructs, instruments and models that will advance the practice and lead towards the creation of an appropriate security concept in the Republic of Macedonia.

The individual, structured interview was used as an instrument, implemented by an expert associate interviewer in the form of a socio-demographic survey. To this goal, 760 respondents in 30 municipalities were interviewed.

Every institution was supplied with 30 copies of the questionnaire which were then distributed among the employees. The filled in questionnaires were returned by mail to the research team.

The following instruments were designed for the research:

a) Conversation basis: citizens‘ opinions on security in the Republic of Macedonia and perceived security threats.
b) An Inquiry diary, an analytical data processing table, a code book, and the guidelines for the application of the conversation basis were used, as well as providing respondents.

The Conversation basis was intended to examine the perceptions of the citizens.

The survey was conducted in the territory of the Republic of Macedonia between 21 November and 10 December 2018. In the following institutions, it took place between 15 and 25 December 2018: the Intelligence Agency of the Republic of Macedonia, the Protection and Rescue Directorate, the Directorate for Security of Classified Information, the Chamber of the Republic of Macedonia for Private Security, the Crisis Management Centre, and the Ministry of Interior.

A Code book (code list) was prepared for data processing, and a Model for computer data processing for the instruments was compiled in Excel. Data processing, coding and data input were performed on a computer. Several expert associates were engaged in the collection and processing of the data. The statistical calculations of the survey were processed using the PSPP statistical software package.

CHARACTERISTICS OF THE MEASUREMENT SCALES USED IN THE RESEARCH

For the application of a number of multivariate procedures for data processing, the coefficient of the internal compliance of the variables (estimates for measuring the degree of security) was determined. This depicts the extent to which the values of the scale are equal to the measurements of the subject‘s attributes, i.e. to what extent they are interconnected. The internal consistency (α>0,5) represents consistency in giving answers of the proposed questions i.e. whether they are measuring the same characteristics. The instrument is more precise if the answers of the independent subjects corelated between are higher. For measuring the internal consistency, the Cronbach alpha coefficient is used. The value is between 0 and 1, and the closer it gets to 1, it indicates a higher precision of the instrument. There is not a common understanding, what the minimal acceptability of the value of the alpha coefficient represents. There are opinions that 0,7 is the minimal accepted level for internal consistent precision, while other viewpoints claim that a value of α>0,5 should be accepted as an indicator for internal precision. Therefore, a border value of 0,6 is generally accepted as a referent point. There are more rigorous criteria for the minimal value of the alpha coefficient (ex. in the clinical researches), which also depend on the type of the research and the applicable area.

Several batteries of questions were defined, and the respondents` answers were distributed on a Likert scale.

Depending on the type and the purpose of the scale, different reliability levels are required, while a level below 0,7 is usually not accepted. The Cronbach alpha coefficient changes, depending on the number of values on the scale. Hence, for a small number of values on the scale (less than 10), the indicators of the Cronbach alpha coefficient are mostly particularly small. In those cases, it is considered better to calculate and report the average value of the correlation between all value pairs. The optimal average value of the correlation between

value pairs lies between 0,2 and 0,4 (Mojanoski C.T. 2015, p. 41-42) The following table shows the values of the Cronbach alpha coefficient. We can see that a number of data sets have a value above 0,8 (Willan & Briggs 2006, p. 158, Briggs & Cheek 1986, p. 106-148).

Table Nr. 1 Cronbach's alpha coefficient for the questions

Questions of the survey for citizen respondents:																
	9	10	11	12	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	сите
Cronbach's alpha	0,73	0,72	0,84	0,65	0,82	0,89	0,67	0,80	0,74	0,60	0,82	0,65	0,84	0,67	0,76	0,93
Number of items	7	8	9	8	5	11	7	9	8	5	10	7	15	11	14	135
Questions of the survey for institutions:																
Cronbach's alpha	0,49	0,79	0,82	0,51	0,79	0,89	0,79	0,75	0,69	0,74	0,89	0,62	0,88	0,41	0,56	0,89
Number of items	7	8	9	8	5	11	7	9	8	5	10	7	15	11	14	132

When calculating Cronbach's alpha coefficient, the contribution value of each item in the total coefficient was calculated separately for each battery of questions. We can conclude that there was no need to exclude an item in any of the batteries. Each of them contributes appropriately and significantly to the overall performance of Cronbach's alpha coefficient concerning the respective question.

Let us point to the values in question 22, where we have four items. Here, the correlation matrix is an additional argument. The calculation is given in the following table.

Table Nr. 2 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? (Correlation matrix)

	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6
9.1 I am living in a good neighbourhood	1					
9.2 The state bodies are doing their job well.	,32	1				
9.3 I am capable of protecting myself.	,10	,35	1			
9.4 I live a regular life and respect law and order.	,17	,32	,29	1		
9.5 Our coexistence in the state is excellent.	,20	**,55**	,22	,21	1	
9.6 I have a job and enjoy economic stability.	,30	,29	,23	**,39**	**,41**	1

M= 0,291

Table Nr. 3 Should Macedonia become a member of NATO, this will......? (Correlation matrix)

	23.1	23.2	23.3	23.4	23.5	23.6	23.7	23.8	23.9	23.11
23.1 ...lead to increased poverty	1									
23.2... lead to a loss of the national identity of the Macedonian people	,72	1								
23.3... lead to a loss of sovereignty and independence	,72	,89	1							
23.4 ...force the Republic of Macedonia to give up its name	,56	,61	,64	1						
23.5 ... lead to greater security	,01	,04	,04	,20	1					
23.6 ... lead to involvement in conflicts and the danger of terrorism	,22	,24	,16	-,09	-,40	1				
23.7 ...reduce the danger of external assaults	-,05	-,15	-,15	,02	,45	-,18	1			
23.8...attract more foreign investments	-,47	-,50	-,49	-,43	,15	,00	,31	1		
23.9 ... lead to a modernisation of the Army of the Republic of Macedonia	-,52	-,47	-,50	-,46	,14	,08	,27	,74	1	
23.10... will hinder our relations with Russia, India, China etc.	,11	,10	,10	,09	-,05	,24	-,13	,07	,17	1,

M=0,068

The achieved results allow us to assess that all variables are within the foreseen values, i.e. below the value of Cronbach's alpha, and that all of them contribute to its value. Thus, we can rightly state that the compared variables are related and that they are not components of a composite score.

The relation of the applied variables is confirmed by Pearson's correlation coefficient (R).

CHARACTERISTICS OF THE SAMPLE

It is fundamental for designing a research sample to avoid bias. For this research, this was ensured by applying random choice. When we use the term „random“, we are aware that this is a carefully planned process, in which the statistical mass of all units is given equal opportunity to be chosen in the sample.

For this research, we used a multistage sample, which is one type of a stratified sample. This type of sampling is applied in the case of large populations and lack of time and funding. For example, we want to determine the opinion of the citizens on a certain action undertaken by the police. By using random choice, we select several places, then we select a number of population units in them, and the respondents are chosen randomly, too.

For applied research as it is done at the faculties, less attention is paid to the question of the sample, which is understandable, since the primary aim of this research is not to determine laws and rules in the sphere of security (which fundamental research is used for), but rather to apply them in practice. However, there are rather many problems concerning the realization, depending on the implementation environment (at the faculties: new models of learning, new teaching settings, etc.; in the administrative bodies: new models of problem solving), which should first be checked (monitored and studied) on a small number of respondents, a limited number of procedures and content, etc., before expanding it to all participants, the teaching contents, the variables, the procedures, etc., which the research relates to (Mojanoski C. T. 2013, p. 254-264).

For this research, the respondents were selected as follows: first, in each municipality, urban or rural settlement, a nucleus was formed. In each of them, every 5th household in individual dwellings and every 20th households in collective dwellings was visited. If nobody was present, or the person refused to cooperate, the next household was visited. According to the instructions, in case this person also refused to cooperate, the choice fell on the 5th next household.

The respondent was chosen from the household according to the ‚next birthday' principle. A structured interview (face to face) was led. The research was designed to cover all parts of the Republic of Macedonia and to include an approximately equal number of respondents from all parts, as well as from urban and from rural areas. Keeping in mind the relevance of the results, special attention was paid on equal representation of respondents from all regions of the Republic of Macedonia, in accordance with the official territorial division. The survey was conducted in 30 municipalities: Skopje, Gazi Baba, Gjorče Petrov, Kisela Voda, Berovo, Bitola, Brvenica, Vinica, Gevgelija, Gostivar, Delčevo, Zelenikovo, Ilinden, Jegunovce, Kavadarci, Kičevo, Kočani, Kratovo, Kriva Palanka, Krivogaštani, Kumanovo, Petrovec, Pehčevo, Prilep, Probištip, Radoviš, Sveti Nikole, Staro Nagoričane, Strumica, Tetovo. The regional distribution of the respondents shows that the eight regions of the Republic of Macedonia are more or less equally represented. The number of respondents is slightly lower in the South and Southwest Region, due to an insufficient number of research assistants. The regional distribution of respondents is depicted in the following table:

Table Nr. 4 Respondents by statistical regions

Statistical region:	*f*	%
Skopje	220	28,95
Pelagonia	60	7,89
Northeastern	60	7,89
Polog	60	7,89
Southern	60	7,89
Eastern	180	23,68
Southeastern	80	10,53
Southwestern	40	5,26
Total		**760** **100,00**

Chart Nr. 1 Respondents by statistical regions

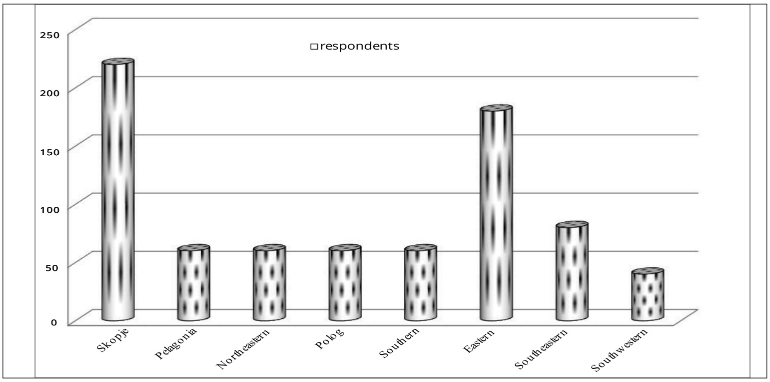

The surveys sent to the bodies and institutions of the Republic of Macedonia with the constitutional and legal responsibility to

assume functions related to security were an integral part of the research results.

Table Nr. 5 Respondents by state institution/body they are employed at

Institution:	*f*	%	*realised*	
Intelligence Agency	31	20,00	3,33	-22,50
Protection and Rescue Directorate	28	18,06	-6,67	-30,00
Directorate for Security of Classified Information	23	14,84	-23,33	-42,50
Chamber of the Republic of Macedonia for Private Security	28	18,06	-6,67	-30,00
Crisis Management Centre	22	14,19	-26,67	-45,00
Ministry of Interior	23	14,84	-23,33	-42,50
Total	**155**	**100,0**	**-13,89**	**-22,50**

The data shows that the request to fill out the questionnaire was not equally responded to. The Intelligence Agency filled out and returned all copies, followed by the Protection and Rescue Directorate and the Chamber of the Republic of Macedonia for Private Security (which failed to return 6,67% of the distributed copies). The Directorate for Security of Classified Information and the Ministry of Interior (which failed to return 23,33% of the copies) follow, while the Crisis Management Centre returned 22 of 30 copies (it failed to return 26,6%). Looking at the questionnaire, we see that the respondents did not fill out all of the questions, which we can conclude from that the respondents at the institutions did not give their best attention to the survey. Maybe they did not fully understand the questions, or they are not used to responding to questions that research teams might have for them. Other reasons are possible, however, the research team is grateful to everyone who was brave enough to respond to the request and fill out the questionnaire.

The survey shows that 507 inhabitants or 66,71% live in urban settlements, while 253 inhabitants or 33,29% live in rural settlements. This coverage allowed to obtain relevant data on the opinion of urban and rural area inhabitants on security threats.

Table Nr.6 Respondents by place of residence

	citizens		institutions	
	f	%	*f*	%
1 city	507	66,71	144	92,90
2 village	253	33,29	11	7,10
Total	**760**	**100,00**	**155**	**100,00**

The distribution of respondents of the institutions shows that they mostly live in Skopje, with a very small number living in villages.

The survey was completed by nearly as many men as women: 381 men (50,13%), and 379 women (49,87%). Hence, the criterium of gender perspectives and equal participation of women and men is fulfilled, which allows to examine whether there is a difference in the perception of security between women and men.

The distribution of respondents by gender was as follows:

Table Nr. 7 Respondents by gender

	citizens		institutions	
Gender:	*f*	%	*f*	%
1 male	381	50,13	95	61,29
2 female	379	49,87	60	38,71
Total	**760**	**100,00**	**155**	**100,00**

Chart Nr. 2 Respondents by gender

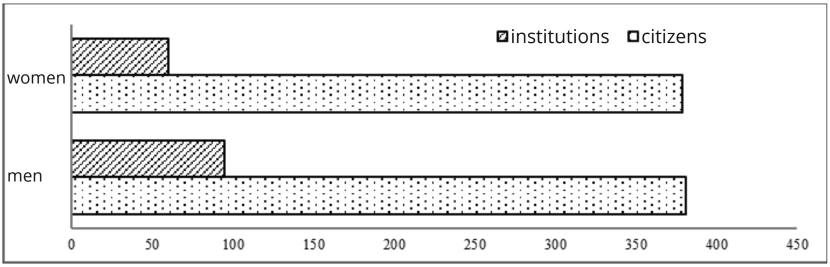

Table Nr. 8 Respondents by age

	citizens		*institutions*	
years	***f***	**%**	***f***	**%**
18 - 25	158	20,79	8	5,67
26 - 35	155	20,39	29	20,57
36 - 45	186	24,47	41	29,08
46 - 55	153	20,13	50	35,46
56 - 65	70	9,21	13	9,22
over 66	38	5,00	-	-
Total	**760**	**100,00**	**141**	**100,00**

The respondents that participated in the survey cover ages from 18 to 66 years. Out of them, 20,79% were 25 years old and younger, 20,39% between 26 and 35, 24,47% between 36 and 45, 20,13% between 46 and 55, 9,21% between 56 and 65, and 5,00% were 66 years old and older.

9,03% of the respondents from the institutions did not specify their age. Out of those who answered, 5,67% were 25 years old and younger, 20,57% between 26 and 35, 29,08% between 36 and 45, 35,46% between 46 and 55, and 9,22% were 60 years old or older. This age structure is somewhat more specific, basically reflecting the age structure in security institutions.

The age structure of the citizen respondents shows a balance of the age groups from 18 to 55. This allows us to analyse the differences between the younger and older population, their positions on the security system, and where they see themselves in the overall security policy of the Republic of Macedonia.

Chart Nr. 3 Respondents by age

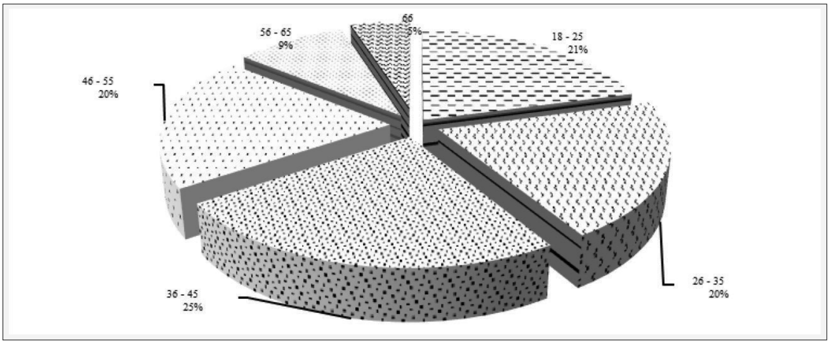

Table Nr. 9 Respondents by ethnicity

	citizens		*institutions*	
	f	*%*	*f*	*%*
Macedonian	475	62,50	122	79,74
Albanian	190	25,00	16	10,46
Turk	25	3,29	3	1,96
Vlach	6	0,79	4	2,61
Serb	20	2,63	5	3,27
Bosniak	25	3,29	1	0,65
Roma	18	2,37	2	1,31
Others	1	0,13	-	-
Total	**760**	**100,00**	**153**	**100,00**

The sample according to ethnicity shows that, basically, proportions are more or less in accordance with the demographic situation in the Republic of Macedonia regarding the Albanian population, while Turks and Roma are somewhat under-represented, whereas Serbs and Bosniaks are somewhat overrepresented. Overall, we can state that deviations are no greater than 3%, and thus, that all ethnic communities of the Republic of Macedonia are adequately represented by respondents, especially those who are mentioned in the Preamble to the Constitution of the Republic of Macedonia (Constitution of the Republic of Macedonia, including amendments I-XXXII, 2011).

Chart Nr. 4 Respondents by ethnicity

citizens

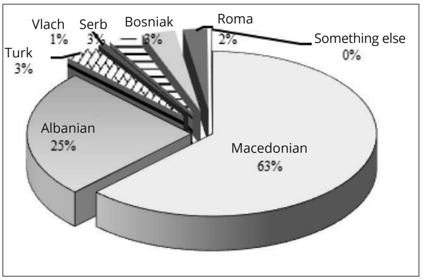

institutions

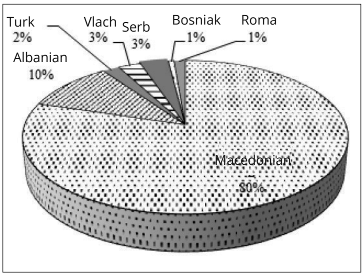

The following sample reflects the population structure according to religious affiliation (as in the 2004 census).

Table Nr. 10 Respondents by religious affiliation

	citizens		*institutions*	
Religious affiliation:	*f*	*%*	*f*	*%*
Orthodox	478	62,89	121	80,13
Muslim	258	33,95	18	11,92
Catholic	13	1,71	2	1,32
Protestant	2	0,26	4	2,65
Atheist	3	0,39	4	2,65
Other	5	0,66	2	1,32
Total	**760**	**100,00**	**151**	**100,00**

Chart Nr. 5 Respondents by religious affiliation

citizens ***institutions***

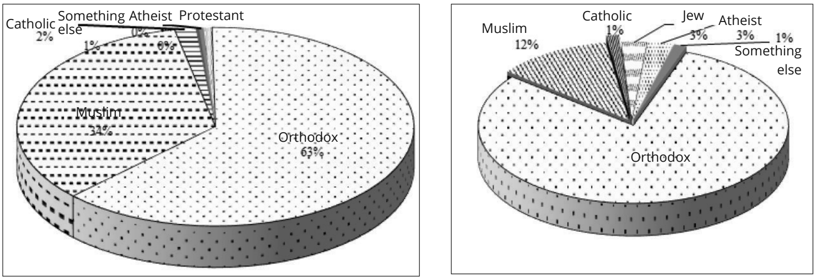

The structure of the sample by religious affiliation does not show any major deviations from the official statistics regarding the most represented ones, while there are some concerning the smaller ones. Namely, according to the 2004 census, 64,7% are Orthodox, 33,3% are Muslim, and 2% of the population have other religious affiliations. We can state that the sample reflects the multi-confessional population structure and that this allows us to draw some conclusions.

The educational structure of the sample is provided by educational degrees: 25 respondents (2.49%) have not received any education, 85 (8,47%) received elementary education, 25 (2,49%) had qualified vocational education, and 25 (2,49%) highly qualified vocational education. 526 (52,44%) graduated secondary education, 97 (9.67%) higher education, 200 (19.94%) enjoyed tertiary education, 41 (4.09%) out of which hold a Master's degree and 4 (0.40%) a PhD.

In three groups, the educational structure of the respondents in the sample is as follows:

Table Nr. 11 Level of education

	citizens		*institutions*	
	f	*%*	*f*	*%*
Elementary school and less	101	13,29	1	0,65
High school	429	56,45	29	18,83
Graduate	230	30,26	124	80,52
Total	**760**	**100,00**	**154**	**100,00**

The educational structure of the citizen respondents is relatively balanced, reflecting some characteristics of the educational structure of the Republic of Macedonia's population structure.

Chart Nr. 6 Level of education

citizens

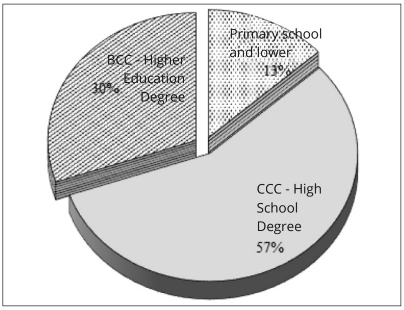

institutions

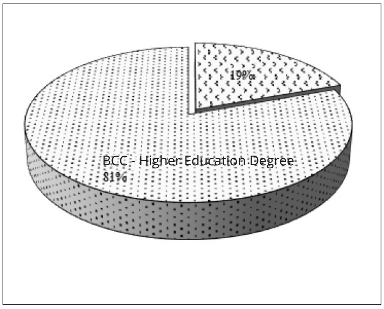

As for the institutions sample, the educational profile „graduate" is represented by most respondents, which is typical for state institution employees who cover work tasks related to security. Other educational profiles are rather represented in the Chamber of the Republic of Macedonia for Private Security.

We can conclude that the structure of the sample provides for an adequate representation of educational profiles characteristic for the Macedonian society, thus offering a basis for making assumptions and drawing conclusions. The distribution is representative, i.e. corresponds with the educational structure of the population in the Republic of Macedonia.

Table Nr. 12 Respondents by employment status

	citizens		institutions	
	f	*%*	*f*	*%*
Employed in the public sector	145	19,08	130	83,87
Employed in the private sector	225	29,61	23	14,84
Owner of an enterprise	35	4,61	1	0,65
Unemployed	144	18,95	-	-
Student	98	12,89	-	-
Pensioner	59	7,76	1	0,65
Housewife	49	6,45	-	-
Other	5	0,66	-	-
Total	**760**	**100,00**	**155**	**100,00**

Asked about their employment status, 29,61% of the respondents stated that they work in the private sector, 18,95% that they are employed in the public sector, and 18,95% that they are unemployed. 12,89% of the respondents were students, 7,76% retired, 6,45% housewives, 4,61% owners of companies, and 0,66% others.

A great majority of the respondents from the institutions stated that they are employed in the public sector, in accordance with the position of the institutions that employ them, with the exception of the Chamber of the Republic of Macedonia for Private Security, which, as we can see from its name, does not fall within the group of state institutions. These characteristics are reflected in the sample.

Chart Nr. 7 Respondents by employment status

citizens

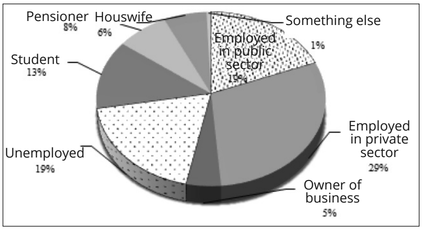

institutions

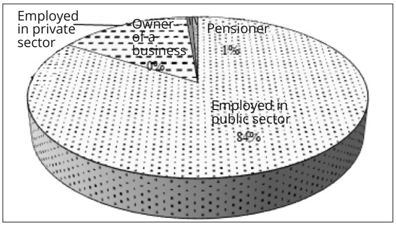

The distribution of respondents by employment status shows that the research offers a basis for analysing the citizens` perception of security issues according to the social structure.

From the above, we can see that the structure of the research satisfies the requirement of adequate respondent coverage according to gender, age, ethnicity, education, as well as territorial and religious affiliation. The sample is also representative according to the employment status of the examined population. Regarding the representativeness and the need for an adequate explanation of the method of sampling, by number of respondents, both samples (citizens and institutions) represent the category of large samples.

The characteristics of the samples indicate that the survey offers a solid basis for statements and conclusions regarding the analysis of security and security risks, as well as applying the analytic procedures which the Security Index, a synthetic indicator of the situation in the Republic of Macedonia, is based on.

THE RESPONDENTS` RATING REGARDING THEIR FEELING OF SECURITY

The feeling of security is related to the level of threat. Scholars link it to the term „non-security“ (a term which was also applied in the research instrument). That is typical for the concept of human

security, related to views and practices according to which man observes and examines himself as a development „goal“. Hence, the focus of interest is placed not only on the „means“ for economic growth, but also on the people. Regarding the threats to individuals, economic threats play an important role, such as unemployment, insecurity of employment, insufficient labour conditions, income inequality, inflation, instability and insufficiency of social insurance and the pension scheme, as well as homelessness are especially.

An integral part of this concept are threats in consequence of food production, especially food containing genetically modified organisms, as well as the actual and economic access to food. There are many health risks in the contemporary globalised world, such as threats from infectuous and parasite diseases, HIV and other viruses, pandemics, air, water and earth pollution, as well as unequal access to health care. Furthermore, we are faced with threats from the environmental pollution, especially with respect to local and global ecosystems, inadequate felling of forests and woods, the lack of waste control, the lack of clean drinking water, floods and other natural disasters.

Human security is closely linked to personal, i.e. individual security, mainly when it comes to the danger of physical violence caused by the state, by criminal organisations, violence in the family or at the workplace, but also the danger of industrial and traffic accidents. Human security is also closely linked to other kinds of threats, such as threats to the security of the community, which can be the consequence of ethnic tensions and violent conflicts, or political risks, such as state repression, non-democratic rule and threats to the fundamental rights and freedoms (Winslow, in Dulić 2006, p. 16).

As an answer to the question „Please assess the level of your feeling of safety in your living and working environment“, a majority of both citizen respondents (52,76%) and institution respondents (64,67%) stated that they feel safe. Adding the answer „very safe“,

the percentage is 59,87% of the citizen respondents and 69,34% of the institution respondents. The answers „not safe“ and „not safe at all“ were chosen by about one fifth of the citizen respondents (21,05%), and by about one sixth of the institution respondents (16,00%). The answer „I cannot tell“ was chosen by about as many respondents from both groups.

Table Nr. 13 Please assess the level of your feeling of safety in your living and working environment

	citizens		institutions	
	f	%	*f*	%
1) not safe at all	46	6,05	5	3,33
2) not safe	114	15,00	19	12,67
3) I cannot tell	145	19,08	22	14,67
4) safe	**401**	**52,76**	**97**	**64,67**
5) very safe	54	7,11	7	4,67
Total	**760**	**100,00**	**150**	**100,00**

The following chart confirms the saying „a picture says more than a thousand words“:

Chart Nr. 8 Please assess the level of your feeling of safety in your living and working environment: citizen and institution respondents

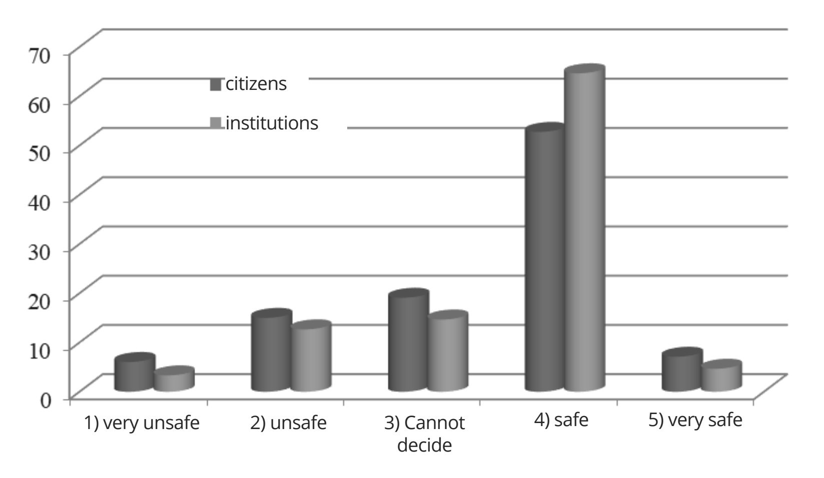

Some tendencies can also be seen from the results of other researches in the territory of the Republic of Macedonia of the past 11 years. In the study „The Police and the Public", for instance, the question „Do you feel safe in your living and working environment" was put to the respondents, and the answers of the last ten years were analysed (Mojanoski, Dujovski & Gjurovski 2018, p. 299).

Table Nr. 14 Do you feel safe in your living and working environment? (Answers from the years 2008 to 2018)

	Year the survey was conducted											
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2018**
1.	24,91	32,09	16,28	16,75	19,31	16,87	23,74	21,46	18,77	15,02	22,03	21,05
2.	59,14	52,32	67,97	67,48	64,30	66,61	76,26	62,01	65,52	65,41	77,97	59,87
3.	15,95	15,59	15,75	15,77	16,40	16,52	0,00	16,54	15,71	19,57	0,00	19,08
Σ.	**1160**	**1315**	**1308**	**1439**	**1238**	**1132**	**1167**	**1016**	**1044**	**1032**	**1003**	**760**

Legend: 1. I do not feel safe; 2. I feel safe; 3. I cannot tell; Σ = total number of respondents who gave answered

The chart also shows that the level of security was assessed somewhat worse in 2008 and 2009, as well as in 2014, 2015 and 2016, while, in the beginning of 2018, the highest result was reached, which by the end of 2018 decreased to the 2008 level.

Chart Nr. 9 Do you feel safe in your living and working environment? (Answers from the years 2008 to 2018)

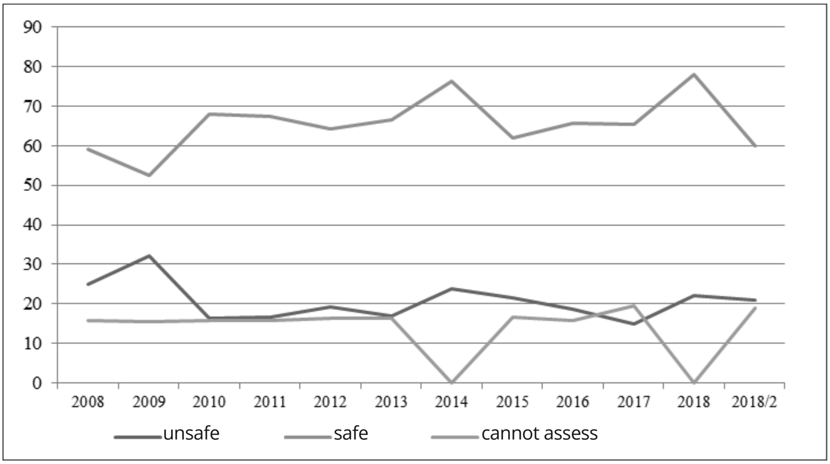

As an answer to the question „If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent?", a majority of both groups of respondents chose „I live a regular life and respect law and order": 46,05% of the citizens, and the significantly higher percentage of 69,42% of the institution representatives. The answer that came second with groups was „I am capable of protecting myself", with 31,45% of the citizen respondents and 29,82% of the institution respondents agreeing.

Chart Nr. 10 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? Citizens

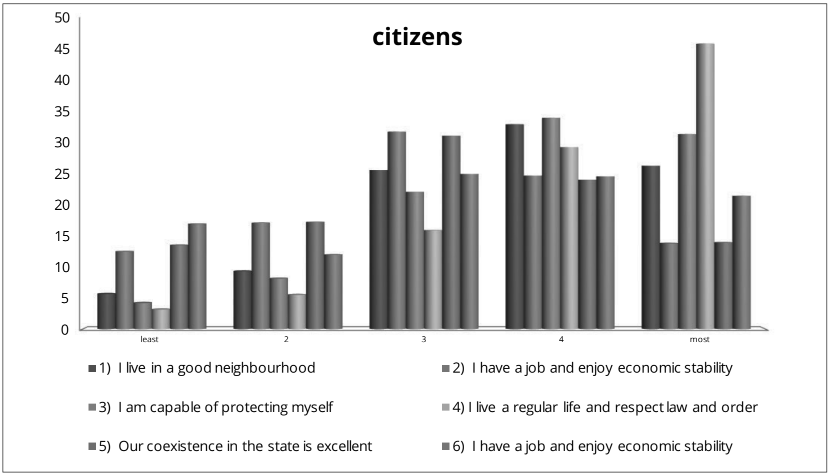

The chart shows that the answers „I live a regular life and respect law and order“ (75,39%), „I am capable of protecting myself“ (65,39%) and „I live in a good neighbourhood“ (59,35%) received the highest rating (4 and 5, or „very much“ and „most“, respectively). If we look at the answers with the lowest rating (1 and 2), we see that „Our coexistence in the state is excellent“ was rated 1 or 2 by 30,79% of the citizen respondents, and „I have a job and enjoy economic stability“ by 28,94%. From another perspective, this means that there is a level of threat, or non-security, which should be taken into account when rating the answers of the respondents.

The answers of the institutional respondents show that their level of feeling safe is higher, reaching 92,56%. Namely, the respondents rated the answer „I live regularly and respect law and order“ with „very good“ and „excellent“, as well as „I am capable of protecting myself“ (76,31%) and „I live in a good neighbourhood“ (73,55%).

Chart Nr. 11 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? Institutions

The chart shows that the answers „I live regularly and respect law and order“ (27,93%) and „State bodies are doing their job well“ (27,93%) received the lowest ratings, 1 and 2, which means that the respondents assess these options as least contributing to their feeling safe.

Chart Nr. 12 If you feel safe, who contributes to that feeling and to what extent? Citizens

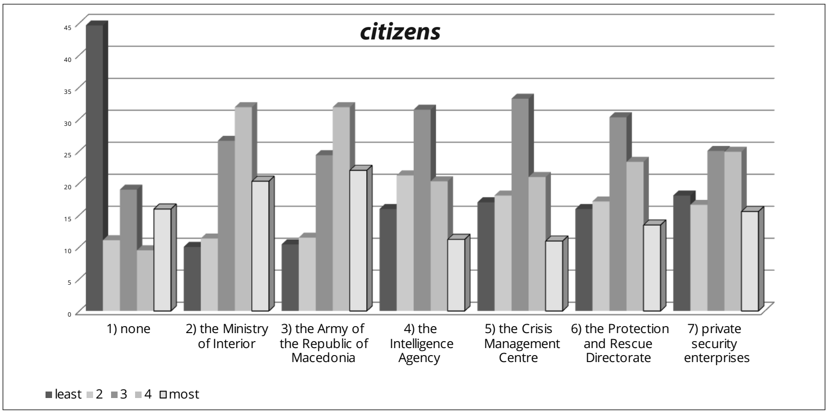

This chart shows the ratings of the security institutions, i.e. which of them contributes how much to the respondents feeling safe. Looking at the ratings 4 and 5, or „good“ and „very good“, respectively, we see that the Army of the Republic of Macedonia is considered to contribute significantly by 53,81%, the Ministry of Interior by 52,10%, private security enterprises by 40,40%, the Protection and Rescue Directorate with 36,71%, the Crisis Management Centre with 31,84%, and the Intelligence Agency with 31,44%.

If we look at which security institutions were considered not to contribute to the feeling of safety, the rating is as follows: Intelligence Agency (37,10%), the Crisis Management Centre (35,00%), private security enterprises (34,61%), the Protection and Rescue Directorate (33,03%), the Army of the Republic of Macedonia (21,84%) and the Ministry of Interior (21,32%).

The ratings of the respondents from the institutions were quite similar.

Chart Nr. 13 If you feel safe, who contributes to that feeling and to what extent? Institutions

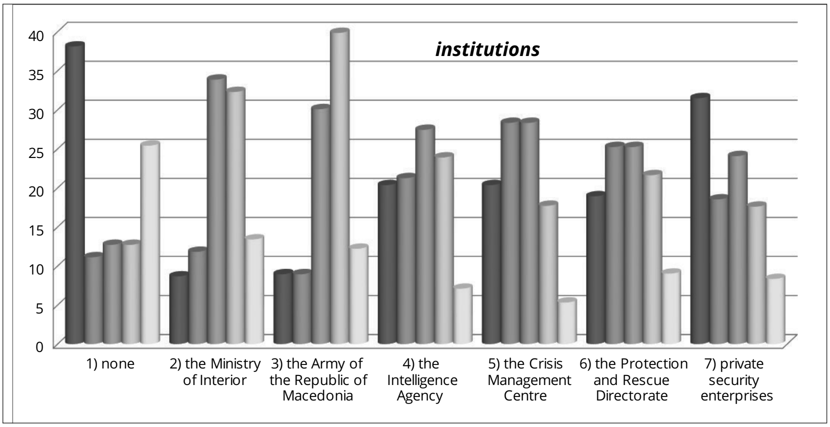

The chart shows us that 52,04% of the institution respondents rated the Army of the Republic of Macedonia with 4 or 5 (much and most). 45,67% rated the Ministry of Interior with

4 or 5, 30,97% the Intelligence Agency, 30,63% the Protection and Rescue Directorate, 25,92% the private security enterprises, and 23,01% the Crisis Management Centre.

The negative ratings 1 and 2 (least and little) were applied as follows: by 50,00% to the private security enterprises, by 44,15% to the Protection and Rescue Directorate, by 48,67% to the Crisis Management Centre, by 41,59% to the Intelligence Agency, by 20,47% to the Ministry of Interior, and by 17,88% to the Army.

We can state that the citizen as well as institution respondents rated the Army of the Republic of Macedonia and the Ministry of Interior as the most significant contributors to their feeling of safety.

The battery of questions about places the respondents feel safe at, and to what extent, further elaborates the context of the previous question. The respondents stated their level of feeling safe with respect to their physical safety, the house or flat they live in, their place of residence, their country of residence and the regional context of the Republic of Macedonia.

Table Nr. 15 Please rate your level of feeling safe

	citizens			*institutions*		
	unsafe	I cannot assess	**safe**	unsafe	I cannot assess	**safe**
1) with respect to your physical safety	19,21	14,34	**66,44**	14,49	10,87	**74,63**
2) in your house / flat	8,56	11,45	**80,00**	7,14	8,57	**84,28**
3) at your place of residence / neighbourhood	14,61	15,13	**70,26**	10,72	11,43	**77,85**
4) in the country you live in	27,77	28,68	**43,55**	17,52	26,28	**56,21**
5) in the regional context of the Republic of Macedonia	28,03	28,68	**43,29**	23,48	36,36	**40,15**

The distribution of answers shows us that 80,00% of the citizen respondents feel safe in their house or flat, thus indicating that this is the safest place, while 70,26% feel safe at their place of residence/ in their neighbourhood, 66,44% with respect to their physical safety, 43,55% in the country they live in, and 43,29 in the regional context.

The institution respondents show similar ratings: 84,28% feel safe in their house or flat, 77,85 at their place of residence/ in their neighbourhood, 74,63% with respect to their physical safety, 56,21% in the country they live in, and 40,15% in the regional context of the Republic of Macedonia.

Let us also take a look at the respondents‘ ratings of the places they feel very unsafe and unsafe at. These results show that the citizen respondents feel least safe in the regional context of the Republic of Macedonia (28,03%), followed by the country they live in (27,77%), with respect to their physical safety (19,21%), their place of residence/ neighbourhood (14,61%) and, the place where the fewest respondents feel unsafe, their house or flat (8,56%).

Chart Nr. 14 Please rate your level of feeling safe

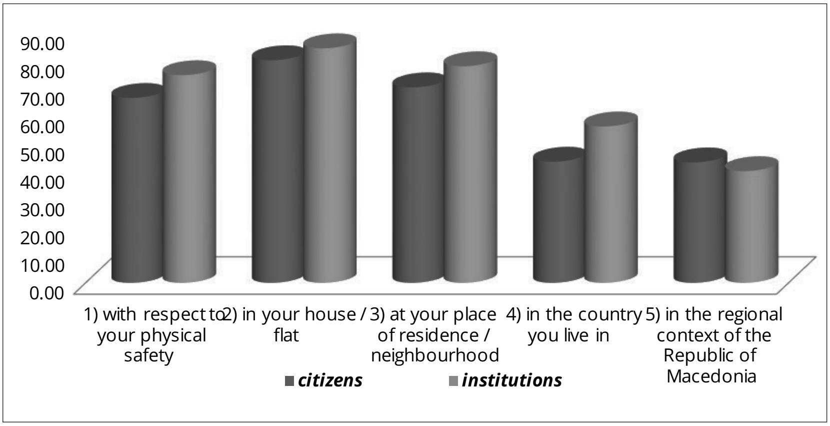

The answers of the institution respondents regarding their feeling of not feeling safe show the following results: they, too, feel the most unsafe in the regional context of the Republic of Macedonia (23,48%), followed by the country they live in (17,52%),

with regard to their physical safety (14,49%), their place of residence/ neighbourhood (10,72%) and, last, their house/flat (7,14%).

The distribution of answers shows that, in both groups of respondents, the order of places they feel unsafe at was the same, and that they feel most unsafe in the regional context and in the country they live in.

REASONS FOR NOT FEELING SAFE

The respondents were also asked to rate the influence of certain situations in the country on their perception of security or not feeling safe, respectively. The results can be seen from the following tables for both groups separately.

The citizen respondents' answers to the question what influences their feeling of being threatened were „the instability of the political system" (42,76%), „the poor economic situation and poverty" (37,50%), „the deteriorated relations between parties" (35,13%), „the increase of street crimes and violence" (34,74%), „that the judiciary is not independent" (33,68%), „the poor functioning of the state institutions" (32,50%), „the problems regarding drug addiction" (28,16%), „the inter-ethnic relations" (27,50%), „the behaviour of extremist groups" (24,74%).

Table Nr. 16 According to your opinion, which of the following phenomena influences your feeling of being threatened and to what extent; what is the main reason why you feel threatened? (ratings 1: least to 5:most) - Citizens

	least				most	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) the increase of street crimes and violence	5,26	9,61	22,76	27,63	34,74	**760**
2) the behaviour of extremist groups	9,21	12,89	28,03	25,13	24,74	**760**
3) the poor economic situation and poverty	4,08	6,97	22,63	28,82	37,50	**760**
4) the problems regarding drug addiction	5,53	10,53	25,00	30,79	28,16	**760**
5) the poor functioning of the state institutions	5,13	7,50	28,16	26,71	32,50	**760**
6) the inter-ethnic relations	5,53	11,45	27,89	27,63	27,50	**760**
7) the deteriorated relations between parties	4,87	8,16	22,76	29,08	35,13	**760**
8) the instability of the political system	3,55	8,03	20,92	24,74	42,76	**760**
9) that the judiciary is not independent	6,32	9,21	28,55	22,24	33,68	**760**

The institution respondents‘ ratings show a somewhat different sequence. According to their answers, their feeling of being threatened is most influenced by the judiciary not being independent (49,14%), followed by „the instability of the political system“ (46,22%), „the deteriorated relations between parties“ (41,18%), „the poor economic situation and poverty“ (40,46%), „the increase of street crimes and violence“ (39,85%), „the poor functioning of the state institutions“ (28,33%), „the problems regarding drug addiction“ (25,81%), „the inter-ethnic relations“ (21,55%), and last, „the behaviour of extremist groups“ (18,85%).

Table Nr. 17 According to your opinion, which of the following phenomena influences your feeling of being threatened and to what extent; what is the main reason why you feel threatened? (ratings 1: least to 5:most) - Institutions

	least				most	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) the increase of street crimes and violence	5,26	6,02	18,80	30,08	39,85	**133**
2) the behaviour of extremist groups	8,20	18,03	28,69	26,23	18,85	**122**
3) the poor economic situation and poverty	3,05	7,63	22,14	26,72	40,46	**131**
4) the problems regarding drug addiction	6,45	10,48	27,42	29,84	25,81	**124**
5) the poor functioning of the state institutions	1,67	3,33	35,00	31,67	28,33	**120**
6) the inter-ethnic relations	5,17	12,93	32,76	27,59	21,55	**116**
7) the deteriorated relations between parties	5,88	9,24	18,49	25,21	41,18	**119**
8) the instability of the political system	5,04	3,36	21,01	24,37	46,22	**119**
9) that the judiciary is not independent	4,31	6,90	16,38	23,28	49,14	**116**

The previous questions showed a relatively high similarity between citizen and institution respondents when it comes to positive ratings of their feeling of safety. The data indicate that the citizens feel safe. Both groups agreed that the Army and the Ministry of Interior contribute most to their feeling of safety.

The answers about the extent of feeling threatened and the influence of certain situations on this feeling are closely linked to the previously analysed questions. There are differences in the order of ratings of the two groups of respondents, but undoubtedly, the situation in the judiciary, the instability of the political system, and the deteriorated relations between parties, as well as the poor

economic situation, create or influence the respondents‘ feeling of being threatened.

CITIZENS‘ RATING OF BEST PROTECTION

A battery of questions about who can best protect the safety of the respondents and their families was part of the survey. The respondents gave their ratings on a scale from 1 (least) to 5 (most). The data can be seen from the following tables.

Table Nr. 18 According to your opinion, who can best protect your safety and the safety of your family? (ratings 1: least to 5:most) - Citizens

	least				most	
	1	2	3	4	5	Total
1) myself	5,00	8,82	14,21	22,50	49,47	**760**
2) my friends	12,24	18,16	29,87	27,76	11,97	**760**
3) my neighbours	15,66	21,58	30,53	22,37	9,87	**760**
4) the Police	9,08	11,18	28,82	27,89	23,03	**760**
5) the Army	10,79	15,00	23,03	27,37	23,82	**760**
6) private security enterprises	17,24	16,05	25,92	20,53	20,26	**760**
7) NATO	30,39	18,68	23,68	18,29	8,95	**760**

A great number of citizen respondents (49,47%) chose the option „myself“ as the one they rely on most for protecting their own and their family‘s safety. The next option that respondents relied on most, although chosen by a significantly smaller number (23,82%), is the Army, followed by the Police (23,03%), private security enterprises (20,26%), friends (11,97%), neighbours (9,87%), and, last, NATO (8,95%)

The institution respondents rated the questions in a similar way. For them, too, they themselves were the most likely to protect themselves and their family (60,32%), followed by NATO (20,18%),

the Police (20,15%), friends (13,39%), the Army (13,33%), neighbours (9,01%), and private security enterprises (8,77%).

The distribution of results shows that neither of the groups has particular trust in institutional protection, that is, they believe that protection basically depends on the individual, and only secondarily on the institutions. The institutions with high ratings of perceived protection were mostly institutions of the political system, such as the Army, the Police, as well as private security enterprises.

The respondents employed with the institutions trust NATO, the Police, and their friends more than the Army. This assessment does not correspond with the previous question on who contributes most to them feeling safe.

Table Nr. 19 According to your opinion, who can best protect your safety and the safety of your family? (ratings 1: least to 5: most) - Institutions

	least				most	
	1	2	3	4	5	Total
1) myself	2,38	5,56	7,94	23,81	60,32	**126**
2) my friends	8,04	15,18	27,68	35,71	13,39	**112**
3) my neighbours	13,51	19,82	36,04	21,62	9,01	**111**
4) the Police	10,45	13,43	24,63	31,34	20,15	**134**
5) the Army	13,33	15,00	25,00	33,33	13,33	**120**
6) private security enterprises	26,32	16,67	27,19	21,05	8,77	**114**
7) NATO	27,19	15,79	20,18	16,67	20,18	**114**

If we split the answers to this battery of question into the two groups „least“ and „most“ by adding up ratings 1 and 2, and 4 and 5, respectively, and then adding half of the rating 3 to both groups, we get the following sequence for the „least“ likely to protect the respondents‘ and their families‘ safety: private security enterprises (56,59%), NATO (53,07%), neighbours (51,35%), the Army (40,83%), friends (37,06%), the Police (36,20%), and „myself“ (11,91%).

For the ratings added up to the „most“ likely safety protector, the sequence is as follows: „myself“ (88,10%), the Police (63,81%), friends (62,94), the Army (59,16%), neighbours (48,65%), NATO (46,94%), and last, private security enterprises (43,42%).

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF THREAT TO THE REPUBLIC OF MACEDONIA

The respondents were requested to assess the level of threat to the security of the Republic of Macedonia. The following table shows the answers to this question.

Table Nr. 20 According to your opinion, to which extent is the security of the Republic of Macedonia threatened?

	citizens		*institutions*	
	f	*%*	*f*	*%*
1) not threatened at all	28	3,68	5	3,40
2) not particularly threatened	170	22,37	57	38,78
3) I do not know, I have no opinion	211	27,76	33	22,45
4) mainly threatened	229	30,13	36	24,49
5) very much threatened	122	16,05	16	10,88
Total	**760**	**100,00**	**147**	**100,00**

The answers indicate that 46,18% of the citizen respondents assessed the security of the Republic of Macedonia to be „mainly threatened“ or „very much threatened“, while 26,05% assessed it as „not particularly threatened“ or „not threatened at all“. The respondents from the institutions answered somewhat differently. Namely, 35,37% assessed the security in the Republic of Macedonia as being „mainly threatened“ or „very much threatened“, while 42,18% assessed it as „not particularly threatened“ or „not threatened at all“.

CITIZENS` PERCEPTIONS OF TRUST IN THE INSTITUTIONS

We assessed the citizens' perceptions of trust in the institutions with two batteries of questions. The first one deals with the question „If you had a problem that needed to be solved, who would you turn to first?". In the second battery, the respondents had to assess the work of given institutions on a scale from „poor" to „excellent".

For the first question, 29,34% of the respondents chose the option „a police station". 17,35% of the respondents would not address anybody for help in solving a problem but try to solve it by themselves. 14,61% would turn to their neighbours, 11,1% to the municipality, and 10,79% to the party. Less respondents, namely 9,34%, would entrust the mayor with helping them in solving their problem, 9,08% would turn to a priest, and only a very small number would address the Government or the Assembly, with 2,89% and 2,76%, respectively. This shows how little trust is given to these institutions.

The respondents from the institutions answered similarly. If they had a problem that needed to be solved, 25,56% of them would turn to a police station. 20,45% would not report the problem, 13,11% would turn to their neighbours, and less than 10% would chose to address any of the other options: the mayor, the municipality, the Government, a priest, the party, or, with a minimum of 4,07%, the Assembly.

From the aforementioned, we can conclude that the respondents are generally rather aloof when it comes to turning to someone for help in solving a problem. It is undisputable that less than a third of the citizen respondents and one quarter of the institution respondents would turn to a police station. Next are the options of not turning to anyone and turning to one's neighbours. This data indicate how little trust is given to the institutions and their capability to protect the citizens.

The ratings of the work of the security institutions confirm this tendency: the Army of the Republic of Macedonia was rated „very good“ and „excellent“ by 50,10% of the citizen respondents, the Police by 43,30%, the State President by 40,80%, private security enterprises by 37,50%, the Protection and Rescue Directorate by 30,60%, the intelligence and counter-intelligence agencies by 30,17%, the National Security Council by 28,59%, the Crisis Management Centre by 27,49%, the Government by 22,94%, the judiciary by 21,80%, and the Assembly by 20,13%.

Chart Nr. 15 Please rate the work of the following security institutions - Citizens

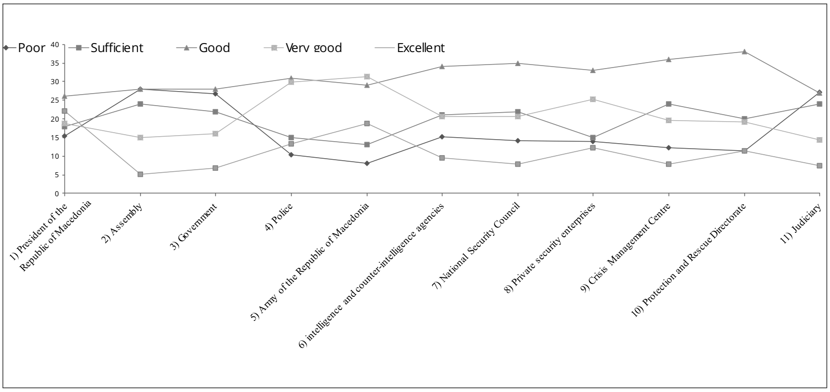

The next chart shows the ratings of the institution respondents.

Chart Nr. 16 Please rate the work of the following security institutions - Institutions

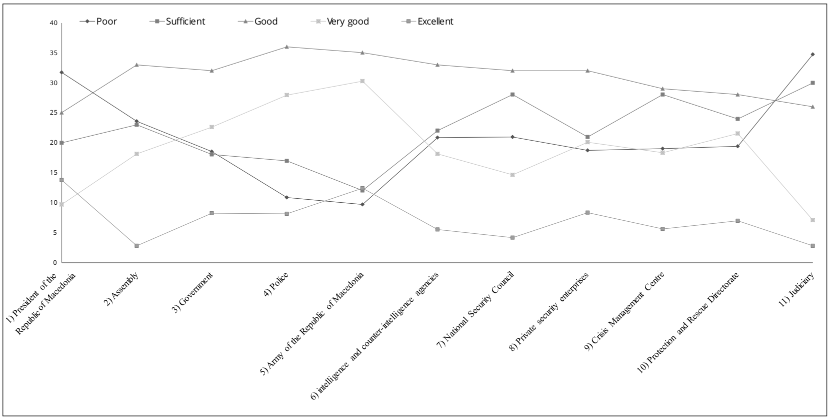

With respect to its work, the Army of the Republic of Macedonia was rated „very good“ or „excellent“ by 42,06% of the institution respondents, the Police by 36,06%, the Government by 30,82%, the Protection and Rescue Directorate by 28,44%, private security enterprises by 28,43%, the Crisis Management Centre by 23,93%, the intelligence and counter-intelligence agencies by 23,66%, the State President by 23,46%, the Assembly by 20,88%, the National Security Council by 18,90%, and the judiciary by 9,93% of the institution respondents.

RESPONDENTS` ASSESSMENT OF THE MAIN THREATS TO THE SECURITY OF COMMUNITIES

Nowadays, processes of disintegration and assimilation cause serious problems within communities. The citizen respondents were requested to rate threats to their community (ethnicity) on a scale from 1 (least) to 5 (most). 60,52% of the respondents rated losing one‘s identity (being dissolved in another nation and losing the identity) as a major threat to communities, with ratings 4 and 5. With the same ratings, 60,39% assessed emigration and internal migration as a major threat, 52,50% the rise of nationalism and inter-ethnic tensions, 47,24% a secession of Western Macedonia, 40,40% the decline in the birth rate, and 39,35% globalisation and modernisation.

Chart Nr. 17 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Citizens

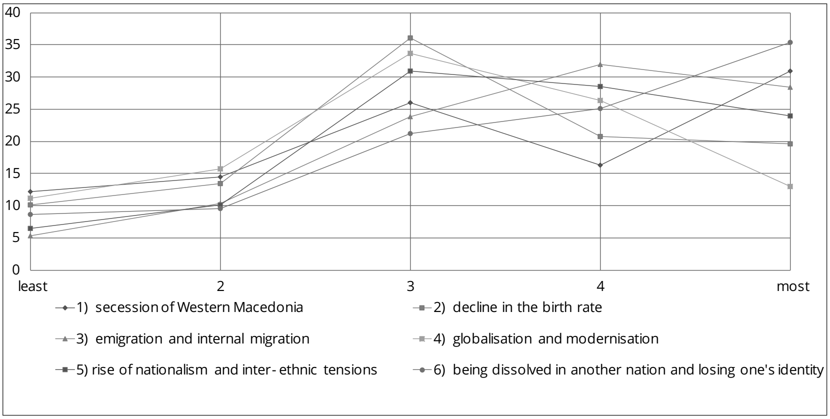

The respondents from the institutions rated the option „being dissolved in another nation and losing one's identity" the greatest threat to their communities, too, with 93,62% rating it 4 or 5. The secession of Western Macedonia came in second, with 84,78% of the respondents rating it 4 or 5. For 78,15% of the respondents, globalisation and modernisation are a major threat, for 75,36% the rise of nationalism and inter-ethnic tensions, for 73,42% emigration and internal migration, and for 51,47% the decline in the birth rate.

Chart Nr. 18 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Institutions

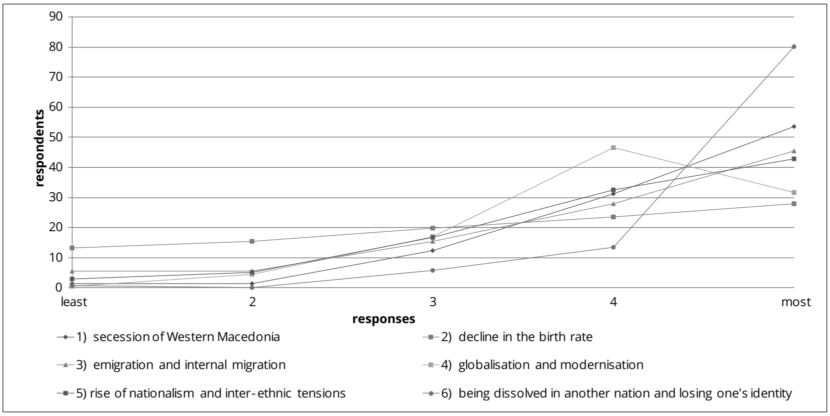

These two distributions point to certain differences which will have to be discussed and unravelled in the further analysis and comparison of the data, especially concerning the order of the threats to one's community's security. The main concern is likely to stem from the media's pressure and how some attempts at solving the open issues in the relations with neighbouring countries were carried out. During the period at hand, two bilateral agreements were signed, which, one way or another, imply that certain ideas and facts about the cultural and historical heritage will be re-evaluated under the direction of especially established working bodies, appointed with the task to evaluate knowledge and experience. During the last year, public debates mainly concentrated on questions of identity, of the historical and cultural heritage and the characteristics linked to national identity, as well as on benefits and downsides of the Prespa Agreement on resolving the name dispute with the Republic of Greece.

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF THREAT TO THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA FROM WITHIN

In this battery of question, the level of agreement with the given statements about the level of threat is measured with a Likert scale.

Table Nr. 21 To what extent do you agree with the following statements? - Citizens

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	**Total**
1) The security of the ethnic communities in the Republic of Macedonia is threatened	16,97	22,50	27,89	22,11	10,53	**760**
2) The security of Macedonians in the Republic of Macedonia is threatened	6,05	16,05	23,16	31,05	23,68	**760**
3) The majority community (Macedonians) is a threat to the security of the other ethnic communities	28,42	25,53	26,18	14,61	5,26	**760**
4) The ethnic communities are a threat to the security of the majority communities (to Macedonians)	6,58	16,05	25,79	31,71	19,87	**760**
5) The security of Macedonians outside Macedonia is threatened	16,58	18,16	34,61	18,16	12,50	**760**

In this question, the options „I do not agree“ and „I do not agree at all“ were most often chosen, i.e., they can be regarded as answers opposite to something being a threat, and thus speak of a strengthened security. As for the distribution of those negative options, 53,95% do not agree or do not agree at all that „the majority community (Macedonians) is a threat to the security of the other ethnic communities“, 39,47% do not agree (at all) that „the security of the ethnic communities in the Republic of Macedonia is threatened“, 34,74 do not agree (at all) that „the security of Macedonians outside Macedonia is threatened“, 22,63% do not agree (at all) that „the ethnic communities are a threat to the security of the majority communities (to Macedonians)“, and 22,10% of the respondents do not agree (at all) that „the security of Macedonians in the Republic of Macedonia is threatened“.

Let us now take a look at the results of the positive answers to the given options. If we add up the answers „I agree“ and „I fully agree“, the sequence of assessments by the citizen respondents is as follows: 54,73 (fully) agree that „the security of Macedonians in the Republic of Macedonia is threatened“, 51,58% (fully) agree that „the ethnic communities are a threat to the security of the majority communities (to Macedonians)“, 32,64% (fully) agree that „the security of the ethnic communities in the Republic of Macedonia is threatened“, 30,66% (fully) agree that „the security of Macedonians outside Macedonia is threatened, and the fewest respondents, 19,87%, (fully) agree that „the majority community (Macedonians) is a threat to the security of the other ethnic communities“.

Table Nr. 22 To what extent do you agree with the following statements? - Institutions

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	**Total**
1) The security of the ethnic communities in the Republic of Macedonia is threatened	34,97	26,57	17,48	14,69	6,29	**143**
2) The security of Macedonians in the Republic of Macedonia is threatened	14,08	26,06	22,54	19,72	17,61	**142**
3) The majority community (Macedonians) is a threat to the security of the other ethnic communities	55,47	21,90	12,41	6,57	3,65	**137**
4) The ethnic communities are a threat to the security of the majority communities (to Macedonians)	19,42	21,58	23,74	17,99	17,27	**139**
5) The security of Macedonians outside Macedonia is threatened	32,37	28,06	25,18	8,63	5,76	**139**

What is the distribution of negative answers („I do not agree at all" and „I do not agree") from the institution respondents? 53,95% of them do not agree (at all) that „the majority community (Macedonians) is a threat to the security of the other ethnic communities", 39,47% do not agree (at all) that „the security of the ethnic communities in the Republic of Macedonia is threatened", 34,74% do not agree (at all) that „the security of Macedonians outside Macedonia is threatened", 22,63% do not agree (at all) that „the ethnic communities are a threat to the security of the majority communities (to Macedonians)", and 22,10 do not agree at all that „the security of Macedonians in the Republic of Macedonia is threatened".

The positive answers („I agree" and „I fully agree") of the respondents who are employed at security institutions are distributed as follows: the option „the security of Macedonians

in the Republic of Macedonia is threatened" was rated highest, with 37,33% of the respondents (fully) agreeing. 35,26% (fully) agree that „the ethnic communities are a threat to the security of the majority communities (to Macedonians)", 20,98% (fully) agree that „the security of the ethnic communities in the Republic of Macedonia is threatened", 14,39% (fully) agree that „the security of Macedonians outside Macedonia is threatened", and 10,22% of the institution respondents (fully) agree that „the majority community (Macedonians) is a threat to the security of the other ethnic communities".

The next battery of question also deals with threats to the Republic of Macedonia's security from within:

Table Nr. 23 Please assess whether the following phenomena can be a threat to the Republic of Macedonia's security from within. -Citizens

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	**Total**
1) Secession of Western Macedonia	4,61	12,63	28,29	24,74	29,74	**760**
2) Growing political tensions in ethnically mixed environments	2,50	7,24	21,97	40,13	28,16	**760**
3) Social upheavals and strikes	4,21	12,63	28,68	37,76	16,71	**760**
4) Excessive debts of the Republic of Macedonia	3,82	6,45	25,92	38,95	24,87	**760**
5) Forcible overthrow of democratic rule	3,68	7,50	28,42	34,61	25,79	**760**
6) Local terrorism and armed insurrection	4,08	9,74	25,53	36,45	24,21	**760**
7) Privatisation of security	5,53	10,53	34,61	31,97	17,37	**760**
8) Unemployment	2,76	6,71	21,45	33,16	35,92	**760**
9) Poverty	2,37	6,05	19,08	31,58	40,92	**760**
10) Level of democracy	3,42	7,37	28,42	33,29	27,50	**760**

For the analysis, we have added up the answers „I agree“ and „I fully agree“ to denote the percentage of positive assessment.

We can see that more than two thirds of the respondents consider poverty as the most probable threat to the security of the Republic of Macedonia from within: 72,50% of the citizen respondents share this view. 69,09% of the respondents (fully) agree that unemployment is a possible threat, 68,29% are concerned about growing political tensions in ethnically mixed environments, 63,82% about excessive debts of the Republic of Macedonia, 60,79% about the level of democracy, 60,66% about local terrorism and armed insurrections, 60,40% about a forcible overthrow of democratic rule, 54,48% about a secession of Western Macedonia, 54,47% about social upheavals and strikes, and 49,23% of the respondents are concerned about the privatisation of security.

Table Nr. 24 Please assess whether the following phenomena can be a threat to the Republic of Macedonia's security from within. -Institutions

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	**Total**
1) Secession of Western Macedonia	6,72	11,94	21,64	22,39	37,31	**134**
2) Growing political tensions in ethnically mixed environments	2,88	7,91	20,86	37,41	30,94	**139**
3) Social upheavals and strikes	1,45	8,70	26,09	43,48	20,29	**138**
4) Excessive debts of the Republic of Macedonia	1,47	7,35	19,85	33,82	37,50	**136**
5) Forcible overthrow of democratic rule	2,24	5,97	23,13	30,60	38,06	**134**
6) Local terrorism and armed insurrection	3,01	9,77	20,30	25,56	41,35	**133**
7) Privatisation of security	5,22	16,42	28,36	26,87	23,13	**134**
8) Unemployment	1,46	6,57	21,17	32,85	37,96	**137**
9) Poverty	2,84	5,67	15,60	33,33	42,55	**141**
10) Level of democracy	4,65	5,43	14,73	35,66	39,53	**129**

The positive answers of the respondents employed at security institutions can show the following sequence: 75,88% of the respondents believe that poverty can be a threat to the security of the Republic of Macedonia. 75,19% of the institution respondents are concerned about the level of democracy, 71,32% about excessive debts of the Republic of Macedonia, 70,81% about unemployment, 68,66% about a forcible overthrow of democratic rule, 68,35% about growing political tensions in ethnically mixed environments, 66,91% about local terrorism and armed insurrections, 63,77% about social upheavals and strikes, 59,70% about a secession of Western Macedonia, and 50,00% of the institution respondents are concerned about the privatisation of security.

From the analysed data, we can see that poverty, unemployment and growing political tensions, as well as other phenomena, can be serious sources of threats to the security of the Republic of Macedonia, which implies that the economic perspectives and democratic capacities of the country should be strengthened.

ASSESSMENT OF EXTERNAL THREATS TO THE REPUBLIC OF MACEDONIA'S SECURITY

The next battery of questions deals with the perception of external threats to the Republic of Macedonia's security. The respondents were requested to assess their level of agreement with 14 opinions on a Likert scale, with assessments from „I do not agree at all" to „I fully agree".

Chart Nr. 19 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security. -Citizens

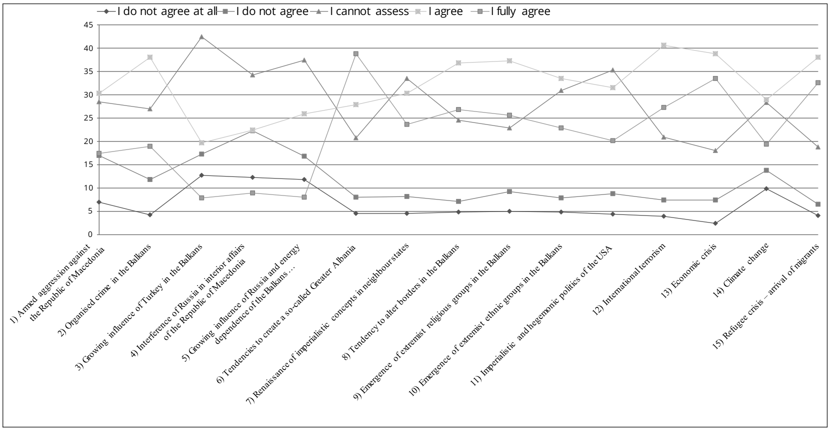

For the following analysis, the positive assessments („I agree" and „I fully agree") were added up. Thus, the respondents assessed the financial crisis to be the most serious external threat to the Republic of Macedonia's security. 72,24% of the citizen respondents agreed on this. 70,66% of the respondents believe that the refugee crisis and the arrival of migrants can be an external threat to security. 67,90% are concerned about international terrorism, 66,71% about tendencies to create a so-called Greater Albania, 63,68 about the tendency to alter borders in the Balkans, 62,90% about the emergence of extremist religious groups in the Balkans, 56,98% about organised crime in the Balkans, 56,44% about the emergence of extremist ethnic groups in the Balkans, 53,81% about the renaissance of imperialistic concepts in neighbour states, 51,58% about the imperialistic and hegemonic politics of the USA, 48,29% about the climate change, 47,63% about an armed aggression against the Republic of Macedonia, 33,95% about the growing influence of Russia and energy dependence of the Balkans on Russia, 31,325 about Russia's interference in interior affairs of the Republic of Macedonia, and 27,63% of the respondents are concerned about the growing influence of Turkey in the Balkans.

Chart Nr. 20 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security. -Institutions

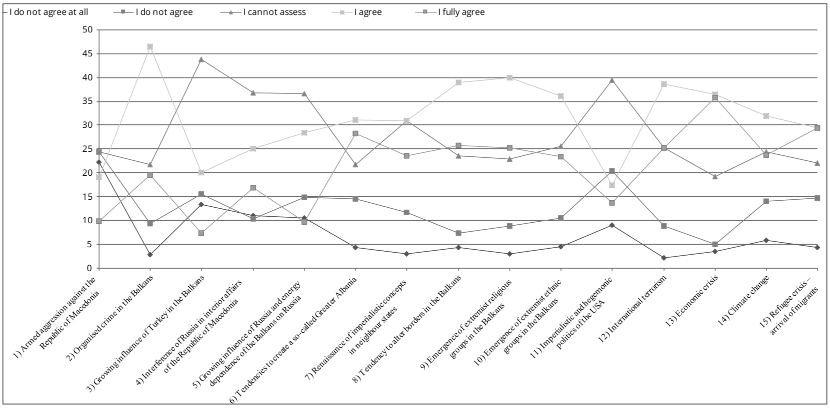

The positive assessments of the respondents who are employed at security institutions were distributed quite similarly to the citizen respondents` assessments: 72,14% of the institution respondents believe („agree" and „fully agree") that the economic crisis can be an external threat to the Republic of Macedonia's security. The sequence of the phenomena that were assessed as possible threats is as follows: organised crime in the Balkans is believed to be a threat by 65,95% of the respondents, the emergence of extremist religious groups in the Balkans by 65,19%, the tendency to alter borders in the Balkans by 64,71%, international terrorism by 63,71%, tendencies to create a so-called Greater Albania by 59,42%, the emergence of extremist ethnic groups in the Balkans by 59,40%, the refugee crisis and the arrival of migrants by 58,82%, climate change by 55,55%, a renaissance of imperialistic concepts in neighbour states by 54,41%, Russia's interference in interior affairs of the Republic of Macedonia by 41,91%, the growing influence of Russia and energy dependence of the Balkans on Russia 38,06%, the imperialistic and hegemonic politics of the USA by 31,06%, an armed aggression against the Republic of Macedonia by 29,00%, and the growing influence of Turkey in the Balkans is believed to be an external threat to the Republic of Macedonia's security by 27,41% of the institution respondents.

There are obvious differences in the perception of external threats to the Republic of Macedonia's security. However, doubtlessly, the economic crisis is perceived as the most serious external security threat, which indicates that the strategies for economic growth and development of the country should be advanced.

ASSESSMENT OF MEASURES TO MAINTAIN THE REPUBLIC OF MACEDONIA'S SECURITY

In this this battery of questions, the respondents were required to assess whether a measure can contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security („not at all", „partly", „I do not know", „probably" or „decisively"). They were given seven options.

Chart Nr. 21 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Citizens

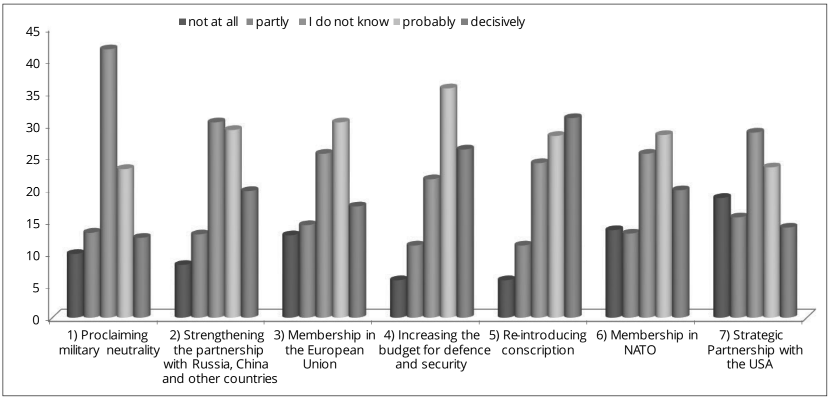

We will focus our analysis on the positive assessments, namely on the assessment that measures „probably" or „decisively" contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security. Thus, we can see that the measure favoured by the citizen respondents is increasing the budget for defence and security: 61,58% of them believe that this measure would contribute towards maintaining security. 59,08% of the respondents favour the re-introduction of conscription, 48,69% strengthening the

partnership with Russia, China and other countries, 48,03% membership in NATO, 47,50% membership in the European Union, 37,24% Strategic Partnership with the USA, and finally, 35,40% of the respondents favour proclaiming military neutrality.

Chart Nr. 22 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Institutions

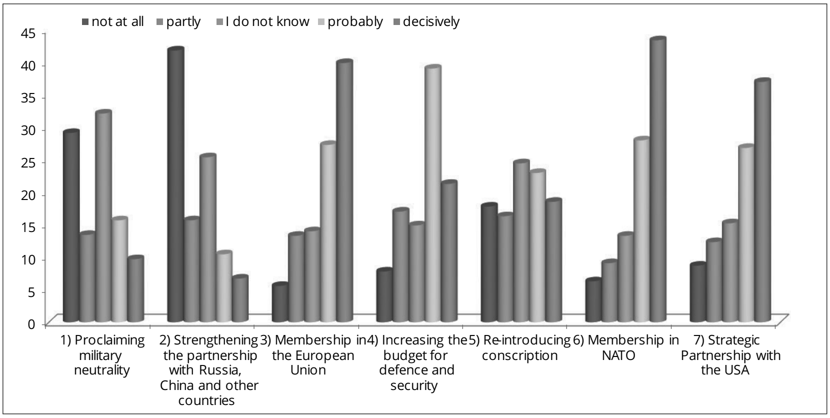

The answers of the respondents employed at security institutions show a different assessments of the measures that contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security.

Namely, 71,33% of the institution respondents believe that the best measure to maintain security is membership in NATO. 67,13% are in favour of membership in the European Union, 63,77% of Strategic Partnership with the USA, 60,29% of increasing the defence and security budget. 41,48% of the respondents consider the re-introduction of conscription a suitable measure for maintaining security, 25,37% are in favour of proclaiming military neutrality, and only 17,17% believe that strengthening the partnership with Russia, China and other countries contributes towards maintaining security.

If we compare the positive assessments of the respondents by groups, we see that the order of the measures for maintaining the Republic of Macedonia's security is quite different.

Summary Nr. 1 Respondents` assessment of measures that contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security

	citizens	*institutions*
1	Increasing the defence and security budget	NATO membership
2	Re-introducing conscription	EU membership
3	Strengthening the partnership with Russia, China and other countries	Strategic Partnership with the USA
4	NATO membership	Increasing the defence and security budget
5	EU membership	Re-introducing conscription
6	Strategic Partnership with the USA	Proclaiming military neutrality
7	Proclaiming military neutrality	Strengthening the partnership with Russia, China and other countries

The different assessments are a result of the difference in informations that the citizen respondents and the respondents employed at institutions that are responsible of the security of the Republic of Macedonia base them on.

ASSESSMENT OF MEANS BY WHICH SECURITY SHOULD BE PROVIDED

When it comes to providing security, an important question is: by what means? In order to get some answers, a battery of questions with 7 options and one control option (by some other means) was added to the research instrument.

Chart Nr. 23 By which means should your country provide security? -Citizens

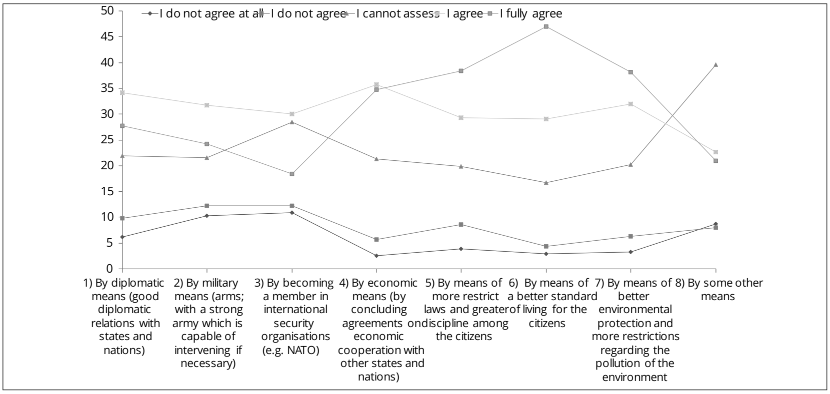

The highest value (with the answers „I agree“ and „I fully agree“ added up) was attained for the option „by means of a better standard of living for the citizens“: it was chosen by 76,05% of the citizen respondents. This indicates that citizens perceive the standard of living as one of the main conditions for providing security. 70,53% of the citizen respondents believe that security can best be provided by economic means (by concluding agreements on economic cooperation with other states and nations), 70,13% believe that this can be best done by means of better environmental protection and more restrictions regarding the pollution of the environment, 67,67% believe that more restrict laws and greater discipline among the citizens are most suitable for providing security, and 61,97% believe that diplomatic means (good diplomatic relations with states and nations) are most suitable. A significant number of respondents believes that security is best provided by military means (arms; with a strong army which is capable of intervening if necessary): 55,92% (fully) agree with this option. Less respondents agreed that security should be provided by becoming a member in international security organisations (e.g. NATO) (48,42%) or by some other means (43,64%).

The results of respondents who are employed at security institutions show a different distribution.

Chart Nr. 24 By which means should your country provide security? -Institutions

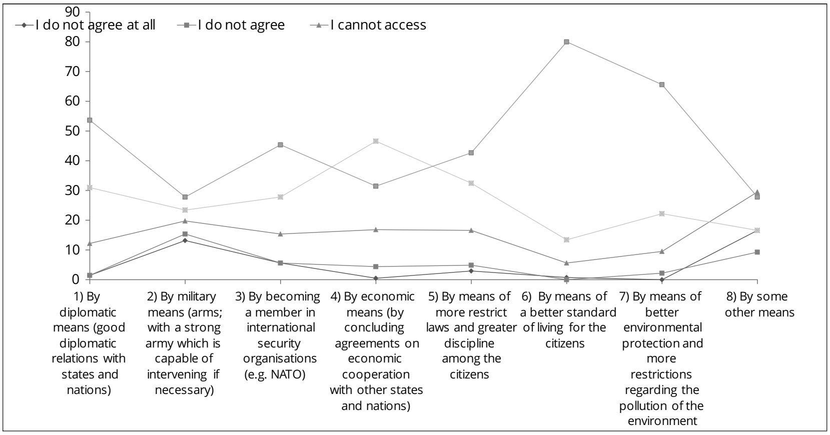

The respondents from this group, too, highly agree that the country should best provide security by means of a better standard of living for the citizens: as much as 93,62% chose this option. The sequence of the following options shows more differences compared to citizen respondents: “by means of better environmental protection and more restrictions regarding the pollution of the environment” (88,06%), “by diplomatic means (good diplomatic relations with states and nations)” (84,78%), “economic means (by concluding agreements on economic cooperation with other states and nations)” (78,15%), “by means of more restrict laws and greater discipline among the citizens” (75,36%), “by becoming a member in international security organisations (e.g. NATO)” (73,42%), “by military means (arms; with a strong army which is capable of intervening if necessary)” (51,47%) and, last, “by other means” (44,45%).

The research results certainly confirm that a better standard of living, economic cooperation with other states, environmental protection, as well as the rule of law and legal discipline are supported and requested means for the country to provide security. Generally, all options in this battery were agreed on by a relatively high percentage of respondents in both groups. Most options were agreed on by significantly more than half of the respondents in the group.

PERCEPTIONS AND EXPECTATIONS CONCERNING NATO MEMBERSHIP

Since the Republic of Macedonia became independent, research results have been showing strong support from citizens for NATO membership. Out of the answers to the battery of questions about the expectations concerning the advantages of becoming a NATO member, the positive assessments („I agree" and „I fully agree") were analysed.

The citizen respondents assessed the suggested options as follows: 56,18% believe that, should the Republic of Macedonia become a NATO member, this will lead to a modernisation of the Army of the Republic of Macedonia, 55,79% that it will force the Republic of Macedonia to give up its name, 53,03% that it will lead to more foreign investments, 51,18 that it will strengthen its security, and 49,21 that it will decrease the danger of external aggression. 48,42% of the respondents believe that NATO membership will lead to a loss of the Macedonian people's national identity, 46,18% that it will lead to conflicts and the danger of terrorism, 45,52% that it will hinder relations with Russia, India, China, etc., and 38,03% that it will make the country even poorer.

The citizen respondents' answers reflect the incertitude about the advantages of the Republic of Macedonia's possible NATO membership, which, to some extent, is a result of the media and party activities of the past months, as well as of the debates about what the state will lose and what it will gain from the bilateral agreement with the Republic of Greece and the agreement with the Republic of Bulgaria.

Chart Nr. 25 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this will...? – Citizens

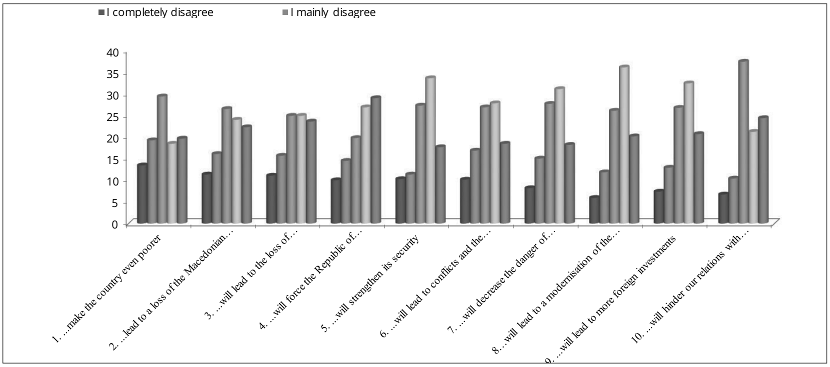

The assessment of the respondents who are employed at security institutions show a somewhat different sequence. As in the group of citizen respondents, the option that they most agreed with was that NATO membership will lead to a modernisation of the Army of the Republic of Macedonia (73,39% „agree" and „fully agree"). 67,51% believe that it will will lead to more foreign investments, 56,94% that it will strengthen the country's security, 51,77 that it will decrease the danger of external aggression, 40,58% that it will lead to conflicts and the danger of terrorism, and 37,12 that it will hinder relations with Russia, India, China, etc.

Chart Nr. 26 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this will...? – Institutions

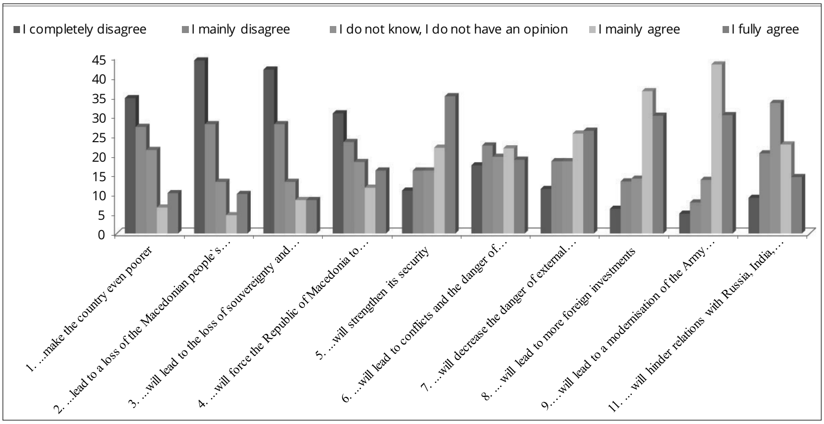

The significantly more negative assessments of some options are either way linked to the debate among the parties about the Republic of Macedonia having to give up its name in order to gain NATO membership: only 27,74% of the institution respondents believed that, should Macedonia become member of NATO, this will force the Republic of Macedonia to give up its name. 17,06% believed that NATO membership will make the country even poorer, 16,91% that it will lead to a loss of the Macedonian people's national identity, and 14,73 that it will lead to a loss of the Macedonian people's national identity.

The options concerning the advantages of NATO membership were rated on a Likert scale, with ratings from „I completely disagree" to „I fully agree". The positive options and the degree of agreement („I agree" and „I fully agree") were analysed.

Chart Nr. 27. Assessment of the advantages of NATO membership - Citizens

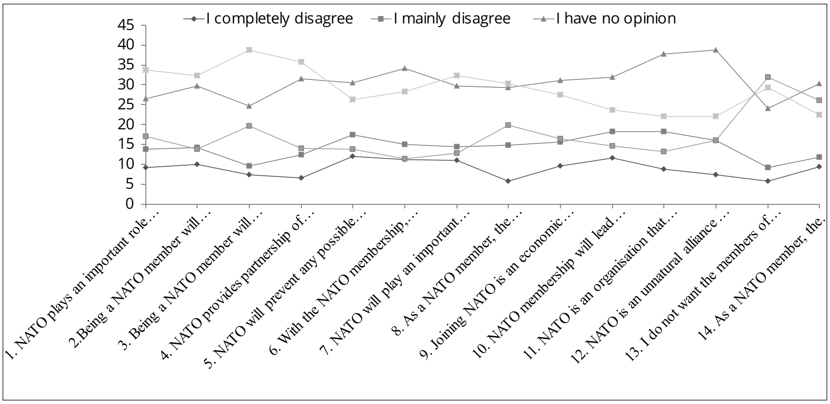

The ranking is based on the sum of the proportions of each option separately. The citizen respondents expressed most support (61,50%) for the option „I do not want the members of the Army of the Republic of Macedonia to be forced to fight for the interests of other states", followed by „being a NATO member will lead to a better equipment of the military forces" (58,43%) and „NATO will play an

important role for the economic development of the Republic of Macedonia" (50,65%). The option „as a NATO member, the Republic of Macedonia loses the possibility of independent decision-making in crucial crisis situations." received similar support (50,13%). The following group of options gained somewhat less support in general, but higher support from two fifths of the respondents: „NATO provides partnership of „smaller" and „larger" military forces" (49,74%), „as a NATO member, the Republic of Macedonia loses its sovereignty and becomes dependent" (48,55%), „Being a NATO member will allow the Republic of Macedonia to further develop its infrastructure (telecommunication, aviation, traffic)" (46,06%), „NATO will play an important role for the economic development of the Republic of Macedonia" (45,00%), „joining NATO is an economic burden for the Republic of Macedonia" (43,82%), „NATO will prevent any possible conflicts of the Republic of Macedonia and its neighbouring countries" (40,00%), „with the NATO membership, general knowledge will rise to a higher level" (39,74%), „NATO membership will lead to a greater risk of terrorist attacks" (38,29%), „NATO is an unnatural alliance of states because of the differences in the aims and interests of its members" (38,03%), and, with the support of less than one third of the respondents and thus the lowest rating, „NATO is an organisation that has lost the justification which it was founded for" (35,27%).

The respondents employed at security institutions show a similar pattern of support. We can see that one group of options was supported by more than half of the respondents, while another group was supported by little more than a third, which indicates that the negative assessments of options are of greater significance here.

The highest positive assessment was given to the option „NATO plays an important role for the Republic of Macedonia reaching a higher level of security": as much as 80,71% of the respondents stated that they agree or fully agree with this statement. The ratings of the following statements were quite high as well: 72.80% of the respondents agree that „being a NATO member will lead to a better equipment of the military forces", 65,19% that „NATO provides

partnership of „smaller" and „larger" military forces", 65,00% that „being a NATO member will allow the Republic of Macedonia to further develop its infrastructure (telecommunication, aviation, traffic), 58,40% that „NATO will prevent any possible conflicts of the Republic of Macedonia and its neighbouring countries", and 51,45% that „NATO will play an important role for the economic development of the Republic of Macedonia".

Chart Nr. 28 Assessment of the advantages of NATO membership - Institutions

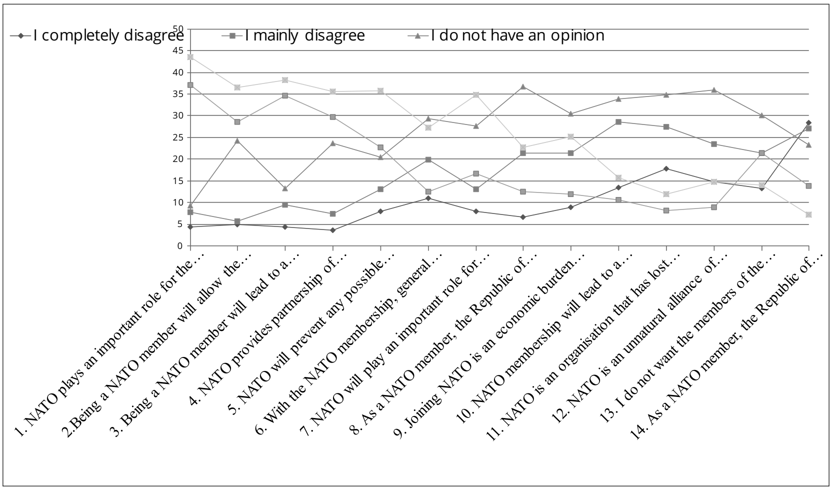

The second group received major support from two to one fourths of the institution respondents. 39,71% believe that „with the NATO membership, general knowledge will rise to a higher level", 37,04% that „joining NATO is an economic burden for the Republic of Macedonia", and 35,29% of the respondents believe that „as a NATO member, the Republic of Macedonia loses the possibility of independent decision-making in crucial crisis situations". Exactly the same number of respondents, or 35,29%, „do not want the members of the Army of the Republic of Macedonia to be forced to fight for the interests of other states". 26,32% believe that „NATO membership will lead to a greater risk of terrorist attacks", 23,53% that „NATO is an unnatural alliance of states because of the differences in the aims and interests of its members", 21,17%

that „as a NATO member, the Republic of Macedonia loses its sovereignty and becomes dependent“, and 20,00% of the institution respondents agree that „NATO is an organisation that has lost the justification which it was founded for“.

The assessment distribution indicates that there are similarities as well as differences between the citizen and the institution respondents about the advantages for the Republic of Macedonia from NATO membership. We can state that the negative campaign of the political parties about how to solve bilateral problems, especially with the Republic of Greece, is also burdened by some specific anti-NATO rhetoric, which in some way has an impact on the positions of the citizens when it comes to their assessments and how much they agree with the statements concerning the advantages of NATO membership.

SECURITY INDEX — SECURITY INDICES

We understand compiling the security index as a process of design, i.e. of identifying the indicator structure of the term "security" The research effort is directed at defining a set of views and concepts of this term and at identifying basic indicators that can be adequately tracked in the long run and help to identify good security policies, but also indicate disputable issues and the need for changes or commitments. In our endeavour, we must not neglect the fact that security is a complex and dynamic process exposed to numerous, often unforeseen changes, on the one hand, and a term that is subject to various opposed concepts, positions and viewpoints, on the other, which are difficult, i.e., impossible to synchronise.

For compiling the Security Index, the phenomenon of security, understood as a broad concept, is divided into several spheres. To this purpose, nine different spheres, and thus nine specific separate indices were identified. The items in the research instrument were designed and the answers expressed as values on a Likert scale, creating conditions of equal span for the variable. Part of the Index' design is an assessment of the consistency of the battery variables, expressed by values of Cronbach's alpha coefficient and the interactions of the coefficients in the correlation, especially by calculating the correlation matrices, which, in one way or another, indicate the level of reliability expected and acceptable when dealing with values of separate variables. The Security Index was designed according to the following analytical concept: the values of the separate indices were formed on the basis of the pondered values and the application of the model, with the weights (px) ranging from 1 to 5, which created the basis for comparing the values in the answers. Experience has shown that this is a solid basis for further developing the Index as a synthetic indicator. All values in the Security Index were pondered with a score of 1 to 5, quite similar to school grades. The smallest value indicates the lowest rating, and the largest value the highest. Based on this model, a coefficient was calculated for each type of security, which provides for a weighted structure

of the indicator. Accordingly, the Security Index is a comprehensive indicator: the higher its value, the better the assessment of security.

MILITARY SECURITY INDEX

The military security index comes in second according to the citizen respondents, and third, according to the respondents from the security institutions, after the indices of personal security and state security.

An analysis of the results shows that there is no big difference in the assessment of military security: the answers of the citizen respondents account for 3,25 percentage points, while the answers of the institution respondents account for 3,34 percentage points. This shows that there are no big differences with respect to the state of military security, which is related to risks and threats, but also to the reforms in this sphere, which has been kept on a minimal budget during the last ten years. The financial situation of the Macedonian defence forces is beginning to change, albeit slowly. The military security index has decreased from 3,78 six months ago, even if the parameter is good. This small decrease is probably due to the constitutional amendments related to the resolution of the dispute between Greece and Macedonia and the implementation of the Prespa Agreement.

A majority of the citizen as well the institution respondents believe that there is no external threat to the Republic of Macedonia‘s security in the form of an armed aggression against the state.

The citizens maintain their positive assessment of the Army of the Republic of Macedonia and its contribution to the feeling of safety. Notwithstanding that the Army has no direct responsibility concerning the citizens‘ safety, by its support of the police at the Macedonian-Greek border, it indirectly supports internal security.

Most citizens are not familiar with the new missions and the role of the Army beyond the territory of the Republic of Macedonia. Many still expect the Army to be deployed for solving internal security issues, which is actually prohibited by several security mechanisms, and even in a state of emergency, the procedure is highly complex, involving the State President as well as the Assembly. Therefore, the index of responses to the question „which institutions contribute to your feeling of safety and to what extent“ for the Army was 3,38.

The Army of the Republic of Macedonia contributes to security and stability, worldwide and in the region, and therefore, it directly contributes to the security of the Macedonia citizens, too.

The statement that, with a strong army, the state can intervene if necessary in order to protect its security has an index of 3,47 with the citizen respondents and 3,38 with the institution respondents.

After many years, this is the first time that citizens are somewhat reserved in their opinion about the North Atlantic Treaty Organisation and the advantages they expect from membership. Based on the answers, the index of the statement that NATO can directly of indirectly protect the internal security of the country amounts to merely 2,57 for the citizen respondents, and to 2,87 for the institution respondents. Membership of the Republic of Macedonia in international organisations reached an index of 3,33 among the citizen respondents. Meanwhile, the expectation of more cooperation, which would indirectly contribute to more security in all member states, including the Republic of Macedonia, scored an index as high as 4,02 among the institution respondents. Asked about possible measures that contribute to maintaining security in the Republic of Macedonia, such as re-introducing conscription, NATO membership, and a stronger partnership with Russia, China and other countries, the latter option reached an index of 3,39 among the citizen respondents. This reflects the impact of Russia‘s attempt at hindering NATO enlargement in the Balkans, resorting to the long-standing name dispute and other activities

on Macedonian territory. Alternative messages about NATO not being a good alternative for the Republic of Macedonia were communicated, leading to confusion and insecurity among citizens. The index for this option amounted to 2,25 among the institution respondents, which shows that state institution representatives believe that NATO membership is the only alternative for the country's future, and the only contribution to maintaining security can be provided by becoming a NATO member. The re-introduction of conscription for the citizens of the Republic of Macedonia, with an index of 3,76 among the citizen respondents, would annul the army reforms and require additional financial means. With an index of 3,08, the institution respondents do not neglect re-introduction of mandatory military service either.

Besides political criteria, NATO membership requires the defence system of the accession candidate to be prepared. Today from the budget of the Ministry of Defence 67% are intended for planning and above 80% for salaries of the Army. There have not been any equity investments in the property of the Army and the Ministry of Defence for at least 15 to 20 years. Besides, the most modern equipment and weapons are about 40 years old. The pay rise of 10 per cent for the employees is good news, but not sufficient for improving the Army's situation, given that the management of the defence department does not yield the concrete results necessary for revitalising the resources and means of the Army.

The analyses, assessments and expectations concerning military security embraced in the latest strategic documents precisely redefine the level of existing security threats to the Republic of Macedonia and its population, as well as the responses to these threats. Activities for the decision-making process are also defined in the strategic documents, as well as priorities regarding threats to defence and the defence sector.

REGIONAL SECURITY INDEX

The regional security index has a coefficient οφ 1,30, which is a result of the relatively high ratings concerning threats to the Republic of Macedonia related to the citizen respondents` perceptions of the „tendencies to create a so-called Greater Albania“, „renaissance of imperialist concepts in the neighbour states“, and „tendencies to alter borders in the Balkans“. The respondents mostly assessed the regional context of the Republic of Macedonia to have a significant positive impact on them feeling safe, which resulted in an index of 3,15 among the citizen respondents and 3,45 among the institution respondents. Nevertheless, the ratings from the questions related to the level of threat to the Republic of Macedonia from the aspects mentioned, as well as the announcements to alter the borders in the Balkans, certainly contribute to a decreased level of security in the perception of the respondents.

The index of 1,30 as a general equivalent of the assessments related to the „imperialistic concepts of the neighbours“ has to be considered in the framework of general regional shifts and differences which were especially relevant when the research was conducted. That was when the relations between Kosovo and Serbia became tense, some aspects of the relations between the entities of Bosnia and Herzegovina were readdressed, and the tone of some of Serbia's politics statements concerning Macedonia and Montenegro deteriorated. It was also the time when the bilateral agreements between Macedonia and Bulgaria as well as Macedonia and Greece were massively criticised, when committees for the evaluation of schoolbooks and for discussing differences in the interpretation of historical events were formed, and the dissimilarities between the global players became evident in the Balkans. All these factors had an impact on the assessment of the country's security threats.

The regional security of the Republic of Macedonia depends on the neighbour states. The active foreign policy that was taken

up by the Government of the Republic of Macedonia, especially with respect to regional cooperation, does not seem to have had the desired impact on the citizens, so that, in their perception, those concepts appear as threats, which were assessed at a rather high rate. The fear that the idea of a Greater Albania can have an impact on internal destabilisation of the Republic of Macedonia is still alive for some of the respondents. That seems to be rather a consequence of the debates within the parties which focussed on this issue as a means of political homogenisation of the population with respect to a number of factors, such as the debates on the so-called Tirana platform, the polemic between government party and opposition on the agreements with the Republic of Bulgaria and the Republic of Greece, the position of some opposite parties of Albanians in Macedonia, the radicalisation of some of the requirements for federalisation and the over-emphasis of ethnicity in the understanding of the state and policy-building.

Those debates were led with the overtone that the Republic of Macedonia is understood as a bridge to ethnic (national) unification of all Albanians in one state. This vision is basically part of the political battle and an expression of the wish to obtain a better starting position for the elections among the voters of the respective parties. It is also a consequence of the long-standing practice to resort to nationalist (ethnocentric) messages as a grounds for political homogenisation and to improve starting positions for political negotiations and elections.

Nowadays, we witness that, on state level, the danger of an aggression by another state in the region has diminished, while the number of international challenges has grown, irrespective of national and regional problems. Three of the Republic of Macedonia's neighbours are NATO members, and the relations with them play an important role for the regional security of the Republic of Macedonia.

ECONOMIC SECURITY INDEX

The economic security index is based on a set of questions from different batteries. The value of the index is 2,53, which can be interpreted as „good“. The index based on the assessments of the citizen respondents is 2,49, while the one based on the assessments of the institutions respondents is 2,57. It was particularly the high ratings of the level of threat to the internal security of the Republic of Macedonia from social upheavals and strikes, excessive debts, unemployment, poverty and the poor economic situation that affected the index. In the second group of indicators, which have a positive connotation and assess the feeling of safety with significantly higher coefficients, we find the factors such as employment and economic stability of the respondents. The assessment of means of dealing with security challenges is also included here, namely the options „by economic means (by better economic cooperation with other states and nations)“ and „by increasing the defence and security budget“.

An especially positive influence comes from the set of assessments related to the expectations regarding NATO membership, where the ratings from citizen as well as institution respondents were high. Thus, the assessment that „should Macedonia become a member of NATO, this will lead to more foreign investments“ reached an overall index of 3,59. Among the citizen respondents, the index was 3,46 and among the institution respondents 3,71. The expectations that NATO membership will allow the Republic of Macedonia to develop its infrastructure, that it will play an important role in the country‘s economic development, but also that NATO membership will be an economic burden for the country had similar ratings.

We can observe an apparent cautiousness of the respondents with respect to the assessment of economically and socially delicate and pressing issues that can be a result of poverty, unemployment, excessive national debt, as well as social upheavals and strikes,

which, one way or another, have an impact on the stability of economic relations and the development of society as a whole.

POLITICAL SECURITY INDEX

The political security index is based on 13 positions and amounts to 2,22, which can be considered sufficient. The ratings of the citizen respondents result in an index of 2,27, while the ratings of the institution respondents result in an index of 2,16. These indices originate from eight positions, six of which assess the feeling of safety or threat. The feeling of threat is particularly influenced by the ratings of the instability of the political system, the dependence of the judiciary, and the deteriorated relations between parties. The same goes for the assessment of the extent of threat to the country's security from within, whereas those threats concern the level of democracy, growing tensions in ethnically mixed environments, and the poor functioning of the state institutions. This score of ratings includes the low level of trust in the Assembly and the Government, expressed in the responses to the question who the respondents would turn to if they had a problem that needed to be solved.

The second group of options was rated with significantly higher values. The statement „should the Republic of Macedonia become a NATO member, this will lead to a loss of sovereignty and independence" has an index of 2,14 among the institution respondents, while the option „I live a regular life and respect law and order" as a response to the question what contributes to their feeling safe reached an index of 4,59 among the same group of respondents. The citizen respondents show similar results, from an index of 3,54 for the statement that NATO membership „will lead to a loss of sovereignty and independence", up to 4,10 for the option „I live a regular life and respect law and order". The index of political security also includes the assessments on the statement that „as a NATO member, the Republic of Macedonia loses its sovereignty

and becomes dependent", with an index of 3,44 among the citizen respondents and 2,54 among the institution respondents. It also includes the ratings of the means by which the state should provide security, expressed in the option „by means of more restrict laws and greater discipline among the citizens", with an index of 3,90 among the citizen respondents and 4,07 among the institution respondents, as well as the option „by diplomatic means (with good diplomatic relations with other states and nations", with an index of 3,68 among the citizen respondents and 4,34 among the institution respondents.

The assessments regarding political security certainly point to the complex political situations and relations, the high level of corruption, the non-functional, party-based and paralysed institutions, the lack of democratic capacities in governance, the obvious fragmentations and conflicts within parties, resorting to means and procedures that are incompatible with the principles of modern governance and democratic struggle, as well as propaganda activities as an approach to public discourse. The index of political security of 2,22 is an actual indicator for the need to start the process of strengthening security reforms from this sphere.

ENVIRONMENTAL SECURITY INDEX

When environmental disasters occur, they have to be managed by daily decisions regarding the identified danger and by taking all practical and reasonable damage control measures. The threats linked to environmental protection have to be identified and a liability analysis has to be done, as well as an assessment of the social, political, economic, etc. consequences.

The environmental security index amounts to 2,80 among the citizen respondents and to 2,98 among the institution respondents, according to the responses to the two relevant questions. The

results of both groups indicate that much larger investments from the state are needed, and that it has to compile a separate plan with an adequate budget for better environmental protection, as well as imposing much higher penalties for environmental pollution. The latter measure was assessed by the citizen respondents with an index of 3,95 and the institution respondents with an index of 4,49, which indicates a unanimous appeal to the state for common actions against air and environmental pollution. With regard to climate change, which is a problem for all countries, the institutions and the citizens lack awareness of this global challenge, although it is high on the agenda of many governments and leaders.

The Crisis Management Centre is mainly responsible for dealing with the risks and threats, and various strategic documents include environmental risks and threats. Nowadays, major environmental threats have shown that this sphere of crisis management has to be additionally modernised and adequately equipped. Additionally, the prevention system has to be upgraded. Support from the Army is cited for all listed situations, and coordination has to be improved, particularly between the Army of the Republic of Macedonia and the Ministry of Interior. The managing board of the Crisis Management Centre is not sufficiently efficient and generally, the entire system is marginalised.

Environmental protection is at a very low level in the Republic of Macedonia, as well as in other Balkan states. It could be provided by a fast economic development or with financial means from the state budget, which, in the Republic of Macedonia, are not allocated to this goal. The state is not likely to invest in environmental protection in the near future, and the awareness of the respective threats and the level of mortality resulting from diseases caused by pollution have not reached the political elite. Political problems are perceived and efforts are undertaken to solve them, while environmental problems of small states are not dealt with as a problem. This means that there is no awareness of the Republic of Macedonia being a rather polluted country. Regarding

the issue of environmental protection, there are always two sets of audience in the country: on the one hand, the expert community is trying to raise the alarm, and on the other, the politicians downplay environmental problems. We are still a long way off the debate on environmental security, given that we are still dealing with its traditional rough forms, asking questions about terrorist attacks and ethnic conflicts, etc.

PERSONAL SECURITY INDEX

Personal security can be defined as a condition in which all individual members of a society can satisfy and protect their basic needs and values and exercise their civil rights and liberties, as a precondition for the development of the contemporary democratic society.

According to the research for the Security Index, the index of personal security is 3,47 for the citizen respondents and 3,74 for the respondents who are employed at security institutions. This index is the highest of all nine separate indices. It is a synthetic indicator of 8 items with identical measuring scale. The personal security index includes the assessment of the feeling of safety, threat, rule of law, the level of trust in the institutions and the protective functions, as well as for the spheres where the latter best exercise the functions.

The respondents provided high ratings of their feeling of safety for the environment they live and work in, with an index of 3,40 among the citizen respondents and 3,55 among the institution respondents. Compared to the first six months of 2018, when the index of personal security, i.e. the respondents‘ perception of their own security amounted to 2,86, the feeling of individual security has increased. This is probably not only due to individual feelings, but also a result of the investments of the Ministry of Interior in public safety, in the police stations, in a general improvement of

control mechanisms for the security of local communities and, finally, the prevention councils in the municipalities.

Additionally, the respondents are prepared to defend themselves: this option reached high a high index of 3,80 among citizen respondents and 4,02 among institution respondents. Hence, it is necessary to pay particular attention to the implementation and respect the law on weapons and the use of weapons by individuals and groups. To the question „in your opinion, who can best protect your safety and the safety of your family?“, the assessment of the response “myself” reached an index of 4,03 among citizen respondents and 4,34 among institution respondents. With regard to the help from friends, we notice a slight decrease of the index, which amounts to 4,03 for citizen and 4,34 for institution respondents. We asked the respondents to assess how safe they feel at their place of residence/neighbourhood, their house or flat, and with regard to their physical safety. Within the index of personal security, the index of physical safety is the lowest with 3,64 among citizen and 3,72 among institution respondents. The place of residence/neighbourhood index amounts to 3,77 among citizen and 3,81 amoang institution respondents. Their feeling of safety with regard to their house or flat reached an index of 4,09 among the citizen respondents and 4,06 among institution respondents.

The increase in the personal security index is due to commitments and activities implemented by the Ministry of Interior concerning the citizens` safety in local communities, as well as public safety and prevention activities. We also should point out that the increased level of democracy and freedom of speech, as well as the announced preparedness for reforms of the media sector affect the perception of personal security as well as the environment where people live and spend their free time.

GOOD GOVERNANCE INDEX

To govern a society well, on the local or the national level, is a long-lasting and transparent process in which decisions are made by means of interaction of public and private institutions, allowing individual and legal persons to identify and express their interest in the best possible way, while respecting possible differences between each other. Good governance is a definition of making, establishing and implementing decisions. The good governance index includes the values of ten items. Five of them are about the feeling or the dangers of being threatened, their values are particularly high. The feeling of safety, meanwhile, has very low indices. Thus, the index from the assessment of the democracy level amounts to 1,26 among the citizen respondents and 1,00 among the security institution respondents. The instability of the political system has an index of 1,32 among citizen and 0,97 among institution respondents, deteriorated relations within parties 1,32 among citizen and 1,33 among institution respondents, the poor work of the state institutions 1,26 among citizen and 1,18 among institution respondents, and the dependence of the judiciary 1,55 among citizen and 0,94 among institution respondents.

The second group of indicators, which relates to contributions to the feeling of safety, includes somewhat higher indices than the first group. The statement that „state bodies are doing their job well" reached an index of 3,10 among both citizen and institution respondents. As possible responses to the question who best protects the security of the individual and his/her family, the Army of the Republic of Macedonia was assessed with an index of 3,38 among citizen and 3,18 among institution respondents, the Police with an index of 3,45 among citizen and 3,37 among institution respondents. To the question about the best means to provide security, the option „by means of more restrict laws and greater discipline among citizens" reached and index of 3,90 among citizen and 4,07 among institution respondents, and „by diplomatic means (good relations with other states and nations" reached an index of 3,68 among citizen and 4,34 among institution respondents.

Based on those indices, we can state that the overall good governance index is 2,37 (2,41 among citizen and 2,33 among institution respondents), which shows that the good governance index correlates with the other indices. It shows that society has to invest in capacity building, particularly concerning education, in order to increase the quality of publicity, accountability and responsibility. Good governance in the public sector is based on a system of checks and balances among different branches of power (legislative, executive and judicial). A process of regular consultations between government institutions and the general public is considered to be an integral part of this system. Thus, the authorities are accountable for the trust of the citizens in them to act according to their interests. Governance as a concept is mainly about how the power to make decisions is attained, handed over and exercised within one society or organisation.

There are many reasons for these assessments, but maybe they can mainly be attributed to the long-standing institutional crisis in the Republic of Macedonia, being aware that the institutions, to a certain extent, are permeated by the ruling party and that they lack the capacity to fulfil their functions, that they are involved in corruption and corruption scandals, that the Republic of Macedonia is a "captured state" without rule of law, and that justice and righteousness have been forgotten about. Publicity, accountability and transparency of decision-making process, as well as responsibility cannot even be imagined here. This attitude was confirmed by the employment decisions following the local elections in 2017, as well as the way in which holders of public functions used their „privileges" for travel costs, the choice of young poets to be published, etc. This social mood is undoubtedly one of the reasons for the relatively low value in the assessment.

SOCIETAL SECURITY INDEX

Societal security denotes the ability of a society to persist in its essential character under changing dynamic conditions and possible or actual threats. Identity represents a set of ideas and practices by means of which individuals identify with their social group within society.

Stable societal security will be obtained when we reach full mutual respect and trust in the Republic of Macedonia. The Ohrid Framework Agreement was one step in the in the direction of an amendment of the Republic of Macedonia's Constitution, so that it would better reflect the integration of different ethnic communities, and to reach mutual trust and stand together for our country, to build our house that will be under the EU and NATO roof on a solid fundament of good interethnic relations and trust.

Talking about identity security, the country is divided by a deep rift concerning the question what kind of Macedonia we want to build. This rift is not strong enough to destabilise the Republic of Macedonia to the extent of jeopardising the borders. The internal rift has an impact on the level of democracy in the country, since democracy is already a victim of that rift between concepts, which much more serious than in other states in transition, often outside the institutions. This rift between the two clearly moulded Macedonian concepts on how the state should further develop can influence our progress in democracy for another ten years, wasting a lot of time. That rift and according tensions can have negative consequences on the image of the country as a potential destination for foreign investments, which will add to the frustration of ethnic Macedonians. It can also lead to an increase in emigration, i.e. to a new wave of Macedonians leaving the Republic of Macedonia.

In comparison to the Security Index of the first half of 2018, we can state that the societal security index has decreased drastically: then, it was 2,72, while today, it is 2,04 among citizen and 1,84

among institution respondents. This has to raise the alarm on deteriorated inter-ethnic relations, which can be seen from the institutions where the employees meet one another with reserve and mutual distrust, which can significantly hamper the functioning of the system, as well as the level of societal security.

Unlike before, when many citizens of Albanian ethnic descent felt disenfranchised or worried about the Ohrid Framework Agreement not being implemented, we can now see a tendency of Macedonians expressing their concern about their identity and societal security. This confirms the high index achieved from the questions which were answered by both citizen and institution respondents.

Responses to question "is the security of Macedonians in Macedonia threatened" add up to an index of 3,50 among the citizen and 3,01 among the institution respondents. The responses to the question "is the security of Macedonia threatened by ethnic communities" resulted in an index of 2,92 among the representatives of security institutions.

Identity questions were also address with the question whether "the security of Macedonians outside Macedonia" was threatened, resulting in the index 2,92 among citizen and 2,27 institution respondents.

In comparison with the index of the first six months of 2018, there has been a drastic decrease concerning threats to the security of the Republic of Macedonia from an alleged creation of so-called Greater Albania, or a renaissance of imperial concepts in the neighbour states. On average, the index of these questions is about 1,33, i.e. 1,55 among the citizen and about 1.4 among the institution respondents.

The only cohesive question that unites Macedonians and Albanians, as well as all other parties in the Republic of Macedonia

is NATO membership. But also on this issue, first concerns are being expressed, probably due to a lack of information about its functioning, its goals and its tasks. The statement that „Macedonians will lose their national identity" achieved an index of 3,30 among the citizen and 2,09 among the institution respondents.

STATE SECURITY INDEX

Nowadays, security depends on the format of the individual. The higher the loyalty which an individual feels vis-à-vis the state, the higher the probability of its stability. Possible foreign pressure can be neutralised if the security of a state is based on support, emotions and definitions of the citizens and individuals.

The state security index amounts to 2,98 among citizen and 3,41 among institution respondents. With an index of 3,20, the citizen respondents assessed that they feel safe in the state we live in, while the institution respondents had an index of 3,45, which is a sufficient grade. In case of security problems with respect to other states and nations, the respondents prefer to solve them by diplomatic means, with an index of 3,68 among citizen and 4,34 among institution respondents.

In the end, we can conclude that the Republic of Macedonian membership in NATO will lead to a higher level of security, as assessed by the citizen respondents with an index of 3,37 and the institution respondents with an index of 3,54.

SECURITY INDEX

The security index is 2,60. The security index among the citizen respondents is 2,56 and among the institution respondents 2,64.

Table Nr. 25 Security index by security types. Citizens, institutions and average

Type of security	*citizens*	*institutions*	*average*
Military security	**3,25**	**3,34**	**3,30**
Regional security	**1,26**	**1,34**	**1,30**
Economic security	**2,56**	**2,65**	**2,61**
Political security	**2,27**	**2,16**	**2,22**
Environmental security	**2,80**	**2,98**	**2,89**
Personal security	**3,47**	**3,74**	**3,61**
Good governance	**2,41**	**2,33**	**2,37**
Societal security	**2,04**	**1,84**	**1,94**
State security	**2,98**	**3,41**	**3,20**
Security index	**2,56**	**2,64**	**2,60**

The structure of the index is based on values of the indices for all nine types of security. Thus, the personal security index is 3,61 (from the index of 3,47 among citizen respondents and 3,74 among institution respondents). The military security index is 3,30 (3,25 among citizen and 2,34 among institution respondents), the state security index is 3,20 (2,98 citizens and 3,41 institutions), the environmental security index is 2,89 (2,80 citizens, 2,98 institutions), the economic security index is 2,61 (2,56 citizens, 2,65 institutions), the good governance index is 2,37 (2,41 citizens, 2,33 institutions), the political security index is 2,22 (2,27 citizens, 2,16 institutions), the societal security index is 1,94 (2,04 citizens, 1,84 institutions), and the personal security index is 1,30 (1,26 citizens and 1,34 institutions).

Chart Nr. 29. Security index by security types. Citizens, institutions and average.

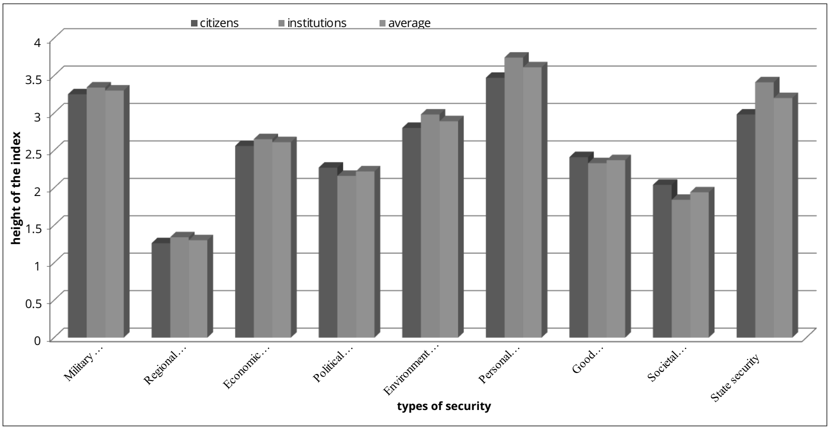

The low good government index, political security index, societal security index and regional security index indicate that in these spheres of security there is much to do with respect to the level of mobilisation and the policies to start initiatives and activities for greater trust in the institutions and, particularly, their capacity-building, in the context of strengthening democracy and democratic processes by creating a culture of dialogue, a democratic political culture, in which differences between parties do not provoke tensions or conflicts. That will contribute to cultivating the democratic principles of responsibility and accountability of the institutions and prepare them for making their finances transparent for the citizens: those who their power is legitimised by and who finance the institutions, which, in turn, have to make an effort for a better perception of security and for minimising risks, threats and dangers. As a result, the fear that borders will change in the Balkans will diminish, as well as fears related to the rise or renaissance of nationalist and imperialistic concepts in the neighbour states, and the confidence in the state institutions and their capability to define and perform good neighbourhood policies will grow, especially with respect to the Republic of Macedonia's direct neighbours, Bulgaria

Threats and risks to the state, socio-economic and political relations, the organisation of the state, the role of the human factor and civic concepts, the actual need to organise self-reliant protection in the entire territory and the international position of the state, as well as its actual possibilities, play a crucial role in the future development of security.

The current situation of the Republic of Macedonia's security system does not offer adequate response to the crises, threats and dangers. Establishing and maintaining stability and security is essential, therefore, it is necessary to create new strategies, concepts and doctrines in order to build appropriate security policies. The pace at which we achieve, develop and enhance the security system depends on the respective reforms, which will also be a basis for the development of the security system and greater stability of the Republic of Macedonia.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Since its independence, the Republic of Macedonia has been in the process of building a system of national security of its own. This security system reflects the current internal, regional and international situation and serves as a mirror for the time the country has spent struggling with security challenges. Following the efforts of the international community means pursuing efforts for security, peace and mutual understanding, which means that security issues have to be a state priority and, thus, understood as such, compared to all other spheres. It seems that it is the logic of threats that has lead to the logic of protection from threats, which every society defines differently. The second edition of the Security Index itself with its research results is evidence of this. Although citizens certainly fear military threats most, economic, social and environmental threats, as well as threats related to nature and health and the increasing threats from crime are no less important.

It is believed by citizens and institutions of the Republic of Macedonia and put down in national strategic documents that there is no threat from massive invasion or from total or conventional war. Meanwhile, it will probably take a long time for new challenges and threats to peace and security to be recognised by defence and security policy. The current threats from extremist nationalism and religious intolerance, terrorism, and organised crime, as well as the implications of the events in the Republic of Macedonia's immediate neighbourhood are expected to decrease in the long run, depending on the development of security issues. The expectations from NATO membership are of special importance for the Republic of Macedonia and for strengthening the state's security, as well as provide a perspective for and speed up the reforms in the security and defence system. This does not mean neglecting the assessments of the threats and dangers which are basically determined by the situations in the immediate security environment of the Republic of Macedonia and the consequences they can lead to, like a domino effect.

The Republic of Macedonia is not an exception from the contemporary world order nor is it immune to external influences, which is why, in the long run, threats and risks from computer crime are expected with certainty. Computer networks cover the cyber space and form a national IT structure, so that „IT professionals" are lurking over the computer systems, data bases and telecommunication networks that are an integral part of national systems. The interest especially in cyber crime and terrorism is growing, as a part of the development and the possibilities of information technologies that are used for accumulating private wealth, obtain profit, blackmailing, terrorising, criminalisation, etc. The harm to national security can have negative implications concerning the economic and social situation, the state administration, the educational system, science and research, as well as health, defence, and others. In the process of creating security assessments and measures and the activities for national security, in the future, threats from the activities of foreign

intelligence agencies, which aim to disturb the security situation and slow down democratic and integration processes, especially with respect to NATO and the EU, should not be disregarded, and neither should the activities of organised crime, sophisticated corruption, asymmetric terrorist threats, espionage, intelligence and reconnaissance activities, consequences from the conflict of interests concerning the exploitation and transport of strategic energy sources, as well as blocking and hindering their import into the Republic of Macedonia, elementary and other meteorological disturbances, technical and technological disasters, contagious diseases in people and animals caused by domestic or external initiators, personal data of the citizens, storage and classification of information, environment deterioration and degradation.

The Republic of Macedonia and its citizens are aware of the causes of threats and are determined to create a security system prepared for prevention of security risks and threats. There is no alternative to participation in collective security systems, since the number of security challenges is huge, which is also one of the results of the Security Index. Society needs to be organised in order to deal with the challenges: this is an imperative nowadays and entails giving up old models, as well as reforms of the security, economic, political, educational, health and social sector, etc., according ot the representatives of the security institutions. The countries of the world are considered to be less and less able to independently guarantee their security, so that correct definition of the complexity of the problems and institutional establishment of a system with high norms, standard and values are necessary.

According to the overall analysis and the structure of the indicators, the good governance index, the political security index, the societal security index and the regional security index show that, in these spheres of security, there is much to do with respect to the level of mobilisation and the policies to start initiatives and activities for greater trust in the institutions and, particularly, their capacity-building, in the context of strengthening democracy

and democratic processes by creating a culture of dialogue, a democratic political culture, in which differences between parties do not provoke tensions or conflicts. That will contribute to cultivating the democratic principles of responsibility and accountability of the institutions and prepare them for making their finances transparent for the citizens: those who their power is legitimised by and who finance the institutions, which, in turn, have to make an effort for a better perception of security and for minimising risks, threats and dangers.

The current situation of the security system of the Republic of Macedonia has to be upgraded in order to provide more and clearer responses to crises, threats and dangers. To this goal, appropriate security policies have to be built by means of new strategies, concepts and doctrines. This means that the structure, the content and the quality of the educational institutions in the area of security have to be evaluated, in order to initiate the development of specialised curricula and forms of cooperation among institutions for strengthening the research potential and laying the foundations for building policies that incorporate the socio-cultural and economic interests of the Republic of Macedonia. The results from the research show that investments have to be made especially in education, in order to increase the quality and to improve the principles of publicity, accountability and responsibility. The development and enhancement of the security system depend on the pace of reforms in this sphere, which will which will also be a basis for the development of the security system and greater stability of the Republic of Macedonia.

An organised society has to put into effect the concepts for ending the long-standing institutional crisis, to put effort into rising awareness about institutions being permeated by parties, that they do not have sufficient capacities to exercise their functions, that there is a high level of corruption, that the Republic of Macedonia is a „captured state“ without rule of law, and that justice and righteousness have been forgotten about. The response to

these issues is complex, but first and foremost, it is necessary to raise awareness and to strengthen the culture of responsibility, accountability and rule of law.

The results from the research indicate complex political situations, especially the high level of corruption, dysfunctional, party-based and paralysed institutions which lack the capacity of democratic governance, visible fragmentations and conflicts within parties, and applying means and measures that are not in accordance with modern governance and the democratic struggle. This points to the need of concentrating creative potential by founding civic bodies and other forms of action, which will draft a concept for the security system and define security policies to quickly overcome the deviation from the main concepts of security development and to suggest models for pursuing modern European security policies.

The research results show that the shortcomings in applying the principles of publicity, accountability and transparency in decision-making processes have to be resolved, but also that all forms of responsibility have to be strengthened, especially where shortcomings have become manifest, as well as in the way that responsible public functions are exercised. Hence, control mechanisms for monitoring and sanctioning the different forms of using „privileges" linked to public functions and responsibility in the public administration have to be strengthened.

BIBLIOGRAPHY

Baldwin, D. A. (1996). Security Studies and the End of the Cold War. *World Politics, 48*(1), 117-141.

Baldwin, D. A. (2016). *International Relations: A Conceptual Approach.* New Jersey: Princeton University Press.

Bnggs, S. R., & Cheek, J. M. (1986). Briggs, S. R., & Cheek, J. M.: The role of factor analysis in the evaluation of personality scales, 54. *Journal of Personality*(54), 106-148.

Bosanac, M., Mandić, O., & Petković, S. (1977). Zagreb: Informator.

Boulding, K. E. (1963). Towards a Pure Theory of Threat Systems. *The American Economic Review, 53*(2), 424-434.

Brown, H. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*(23), 5-26. Преземено 04 15, 2018 од https://pdfs.semanticscholar.org/d7bf/2815b77210ec3f6f89c9ba01ea1232810f13.pdf

Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: National Security Problem in International Relations* (2 изд.). London, New Delhi: Wheatsheaf Books.

Buzan, B. (1997, 05 27). Rethinking Security after the Cold War. *Nordic International Studies Association, 32*(5). doi:0.1177/0010836797032001001

Buzan, B. (2014). *An Introduction to the English School of International Relations - The Societal Approach.* Cambridge: Polity Press.

Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies.* New York: Cambridge University Press.

Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. D. (1998). *Security: A New Framework For Analysis.* London: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Dulić, D. (Ур.). (2006). *Ljudska bezbednost .* Beograd: Fond za otvoreno društvo.

Grčić, M. (2000). *Politička geografija.* Beograd: Geografski fakultet.

Grizold, A. (1999). *Evropska varnost.* Ljubljana: Fakulteta za politologijo.

Guilford, J. P. (1968). *Osnovi psihološke i pedagoške statistike.* Beograd: Savremena administracija.

Held, D. (1997). *Demokratija i globalni poredak.* Beograd: Filip Višnjić.

Javorović, B. (1977). *Policija i sigurnost, 6*(1-2), 1-56.

Kovačić, Z. J. (1994). *Multivarijaciona analiya.* Beograd: Ekonomski fakultet.

Kuba, L., & Koking, D. (2003). *Metodologija izrade naučnog teksta.* (M. Kuljak, Прев.) Podgorica: CID.

Lazarsfeld, P. F., & Rosenberg, M. D. (1955). *The Language of Social Research - A Reader in the Methodollogy of Social Research.* Glencoe, Illinois: The Free Press, Publishers.

Lippmann, W. (1993). *The Phantom Public.* New York: Macmillan Co.

Lippmann, W. (2003). *Drift and Mastery - An Attempt to Diagnose the Current Unrest* (3 изд.). Madison: The University of Wisconsin Press.

Lippmann, W. (2009). *Public Opinion* (3 изд.). New York: Macmillan.

Masleša, R. (1999). *Policija organizacija i funkconiranje u demokratskom društvu.* Sarajevo.

Masleša, R. (2001). *Teorije i sistemi sigurnosti.* Sarajevo: Magistrat.

Masleša, R. (2008). *Policija i društvo.* Priština: AAB univerzitet Priština. Преземено 05 01, 2017 од ttps://cerovic.files.wordpress.com/2014/02/policija-i-drustvo-skripta.pdf

Mesjasz, C. (2008, 07 05-09). Economic Security. (B. H. (eds), Ур.) *Globalization and Environmental Challenges. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, 3*, стр. 569-580. doi:10.1007/978-3-540-75977-5_43

Milić, V. (1978). *Sociološki metod* (2 изд.). Beograd: Nolit.

Mojanoski, C. T., & Gjurovski, M. (2018). *Security Index.* Skopje: Konrad-Adenauer-Stiftung, Macedonia Office; Faculty of Security – Skopje. Повратено од https://www.kas.de/web/mazedonien/; http://fb.uklo.edu.mk/

Pečujlić, M., & Milić, V. (1991). *Metodologija društvenih nauka.* Beograd: NIU "Službeni list SFRJ".

Pentland, W. E., Harvey, A. S., Lawton, M. P., & McColl, M. A. (2002). *Time Use Research in the Social Sciences.* New York: Kluwer Academic Publishers.

Sayer, A. (2003). *Method in Social Science - A realist approach.* London and New York: Taylor & Francis e-Library,.

Schneier, B. (2003). *Beyond Fear- Thinking Sensibly About Security in an Uncertain World.* New York: Copernicus Books, Springer.

Schneier, B. (2014). *Liars and Outliers: Enabling the Trust That Society Needs to Thrive.* Indianapolis: John Wiley & Sons, Inc.

Stajić, L. (2011). *Osnovi sistema bezbednosti : sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava* (4. izmenjeno i dopunjeno izd. изд.). Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2011 (Petrovaradin : Futura).

Tatalović, S. (1997). Nacionalna sigurnost Republike Slovenije. *Politička misao, XXXIV*(3), 74—102.

Tatalović, S. (2006). *Nacionalna i međunarodna sigurnost.* Zagreb: Politička kultura.

Tatalović, S., & Bilandžić, M. (2005). *Osnove nacionalne sigurnosti.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.

Viner, N. (1973). *Kibernetika i društvo* (2 изд.). (L. Radanović, Прев.) Beograd: Nolit.

Willan, A. R., & Briggs, A. H. (2006). *Statistical Analysis of Cost-Effectiveness Data (Statistics in Practice).* San Francisco: John Wiley & Sons,Ltd.

Wolfers, A. (1962). *Discord and Collaboration - Essays on International Politics.* Baltimore: John Hopkins University Press.

Актон, Л. (2001). *Историја на слободата.* (Д. Јакимовски, Прев.) Скопје: Слово.

Андревски, Ж. (1995). *Живот со мас-медиуми.* Скопје: Љуботен.

Георгиева, Л. (2014). *Творење на мирот, безбедноста и конфликтите по Студената војна* (3 изд.). Скопје: Филозофски факултет Скопје.

Груевски, Т. (2007). *Односи со јавноста.* Скопје: Студентски збор.

Димишковски, С. (1996). *Основи на националната одбрана на Република Македонија: воено-политички аспекти: (проекција).* Скопје: НИП ,,Глобус“.

Димовска, Е. (2018). *Теоретско-методолошки аспекти на примената на квалитативните методи, техники и ин-*

струменти во истражување на безбедноста. Скопје: Необјавена м-р теза. Преземено на 04. 30. 2018 од http://fb.uklo.edu.mk/fs?file=announcements/10241/files/30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf&name=30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf

Котовчевски, М. (2000). *Национална безбедност на Република Македонија, Прв дел,* (Том I). Скопје: Македонска цивилизација.

Кузев, С. (2001). *Основи на стратегијата за одбрана на Република Македонија: (општа стратегија).* Скопје: Југореклам.

Милетић, С. (2003). *Полицијско право.* Београд: Полицијска академија.

Митревска, М., Гризолд, А., Бучковски, В., & Ванис, Е. (2009). *Превенција и менаџирање на конфликти -случај Македонија-(нова безбедносна парадигма).* Скопје: Бомат графикс.

Мојаноски, Ц. Т. (2013). *Методологија на безбедносните науки - аналитички постапки, Книга III.* Скопје.

Мојаноски, Ц. Т. (2015). *Методологија на безбедносните науки - истражувачка постапка, Книга III* (2 изд.). Скопје: Коста Абраш - Охрид.

Мојаноски, Ц. Т., & Ѓуровски, М. (2018). *Индекс на безбедност.* Скопје: Фондација Конрад Аденауер, Факултет за безбедност. Повратено од http://fb.uklo.edu.mk

Мојаноски, Ц. Т., Дујовски, Н., & Ѓуровски, М. (2018). *Полиција и јавност - анализа на истражувачки резултати 2009-2017 година.* Скопје: Факултет за безбедност. Повратено од http://fb.uklo.edu.mk/

Мојаноски, Ц. Т., Саздовска-Малиш, М., Николовски, М., & Крстевска, К. (2018). *Граѓаните за корупцијата - анализа на истражувачките резултати 2013-2017 година.* Скопје: Факултет за безбедност - Скопје. Повратено од http://fb.uklo.edu.mk/

Мојаноски, Ц., & Ѓуровски, М. (2012). Безбедноста како предмет на истражување. *Современа македонска одбрана, XII*(23), 51-70.

Нацев, З., & Начевски, Р. (2000). *Војна, мир и безбедност.* Куманово: Македонска ризница.

Никодиновска Стефановска, С. (2008/2009). За безбедноста – нови концепти;. *Годишник на Факултетот за безбедност, 1*, 219-232.

Ристески, С., & Тевдовски, Д. (2008). *Статистика за бизнис и економија.* Скопје: Економски факултет.

Симовски, А. (Ур.). (2018, VI). *Македонија во бројки, 2018.* Скопје: Државен завод за статистика. Преземено 12. 29. 2018 од http://www.stat.gov.mk/PrikaziPublikacija.aspx?id=27&rbr=722

Симовски, А. (Ур.). (2018). *Сторители на кривични дела во 2017.* Скопје: Државен завод за статистика на Република Македонија. Преземено 10. 04. 2018 од file:///E:/Storiteli%20na%20krivicni%20dela%20vo%20Makedonija%202017%202.4.18.07.pdf

Спасески, Ј. (2005). *Македонија- столб на безбедноста и мирот на Балканот.* Скопје - Кочани: Обнова.

Спасески, Ј., Аслимоски, П., & Герасимоски, С. (2008). *Приватна безбедност.* Скопје - Охрид: Полициска академија, Скопје; Факултет за туризам и угостителство, Охрид.

Стајић, Љ. (2004). *Основи безбедности* (3 изд.). Београд: Полицијска академија

Стратегија за одбрана на Република Македонија. (1992). *Службен весник на Република Македонија, 8/1992*.

Устав на Република Македонија - со амандманите на Уставот I-XXXII. (2011). Скопје: ЈП „Службен весник на Република Македонија".

ANNEXES

ANNEX:

Table Nr. 26 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? (from 1: least to 5: most) -Citizens

	least				most	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) I live in a good neighbourhood	5,66	9,34	25,66	**33,03**	26,32	**760**
2) I have a job and enjoy economic stability	12,50	17,11	31,84	24,74	13,82	**760**
3) I am capable of protecting myself	4,21	8,16	22,11	**34,08**	**31,45**	**760**
4) I live a regular life and respect law and order	3,16	5,53	15,92	29,34	**46,05**	**760**
5) Our coexistence in the state is excellent	13,55	17,24	31,18	24,08	13,95	**760**
6) I have a job and enjoy economic stability	16,97	11,97	25,00	24,61	21,45	**760**
7) other aspects, please specify	5,19	10,39	15,58	18,18	50,65	**77**

Table Nr. 27 If you feel safe, what contributes to that feeling and to what extent? (from 1: least to 5: most) -Institutions

	least				most	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) I live in a good neighbourhood	3,31	2,48	20,66	**47,93**	25,62	**121**
2) I have a job and enjoy economic stability	10,26	15,38	36,75	29,06	8,55	**117**
3) I am capable of protecting myself	0,00	4,39	19,30	**46,49**	**29,82**	**114**
4) I live a regular life and respect law and order	0,00	3,31	4,13	23,14	**69,42**	**121**
5) Our coexistence in the state is excellent	12,61	15,32	41,44	20,72	9,91	**111**
6) I have a job and enjoy economic stability	0,87	9,57	28,70	**40,00**	20,87	**115**
7) other aspects, please specify	14,29	7,14	28,57	21,43	28,57	**14**

Table Nr. 28 Please assess which institutions contribute to your feeling of safety and to what extent (from 1: least to 5: most) – Citizens

	least				most	Total
	1	2	3	4	5	
1) none	44,61	11,05	18,95	9,47	15,92	**760**
2) the Ministry of Interior	10,00	11,32	26,58	31,84	20,26	**760**
3) the Army of the Republic of Macedonia	10,39	11,45	24,34	31,84	21,97	**760**
4) the Intelligence Agency	15,92	21,18	31,45	20,26	11,18	**760**
5) the Crisis Management Centre	16,97	18,03	33,16	20,92	10,92	**760**
6) The Protection and Rescue Directorate	15,92	17,11	30,26	23,29	13,42	**760**
7) Private security enterprises	18,03	16,58	25,00	24,87	15,53	**760**
8) Another institution (please specify)	23,53	11,76	35,29	11,76	17,65	**760**

Table Nr. 29 Please assess which institutions contribute to your feeling of safety and to what extent (from 1: least to 5: most) – Institutions

	least				most	Total
	1	2	3	4	5	
1) none	38,10	11,11	12,70	12,70	25,40	**63**
2) the Ministry of Interior	8,66	11,81	33,86	32,28	13,39	**127**
3) the Army of the Republic of Macedonia	8,94	8,94	30,08	39,84	12,20	**123**
4) the Intelligence Agency	20,35	21,24	27,43	23,89	7,08	**113**
5) the Crisis Management Centre	20,35	28,32	28,32	17,70	5,31	**113**
6) The Protection and Rescue Directorate	18,92	25,23	25,23	21,62	9,01	**111**
7) Private security enterprises	31,48	18,52	24,07	17,59	8,33	**108**
8) Another institution (please specify)	53,85	15,38	7,69	7,69	15,38	**13**

Table Nr. 30 Please rate your level of feeling safe. - Citizens

	Very unsafe	Mostly unsafe	I cannot assess	Mostly safe	Very safe	Total
1) with respect to your physical safety	5,39	13,82	14,34	44,47	21,97	**760**
2) in your house / flat	3,03	5,53	11,45	39,74	40,26	**760**
3) at your place of residence / neighbourhood	4,61	10,00	15,13	44,47	25,79	**760**
4) in the country you live in	8,95	18,82	28,68	30,79	12,76	**760**
5) in the regional context of the Republic of Macedonia	8,95	19,08	28,68	30,79	12,50	**760**

Table Nr. 31 Please rate your level of feeling safe. -Institutions

	Very unsafe	Mostly unsafe	I cannot assess	Mostly safe	Very safe	Total
1) with respect to your physical safety	0,72	13,77	10,87	61,59	13,04	**138**
2) in your house / flat	0,00	7,14	8,57	55,71	28,57	**140**
3) at your place of residence / neighbourhood	1,43	9,29	11,43	62,14	15,71	**140**
4) in the country you live in	5,11	12,41	26,28	44,53	11,68	**137**
5) in the regional context of the Republic of Macedonia	5,30	18,18	36,36	34,09	6,06	**132**

Table Nr. 32. If you had a problem that needed to be solved, who would you turn to first? Please rate. - Citizens

	never				always	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) the Government	51,45	21,18	14,47	10,00	2,89	**760**
2) the Assembly	50,53	21,71	16,45	8,55	2,76	**760**
3) the mayor	28,68	17,76	24,08	20,13	9,34	**760**
4) the municipality	24,87	18,82	22,50	22,63	11,18	**760**
5) the party	43,55	15,79	16,84	13,03	10,79	**760**
6) to a police station	13,55	10,00	18,03	29,08	29,34	**760**
7) my neighbours	21,71	17,11	26,58	20,00	14,61	**760**
8) a priest	42,24	21,71	14,74	12,24	9,08	**760**
9) no-one	31,88	13,68	22,00	15,09	17,35	**709**

Table Nr. 33. If you had a problem that needed to be solved, who would you turn to first? Please rate. - Institutions

	never				always	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) the Government	44,44	20,63	19,84	8,73	6,35	**126**
2) the Assembly	49,59	18,70	21,95	5,69	4,07	**123**
3) the mayor	34,13	15,87	26,98	13,49	9,52	**126**
4) the municipality	29,37	17,46	26,19	18,25	8,73	**126**
5) the party	61,16	12,40	16,53	5,79	4,13	**121**
6) to a police station	12,03	9,02	27,82	25,56	25,56	**133**
7) my neighbours	18,03	16,39	30,33	22,13	13,11	**122**
8) a priest	54,78	13,91	16,52	10,43	4,35	**115**
9) no-one	46,59	5,68	17,05	10,23	20,45	**88**

Table Nr. 34 Please rate the work of the following security institutions - Citizens

	Poor	Satis-factory	Good	Very good	Excellent	Total
1) President of the Republic of Macedonia	15,39	18	26	18,7	22,1	**760**
2) Assembly	27,89	24	28	15	5,13	**760**
3) Government	26,71	22	28	16,1	6,84	**760**
4) Police	10,39	15	31	29,9	13,4	**760**
5) Army of the Republic of Macedonia	8,026	13	29	31,4	18,7	**760**
6) intelligence and counter-intelligence agencies	15,13	21	34	20,7	9,47	**760**
7) National Security Council	14,21	22	35	20,7	7,89	**760**
8) Private security enterprises	13,95	15	33	25,3	12,2	**760**
9) Crisis Management Centre	12,24	24	36	19,6	7,89	**760**
10) Protection and Rescue Directorate	11,45	20	38	19,2	11,4	**760**
11) Judiciary	27,11	24	27	14,3	7,5	**760**

Table Nr. 35 Please rate the work of the following security institutions - Citizens

	Poor	Satis-factory	Good	Very good	Excellent	Total
1) President of the Republic of Macedonia	31,72	20	25	9,66	13,8	**145**
2) Assembly	23,61	23	33	18,1	2,78	**144**
3) Government	18,49	18	32	22,6	8,22	**146**
4) Police	10,88	17	36	27,9	8,16	**147**
5) Army of the Republic of Macedonia	9,655	12	35	30,3	12,4	**145**
6) intelligence and counter-intelligence agencies	20,83	22	33	18,1	5,56	**144**
7) National Security Council	20,98	28	32	14,7	4,2	**143**
8) Private security enterprises	18,75	21	32	20,1	8,33	**144**
9) Crisis Management Centre	19,01	28	29	18,3	5,63	**142**
10) Protection and Rescue Directorate	19,44	24	28	21,5	6,94	**144**
11) Judiciary	34,75	30	26	7,09	2,84	**141**

Table Nr. 36. What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Citizens.

	least				most	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) secession of Western Macedonia	12,24	14,47	26,05	16,32	30,92	**760**
2) decline in the birth rate	10,13	13,42	36,05	20,79	19,61	**760**
3) emigration and internal migration	5,39	10,39	23,82	31,97	28,42	**760**
4) globalisation and modernisation	11,18	15,79	33,68	26,32	13,03	**760**
5) rise of nationalism and inter-ethnic tensions	6,45	10,13	30,92	28,55	23,95	**760**
6) being dissolved in another nation and losing one's identity	8,68	9,61	21,18	25,13	35,39	**760**
7) Other (please specify)	2,73	10,91	17,27	18,18	50,91	**110**

Table Nr. 37 What do you consider a major threat to the security of your community (ethnicity)? (ratings 1: least to 5: most) - Institutions

	least				most	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
1) secession of Western Macedonia	1,45	1,45	12,32	31,16	53,62	**124**
2) decline in the birth rate	13,24	15,44	19,85	23,53	27,94	**124**
3) emigration and internal migration	5,59	5,59	15,38	27,97	45,45	**131**
4) globalisation and modernisation	0,49	4,37	16,99	46,60	31,55	**119**
5) rise of nationalism and inter-ethnic tensions	2,90	5,07	16,67	32,61	42,75	**119**
6) being dissolved in another nation and losing one's identity	0,71	0,00	5,67	13,48	80,14	**121**
7) Other (please specify)	0,00	2,24	9,70	22,39	65,67	**15**

Table Nr. 38 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security. -Citizens

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	Total
1) Armed aggression against the Republic of Macedonia	6,97	16,97	28,42	30,26	17,37	**760**
2) Organised crime in the Balkans	4,21	11,84	26,97	38,03	18,95	**760**
3) Growing influence of Turkey in the Balkans	12,63	17,24	42,50	19,74	7,89	**760**
4) Interference of Russia in interior affairs of the Republic of Macedonia	12,24	22,24	34,21	22,37	8,95	**760**
5) Growing influence of Russia and energy dependence of the Balkans on Russia	11,84	16,84	37,37	25,92	8,03	**760**
6) Tendencies to create a so-called Greater Albania	4,47	8,03	20,79	27,89	38,82	**760**
7) Renaissance of imperialistic concepts in neighbour states	4,47	8,16	33,55	30,26	23,55	**760**
8) Tendency to alter borders in the Balkans	4,74	7,11	24,47	36,84	26,84	**760**
9) Emergence of extremist religious groups in the Balkans	5,00	9,21	22,89	37,24	25,66	**760**
10) Emergence of extremist ethnic groups in the Balkans	4,74	7,89	30,92	33,55	22,89	**760**
11) Imperialistic and hegemonic politics of the USA	4,34	8,68	35,39	31,45	20,13	**760**
12) International terrorism	3,82	7,37	20,92	40,66	27,24	**760**
13) Economic crisis	2,37	7,37	18,03	38,82	33,42	**760**
14) Climate change	9,74	13,68	28,29	28,95	19,34	**760**
15) Refugee crisis – arrival of migrants	4,08	6,45	18,82	38,03	32,63	**760**

Table Nr. 39 Please assess whether the following phenomena can be external threats to the Republic of Macedonia's security. -Institutions

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	Total
1) Armed aggression against the Republic of Macedonia	22,14	24,43	24,43	19,08	9,92	**131**
2) Organised crime in the Balkans	2,90	9,42	21,74	46,38	19,57	**138**
3) Growing influence of Turkey in the Balkans	13,33	15,56	43,70	20,00	7,41	**135**
4) Interference of Russia in interior affairs of the Republic of Macedonia	11,03	10,29	36,76	25,00	16,91	**136**
5) Growing influence of Russia and energy dependence of the Balkans on Russia	10,45	14,93	36,57	28,36	9,70	**134**
6) Tendencies to create a so-called Greater Albania	4,35	14,49	21,74	31,16	28,26	**138**
7) Renaissance of imperialistic concepts in neighbour states	2,94	11,76	30,88	30,88	23,53	**136**
8) Tendency to alter borders in the Balkans	4,41	7,35	23,53	38,97	25,74	**136**
9) Emergence of extremist religious groups in the Balkans	2,96	8,89	22,96	40,00	25,19	**135**
10) Emergence of extremist ethnic groups in the Balkans	4,51	10,53	25,56	36,09	23,31	**133**
11) Imperialistic and hegemonic politics of the USA	9,09	20,45	39,39	17,42	13,64	**132**
12) International terrorism	2,22	8,89	25,19	38,52	25,19	**135**
13) Economic crisis	3,57	5,00	19,29	36,43	35,71	**140**
14) Climate change	5,93	14,07	24,44	31,85	23,70	**135**
15) Refugee crisis – arrival of migrants	4,41	14,71	22,06	29,41	29,41	**136**

Table Nr. 40 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Citizens

In my opinion:	**not at all**	**partly**	**I do not know**	**probably**	**decisively**	**Total**
1) Proclaiming military neutrality	9,87	13,16	41,58	23,03	12,37	**760**
2) Strengthening the partnership with Russia, China and other countries	8,16	12,89	30,26	29,08	19,61	**760**
3) Membership in the European Union	12,76	14,34	25,39	30,26	17,24	**760**
4) Increasing the budget for defence and security	5,79	11,18	21,45	35,53	26,05	**760**
5) Re-introducing conscription	5,79	11,18	23,95	28,16	30,92	**760**
6) Membership in NATO	13,55	13,03	25,39	28,29	19,74	**760**
7) Strategic Partnership with the USA	18,55	15,53	28,68	23,29	13,95	**760**

Table Nr. 41 To which extent can the following measures contribute towards maintaining the Republic of Macedonia's security? -Institutions

In my opinion:	**not at all**	**partly**	**I do not know**	**probably**	**decisively**	**Total**
1) Proclaiming military neutrality	29,10	13,43	32,09	15,67	9,70	**134**
2) Strengthening the partnership with Russia, China and other countries	41,79	15,67	25,37	10,45	6,72	**134**
3) Membership in the European Union	5,59	13,29	13,99	27,27	39,86	**143**
4) Increasing the budget for defence and security	7,80	17,02	14,89	39,01	21,28	**141**
5) Re-introducing conscription	17,78	16,30	24,44	22,96	18,52	**135**
6) Membership in NATO	6,29	9,09	13,29	27,97	43,36	**143**
7) Strategic Partnership with the USA	8,70	12,32	15,22	26,81	36,96	**138**

Table Nr. 42 By which means should your country provide security? - Citizens

In my opinion:	I do not agree at all	I do not agree	I cannot assess	I agree	I fully agree	total
1) By diplomatic means (good diplomatic relations with states and nations)	6,18	9,87	21,97	34,21	27,76	**760**
2) By military means (arms; with a strong army which is capable of intervening if necessary)	10,26	12,24	21,58	31,71	24,21	**760**
3) By becoming a member in international security organisations (e.g. NATO)	10,92	12,24	28,42	30,00	18,42	**760**
4) By economic means (by concluding agreements on economic cooperation with other states and nations)	2,50	5,66	21,32	35,79	34,74	**760**
5) By means of more restrict laws and greater discipline among the citizens	3,82	8,55	19,87	29,34	38,42	**760**
6) By means of a better standard of living for the citizens	2,89	4,34	16,71	29,08	46,97	**760**
7) By means of better environmental protection and more restrictions regarding the pollution of the environment	3,29	6,32	20,26	31,97	38,16	**760**
8) By some other means	8,69	8,05	39,62	22,67	20,97	**472**

Table Nr. 43 By which means should your country provide security? – Institutions

In my opinion:	**I do not agree at all**	**I do not agree**	**I cannot assess**	**I agree**	**I fully agree**	**total**
1) By diplomatic means (good diplomatic relations with states and nations)	1,45	1,45	12,32	31,16	53,62	**138**
2) By military means (arms; with a strong army which is capable of intervening if necessary)	13,24	15,44	19,85	23,53	27,94	**136**
3) By becoming a member in international security organisations (e.g. NATO)	5,59	5,59	15,38	27,97	45,45	**143**
4) By economic means (by concluding agreements on economic cooperation with other states and nations)	0,49	4,37	16,99	46,60	31,55	**206**
5) By means of more restrict laws and greater discipline among the citizens	2,90	5,07	16,67	32,61	42,75	**138**
6) By means of a better standard of living for the citizens	0,71	0,00	5,67	13,48	80,14	**141**
7) By means of better environmental protection and more restrictions regarding the pollution of the environment	0,00	2,24	9,70	22,39	65,67	**134**
8) By some other means	16,67	9,26	29,63	16,67	27,78	**54**

Table Nr. 44 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this ...? – Citizens

	I fully disagree	I mainly disagree	I do not know, I have no opinion	I mainly agree	I fully agree	Total
1. ...will make the country even poorer	13,42	19,21	29,34	18,42	19,61	**760**
2. ...will lead to a loss of the Macedonian people's national identity	11,32	16,05	26,45	23,95	22,24	**760**
3. ...will lead to the loss of sovereignty and independence	11,05	15,66	24,87	24,87	23,55	**760**
4. ...will force the Republic of Macedonia to give up its name	10,00	14,47	19,74	26,84	28,95	**760**
5. ...will strengthen its security	10,26	11,32	27,24	33,55	17,63	**760**
6. ...will lead to conflicts and the danger of terrorism	10,13	16,84	26,84	27,76	18,42	**760**
7. ...will decrease the danger of external aggression	8,16	15,00	27,63	31,05	18,16	**760**
8. ... will increase the inflow of foreign investment	8,68	11,84	30,13	32,89	16,45	**760**
9. ...will lead to a modernisation of the Army of the Republic of Macedonia	5,92	11,84	26,05	36,05	20,13	**760**
10. ...will lead to more foreign investments	7,37	12,89	26,71	32,37	20,66	**760**
11. ...will hinder relations with Russia, India, China, etc.	6,71	10,39	37,37	21,18	24,34	**760**

Table Nr. 45 Should the Republic of Macedonia become a member of NATO, this ...? – Institutions

	I fully disagree	I mainly disagree	I do not know, I have no opinion	I mainly agree	I fully agree	Total
1. ...will make the country even poorer	34,56	27,21	21,32	6,62	10,29	**136**
2. ...will lead to a loss of the Macedonian people's national identity	44,19	27,91	13,18	4,65	10,08	**129**
3. ...will lead to the loss of sovereignty and independence	41,86	27,91	13,18	8,53	8,53	**129**
4. ...will force the Republic of Macedonia to give up its name	30,66	23,36	18,25	11,68	16,06	**137**
5. ...will strengthen its security	10,95	16,06	16,06	21,90	35,04	**137**
6. ...will lead to conflicts and the danger of terrorism	17,39	22,46	19,57	21,74	18,84	**138**
7. ...will decrease the danger of external aggression	11,35	18,44	18,44	25,53	26,24	**141**
8. ... will increase the inflow of foreign investment	6,29	13,29	13,99	36,36	30,07	**143**
9. ...will lead to a modernisation of the Army of the Republic of Macedonia	5,04	7,91	13,67	43,17	30,22	**139**
10. ...will lead to more foreign investments	6,67	9,63	16,30	40,74	26,67	**135**
11. ...will hinder relations with Russia, India, China, etc.	9,09	20,45	33,33	22,73	14,39	**132**

Table 46. Please state if and to what extent you agree with the following statements. - Citizens

In my opinion:	I fully disagree	I mainly disagree	I do not know, I have no opinion	I mainly agree	I fully agree	Total
1. NATO plays an important role for the Republic of Macedonia reaching a higher level of security	9,08	13,82	26,45	33,68	16,97	**760**
2.Being a NATO member will allow the Republic of Macedonia to further develop its infrastructure (telecommunication, aviation, traffic)	10,00	14,21	29,74	32,24	13,82	**760**
3. Being a NATO member will lead to a better equipment of the military forces	7,37	9,61	24,61	38,82	19,61	**760**
4. NATO provides partnership of „smaller" and „larger" military forces	6,45	12,37	31,45	35,66	14,08	**760**
5. NATO will prevent any possible conflicts of the Republic of Macedonia and its neighbouring countries	11,97	17,50	30,53	26,18	13,82	**760**
6. With the NATO membership, general knowledge will rise to a higher level	11,18	15,00	34,08	28,29	11,45	**760**
7. NATO will play an important role for the economic development of the Republic of Macedonia	10,92	14,34	29,74	32,24	12,76	**760**
8. As a NATO member, the Republic of Macedonia loses the possibility of independent decision-making in crucial crisis situations.	5,79	14,74	29,34	30,26	19,87	**760**
9. Joining NATO is an economic burden for the Republic of Macedonia	9,61	15,53	31,05	27,50	16,32	**760**
10. NATO membership will lead to a greater risk of terrorist attacks	11,58	18,29	31,84	23,68	14,61	**760**
11. NATO is an organisation that has lost the justification which it was founded for	8,82	18,29	37,63	22,11	13,16	**760**
12. NATO is an unnatural alliance of states because of the differences in the aims and interests of its members	7,37	15,92	38,68	22,11	15,92	**760**
13. I do not want the members of the Army of the Republic of Macedonia to be forced to fight for the interests of other states	5,66	9,21	24,08	29,21	31,84	**760**
14. As a NATO member, the Republic of Macedonia loses its sovereignty and becomes dependent	9,34	11,84	30,26	22,50	26,05	**760**

Table Nr. 47 Please state if and to what extent you agree with the following statements. - Institutions

In my opinion:	I fully disagree	I mainly disagree	I do not know, I have no opinion	I mainly agree	I fully agree	Total
1. NATO plays an important role for the Republic of Macedonia reaching a higher level of security	4,29	7,86	9,29	43,57	37,14	**140**
2.Being a NATO member will allow the Republic of Macedonia to further develop its infrastructure (telecommunication, aviation, traffic)	5,00	5,71	24,29	36,43	28,57	**140**
3. Being a NATO member will lead to a better equipment of the military forces	4,41	9,56	13,24	38,24	34,56	**136**
4. NATO provides partnership of „smaller“ and „larger“ military forces	3,70	7,41	23,70	35,56	29,63	**135**
5. NATO will prevent any possible conflicts of the Republic of Macedonia and its neighbouring countries	8,03	13,14	20,44	35,77	22,63	**137**
6. With the NATO membership, general knowledge will rise to a higher level	11,03	19,85	29,41	27,21	12,50	**136**
7. NATO will play an important role for the economic development of the Republic of Macedonia	7,97	13,04	27,54	34,78	16,67	**138**
8. As a NATO member, the Republic of Macedonia loses the possibility of independent decision-making in crucial crisis situations.	6,62	21,32	36,76	22,79	12,50	**136**
9. Joining NATO is an economic burden for the Republic of Macedonia	8,89	21,48	30,37	25,19	11,85	**135**
10. NATO membership will lead to a greater risk of terrorist attacks	13,53	28,57	33,83	15,79	10,53	**133**
11. NATO is an organisation that has lost the justification which it was founded for	17,78	27,41	34,81	11,85	8,15	**135**
12. NATO is an unnatural alliance of states because of the differences in the aims and interests of its members	14,71	23,53	36,03	14,71	8,82	**136**
13. I do not want the members of the Army of the Republic of Macedonia to be forced to fight for the interests of other states	13,24	21,32	30,15	13,97	21,32	**136**
14. As a NATO member, the Republic of Macedonia loses its sovereignty and becomes dependent	28,47	27,01	23,36	7,30	13,87	**137**

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

355.02(497.7)(047)

МОЈАНОСКИ, Цане Т.
Индекс на безбедност 2 / Цане Т. Мојаноски, Марјан Ѓуровски. -
Скопје : Факултет за безбедност : Фодација Конрад Аденауер, 2019. - 85
стр. : табели, граф. прикази ; 25 см

Библиографија: стр. 69-72

ISBN 978-608-4828-40-2 (Факултет за безбедност)
ISBN 978-608-4648-43-7 (Фодација Конрад Аденауер)
1. Ѓуровски, Марјан [автор]
а) Безбедност - Индикатори - Македонија - Извештаи
COBISS.MK-ID 109463050

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

355.02(497.7)(047)

МОЈАНОСКИ, Цане Т.
Индекс на безбедност 2 [Електронски извор] / Цане Т. Мојаноски,
Марјан Ѓуровски. - Скопје : Факултет за безбедност : Фодација Конрад
Аденауер, 2019

Начин на пристап (URL): http://www.fb.uklo.edu.mk/. - Текст во PDF
формат, содржи 85 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот
на ден 21.01.2019. - Библиографија: стр. 69-72

ISBN 978-608-4828-39-6 (Факултет за безбедност)
ISBN 978-608-4648-41-3 (Фодација Конрад Аденауер)
1. Гл. ств. насл. 2. Ѓуровски, Марјан [автор]
а) Безбедност - Индикатори - Македонија - Извештаи
COBISS.MK-ID 109394186

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА
ФАКУЛТЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ – СКОПЈЕ
ФОНДАЦИЈА КОНРАД АДЕНАУЕР – СКОПЈЕ

Цане Т. Мојаноски **Марјан Ѓуровски**

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ II

2018 година, Скопје

*Со Договорот од Преспа потпишан на 17 јуни 2018 година отпочна процесот за промена на уставното име на Република Македонија. Договорот стапи на сила на 12.2.2019 година. Бидејќи оваа публикација е започната со изработка пред стапување на сила на Договорот, во текстот за оваа издание ќе се користи името „Република Македонија“.

ИМПРЕСУМ

Наслов:
Индекс на безбедност II

Автори:
д-р Цане Т. Мојаноски
д-р Марјан Ѓуровски

За издавачите:
Јоханес Д. Раи, Раководител на Претставништвото на Фондацијата Конрад Аденауер - Скопје
д-р Никола Дујовски, Декан на Факултетот за безбедност – Скопје, Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Координација:
Иван Јованов

Рецензенти:
д-р Трајан Гоцевски, Филозофски факултет при УКИМ – Скопје
д-р Томе Батковски, Факултет за безбедност – при УКЛО - Битола

Лектор:
Ивана Коцевска

Дизајн и печат:
Винсент Графика ДОО Скопје

Тираж:
100 примероци

Книгата може бесплатно да се преземе на:
http://www.kas.de/mazedonien/en

Напомена:
Ставовите изнесени во публикацијата не се ставови на Фондацијата Конрад Аденауер, туку се лични гледишта на авторите

Врз основа на член 110 од Законот за високо образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 82/18) и Правилникот за организирање на издавачката дејност на Универзитетот „Св. Климент Охридски”- Битола, Наставно - научниот совет на Факултетот за безбедност – Скопје, на седницата одржана на 28.02.2019 година донесе одлука бр. 08-189/14 од 28.02.2019 година со која се одобрува печатење на книгата како МОНОГРАФИЈА согласно рецензиите објавени во Билтенот на УКЛО - Битола бр.451 од 01.02.2019 година.
Сите права се заштитени.

СОДРЖИНА

Предговор..9
Вовед...15
Карактеристики на истражувачките активности........................19
Истражувачки постапки и техники..20
Некои карактеристики на мерните скали
употребени во истражувањето..23
Карактеристики на примерокот...27
Оценки на испитаниците за чувството на безбедност.............40
Причини за појава на чувство на загрозеност...........................49
Оценки на граѓаните за најдобрата заштита..............................52
Оценките за нивото на загрозеност на Република
Македонија..54
Перцепции на граѓаните за довербата во
институциите...55
Оценки на испитаниците за главните закани за безбедност на
заедницата...57
Оценки за нивото на загрозеност на земјата
одвнатре...60
Оценки за загрозеноста на Македонија
однадвор..65
Оценки за начините за зачувување на безбедноста
на Македонија..68
Оценки за средствата со кои се обезбедува грижа за
безбедноста..70
Перцепции, очекувања од влезот на Македонија во НАТО.....73
Индекс на безбедност - безбедносни индекси...........................79
Индекс на воена безбедност..80
Индекс на регионална безбедност...83
Индекс на економска безбедност...85
Индекс на политичка безбедност...87
Индекс на еколошка безбедност..88
Индекс на лична безбедност...90
Индекс на добро владеење...92
Индекс на социетална безбедност...94
Индекс на државна безбедност..97
Индекс на безбедност...98
Заклучни согледувања и препораки..100
Библиографија...107
Прилози..115

ТАБЕЛИ

Табела број 1. Кронбаховиот алфа коефициент за прашањата..........24
Табела број 2. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? - корелациона матрица..........25
Табела број 3. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - корелациона матрица..........26
Табела број 4. Испитаници според планскиот регион..........29
Табела број 5. Испитаници според институцијата во која работат..........30
Табела број 6. Испитаници според местото на живеење..........31
Табела број 7. Испитаници според полот..........32
Табела број 8. Возраст на испитаниците..........32
Табела број 9. Испитаници според националност..........34
Табела број 10. Испитаници според вероисповед..........35
Табела број 11. Степен на образование..........36
Табела број 12. Испитаници според работниот статус..........38
Табела број 13. Оценете го нивото на чувството на безбедност во средината во која живеете и работите..........41
Табела број 14. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите, во периодот 2008-2018 година?..........42
Табела број 15. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно..........47
Табела број 16. Според Ваше мислење, кој од следните облици и колку влијае врз чувството на загрозеност, што е главната причина поради која така се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓани..........50
Табела број 17. Според Ваше мислење, кој од следните облици и колку влијае врз чувството на загрозеност, што е главната причина поради која така се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции..........51
Табела број 18. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓаните..........52
Табела број 19. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции..........53
Табела број 20. Во која мерка, според Ваше мислење, е загрозена безбедноста во Македонија?..........54

Табела број 21. Во која мерка се согласувате со следните тврдења? - граѓани..60
Табела број 22. Во која мерка се согласувате со следните тврдења? - институции..62
Табела број 23. Оценете дали некоја од следните ситуации може да ја загрози безбедноста одвнатре на Македонија - граѓани..63
Табела број 24. Оценете дали некоја од следните ситуации може да ја загрози безбедноста одвнатре на Македонија - институции...64
Табела број 25. Индекс на безбедност по видови, граѓани, институции и вкупно..98
Табела број 26. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓани..117
Табела број 27. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции...117
Табела број 28. Оценете кој од државните органи и колку придонесува кон Вашето чувство за безбедност (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓани.......................................118
Табела број 29. Оценете кој од државните органи и колку придонесува кон Вашето чувство за безбедност (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции................................118
Табела број 30. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - граѓани...119
Табела број 31. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - институции...119
Табела број 32. Оценете (од 1 до 5) дали ако имате проблем за решавање кому ќе се обратите - граѓани.................................120
Табела број 33. Оценете (од 1 до 5) дали ако имате проблем за решавање кому ќе се обратите - институции..........................120
Табела број 34. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста - граѓани...121
Табела број 35. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста - институции..................................121
Табела број 36. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која ѝ припаѓате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓани..............................122
Табела број 37. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која ѝ припаѓате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции.......................122

Табела број 38. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија - граѓани..123
Табела број 39. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија - институции................................124
Табела број 40. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? - граѓани..125
Табела број 41. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? - институции...125
Табела број 42. Со кои средства би требало државата на која ѝ припаѓате да се грижи за својата безбедност? - граѓани.....126
Табела број 43. Со кои средства би требало државата на која ѝ припаѓате да се грижи за својата безбедност? - институции...127
Табела број 44. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - граѓани..128
Табела број 45. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? -институции...129
Табела број 46. Ве молиме, определете дали и колку се согласувате со следните оценки - граѓани................................130
Табела број 47. Ве молиме, определете дали и колку се согласувате со следните оценки - институции.........................131

ГРАФИКОНИ

Графикон број 1. Испитаници според планскиот регион.......29
Графикон број 2. Приказ на испитаници според полот..........32
Графикон број 3. Испитаници според возраста.......................33
Графикон број 4. Испитаници според националност.............35
Графикон број 5. Испитаници според вероисповед................35
Графикон број 6. Степен на образование.................................37
Графикон број 7. Испитаници според занимањето................39
Графикон број 8. Оценете го нивото на чувството на безбедност во средината во која живеете и работите? – испитаници граѓани и од институциите.....................................42
Графикон број 9. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите во периодот 2008-2018 година...43

Графикон број 10. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? - граѓани..............44
Графикон број 11. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? - граѓани..............45
Графикон број 12. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? - граѓани..............45
Графикон број 13. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? - институции........46
Графикон број 14. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно..48
Графикон број 15. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста?- граѓани.....................56
Графикон број 16. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста? - институции.............57
Графикон број 17. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која и припаѓате? (оцентете од 1-5: 1 најмалку 5 најмногу) - граѓани..58
Графикон број 18. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која и припаѓате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку 5 најмногу) - институции...59
Графикон број 19. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија - граѓани...66
Графикон број 20. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија - институции..................................67
Графикон број 21. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? - граѓани..68
Графикон број 22. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? – институции...69
Графикон број 23. Со кои средства би требало државата на која што и припаѓате да се грижи за својата безбедност? - граѓани..71
Графикон број 24. Со кои средства би требало државата на која што и припаѓате да се грижи за својата безбедност? - институции...72
Графикон број 25. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - граѓани..74
Графикон број 26. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - институции..74

Графикон број 27. Оценки за придобивките од членството во НАТО – граѓани...75
Графикон број 28. Оценки за придобивките од членството во НАТО - институции...77
Графикон број 29. Индекс на безбедност по видови, граѓани, институции и вкупно..99

ПРЕГЛЕДИ

Преглед број 1. Ставовите на испитаниците за начините за зачувување на безбедноста на Македонија................................70

ПРЕДГОВОР

По втор пат пред јавноста го претставуваме Индексот на безбедност. Обидот е да се илустрира колку е сложена и комплексна безбедноста како појава, колку се бројни концептите и колку е напорно да се бараат заеднички карактеристики, односно да се утврди сет на индикатори, кои со определена сигурност ќе предупредуваат, ќе укажуваат или ќе навестуваат промена. Индексот на безбедност е конципиран како своевиден инструмент кој ќе биде во функција на проценка на нивото на безбедност во Република Македонија[1] и ќе им биде од корист на субјектите кои носат одлуки. Како показател е обид од определен сет индикатори да се изгради синтетички показател кој ќе упатува на потребата од барање одговор. Насоката на одговорот е поврзана со останатите состојби, материјално-техничка опременост и човечки потенцијали и посветеност кон задачите да се идентификува состојбата таква кава што е и врз таа основа да се преземат сите потребни дејствија и да се употребат ресурсите и потенцијалите во создавање услови за непречено функционирање на системот. Значи, со овој пристап се настојува да се идентификуваат определен број индикатори кои се во функција на градење на оценките за степенот на безбедност во земјата, за да можат корисниците на Индексот, но и носителите на одговорните должности, да вршат проценка на степенот на остварување определени стандарди и во делокругот на надлежностите да имаат јасна претстава за тоа како и да преземат дополнителни активности за да се задржи, да се подобри или да се унапреди безбедносната состојба во земјата.

Индексот треба да се набљудува првенствено како алатка која ќе им биде од полза на корисниците за да им помага и да се набљудува процесот на градењето на безбедноста во рамките на надлежностите на државните и други одговорни органи.

---

[1] "Со договорот од Преспа потпишан на 17 јуни, 2018 година отпочна процесот за промена на уставното име на Република Македонија. Договорот стапи на сила на 12.02.2019 година. Бидејќи Индексот на безбедност II е започнат со изработка пред стапување на договорот на сила, низ текстот ќе се користи името "Република Македонија"

Индексот на безбедност треба и да помогне да се разбере и да се унапреди концептот на безбедносна проценка и да се гради систем на индикатори кои упатуваат на конкретни работи кои се важни за набљудување во однос на стандардите кои се во областа или можат да се конструираат. Воедно, Индексот е така осмислен за да му овозможи на корисникот подобро да ги разбере сложените општествени, правни, економски и безбедносни индикатори и да упати на клучните информации за кои е важно да се собираат податоци и да се набљудуваат во процесот на проценката на безбедноста во Република Македонија.

Потребата за изработка на ваков инструмент произлегува од остварените истражувачки резултати на Факултетот за безбедност – Скопје и континуираното следење на сложените безбедносни процеси во Република Македонија во изминатите повеќе од четиридецениски раст на оваа институција.

Индексот на безбедност е сублимат на определен број индикатори и со помош на повеќедимензионален концепт на мерење е конструиран како синтетички показател кој има функција да упатува на состојбите и да поттикнува кон барањето одговори и нудењето решенија за начинот на справувањето со истите и во обезбедувањето на функционалноста и ефикасноста на системот. Значи, станува збор за комбинација на определени индикатори чија цел е да даде краток преглед на сложената стварност.

Во ова издание и претставените истражувачки резултати се во функција на доградба и на утврдување на индикаторската рамка која ќе понуди можности за градење на Индекс на безбедност. Понудените резултати упатуваат на определени состојби, укажуваат на определени манифестни облици и индицираат на потребата од соодветна акција.

И во оваа прилика, би сакале да се заблагодариме на директорот на Фондацијата Конрад Аденауер, Јоханес Раи, и на неговите соработници од Претставништвото во Скопје, за континуиранаата поддршка која ја имаме од нивна страна, со што непосредно дава придонес кон градењето пристапи во развојот на безбедноста и стабилизацијата на земјата.

Воедно им благодариме на Наставно-научниот совет и деканот на Факултетот за безбедност Скопје проф. д-р Никола Дујовски за донесените одлуки, а на рецензентите проф. д-р Трајан Гоцевски од Филозофскиот факултет при УКИМ-Скопје и проф. д-р Томе Батковски од Факултетот за безбедност-Скопје при УКЛО-Битола за објавените позитивни рецензии.

Скопје, април 2019

д-р Цане Т. Мојаноски
д-р Марјан Ѓуровски

ВОВЕД

Идентификувањето на суштината и природата на безбедноста претставува комплексен и мултидимензионален проблем и предизвик. Постои консензус дека безбедноста подразбира слобода од закани по основните вредности. Но, има несогласување дали главниот фокус на истражувањето треба да биде на индивидуалната, националната, меѓународната безбедност или на интегралната безбедност. Во периодот на Студената војна беше доминантна идејата за национална безбедност, која, главно, беше дефинирана со воени термини. Според Бузан, „безбедноста значи ослободување од закани" (Buzan, 1983). Месјаж смета дека поимот безбедност може да се користи во три значења: а) „традиционално значење" - безбедноста како атрибут на државата, отсуство на воен конфликт - „воена безбедност"; безбедност што се користи во поширока смисла на зборот, а, сепак, се однесува директно на феномени кои се случуваат во меѓународните односи, или директно/индиректно предизвикани од меѓудржавни односи; б) безбедноста како јавно добро и в) безбедност во универзална смисла (поединечно и на ниво на општествена заедница) - безбедноста на луѓето (Mesjasz, 2008, стр. 570).

Поимот *безбедност* најчесто се доведува во релација со поимот *држава*. Мирко Грчиќ во основните државни функции, покрај услужната, економската, правната, социјалната и идеолошката, ја вбројува и безбедносната функција, како супстрат на претходно наведените државни функции. Безбедносната функција може да се идентификува и со принудната функција на државата, врзана за зачувување на виталните вредности на општеството: суверенитетот, територијалниот интегритет и независност, како и борбата против сите видови криминални дејства (Grčić, 2000, стр. 133). Според Слободан Милетиќ, „безбедност е именка, и тоа апстрактна, односно мисловна именка која не е од материјална природа, значи не може да се допре, туку само може да се чувствува и да се замислува". Тој смета дека човекот е „безбеден ако не е изложен на опасности, кога е заштитен од загрозување и повредување на неговиот фи-

зички интегритет, неговата приватност, достоинство и сигурност, кога се заштитени неговите слободи и права, посебно правото на сопственост, т.е. кога неговиот имот е заштитен од отуѓувања, уништувања или оштетувања против неговата волја“ (Милетић, 2003, стр. 22). Оттаму, авторот смета дека „безбедноста на човекот е состојба на заштитеност на човекот од опасности“, односно „безбедноста на граѓаните не е можна без безбедност на нивната држава и обратно“. Според друг автор (Стајић, 2004, стр. 44), пак, безбедноста е „својство на некој реален, општествен, природен или технички субјект (суштество, творба или предмет) манифестирано како воспоставена, одржана или унапредена состојба и/или вредност, која се изразува преку исполнување минимум одредени (безбедносни) стандарди својствени на тој субјект, кои му овозможуваат реална основа за опстанок, раст и развој, без оглед на носителите, обликот, времето и местото на можно загрозување“.

Во меѓународните односи, безбедноста се дефинира различно и мошне често од тие причини овој поим во литературата се користи без негово поблиско определување. Во суштина, тој е спорен концепт, не само поради неговата недостижна природа и содржина со оглед на времето и местото во кое се дискутира за него, туку, исто така, поради фактот што дискусијата за безбедноста неизбежно е поврзана со други категории: страв (за физички опстанок), отсуство на структурно насилство, мир, благосостојба и стабилност.

Во класична смисла, поимот безбедност е изведен од латинскиот збор *securitas*, кој се однесува на спокојство или чувство на заштитеност, односно отсуство на страв (Liotta, 2002). Посеопфатна дефиниција за безбедноста дава Волферс, според кој „безбедноста, во објективна смисла го мери отсуството на закани кон прифатените вредности, а во субјективна смисла отсуството на страв дека таквите вредности ќе бидат нападнати“ (Wolfers, 1962). Според Рамо Маслеша, „безбедноста претставува најосновна општествена цел без која нема опстанок

на општеството и овој поим се употребува, речиси, во сите области на животот и работата и оттука, сите настојувања одат во правец на воспоставување соодветна рамнотежа помеѓу човекот и безбедноста“ (Masleša, 2001, стр. 7). За Синиша Таталовиќ безбедноста е „структурен елемент на опстојувањето и дејствувањето на поединците, општествата, државите и меѓународната заедница и таа е една од темелните животни функции“ (Tatalović, 2006, стр. 11). Митко Котовчевски смета дека „безбедноста може да се третира како состојба во која е осигурен урамнотежениот физички, духовен, душевен и материјален опстанок на поединецот и на општествената заедница во однос на другите поединци, општествени заедници и природата, или безбедноста, во суштина, претставува иманентен структурен дел на општеството што во себе вклучува определена состојба, односно определени особини на состојбата, а, исто така, и дејност, односно систем“ (Котовчевски, 2000, стр. 21). И за Трајан Гоцевски безбедноста во најширока политичко-правна смисла ги опфаќа мерките и активностите за зачувување и заштита од сите видови загрозувања на независноста и територијалната целокупност на една земја и заштита на внатрешниот државен и правен поредок.

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТРАЖУВАЧКИТЕ АКТИВНОСТИ

Од методолошка гледна точка, значајно при истражувањето и разработката на материјата претставува утврдувањето (анализата) на состојбата, ефикасноста, оправданоста, транспарентноста, поставеноста, меѓусебната координација и соработката на субјектите на безбедноста. Според тоа, методолошката рамка ја детерминираат дескриптивниот и структуралниот карактер на истражувањето. Главната определба на истражувањето е стекнување непосредни сознанија, перцепции на граѓаните за одделни безбедносни состојби и предизвици на Република Македонија. Во согласност со поставената

хипотетичка рамка, предметот и целта на истражувањето, беа применети следниве истражувачки постапки.

Во ова истражување, соодветно на начинот на прибирање на извори за анализа, како и природата на самиот предмет на истражување, беа користени следните општи истражувачки методи: *аналитичко-синтетички, индуктивно-дедуктивен и статистички метод.*

» **Аналитичко-синтетички** метод – како почетна и основна логичко-методолошка постапка со цел мисловно теориско и практично раздвојување или концентрирање на предметот на истражување и неговите составни делови;
» **Индуктивно-дедуктивен** метод – како најопшт пристап во извлекување на заклучоците;
» **Статистички** метод – преку анализа и интерпретација на истражувачките резултати, добиени со анкетата како мерен инструмент во испитувањето на безбедносните ставови, квантитативно да се истражи безбедноста како масовна појава. Се направи споредба помеѓу различните форми на анкетирање кои се применуваа и во безбедносните истражувања.

ИСТРАЖУВАЧКИ ПОСТАПКИ И ТЕХНИКИ

Во истражувањето на општествените, па оттаму и на безбедносните појави како нивен составен дел, постојат бројни дебати околу оправданоста на квантитативната постапка, не само поради тоа што станува збор за особено сложени појави, туку и поради опасноста процесот на квантификацијата да добие карактер на сувопарен емпиризам, без согледување на останатите содржини што низ една продлабочена теориско-епистемиолошка процена и анализа би ги имале. Токму затоа и денес не е ретко да се сретнат укажувањата дека познавањето на определена аналитичка алатка, или користењето на

некој инструмент (софтверско решение, на пример, SPSS или PSPP) не се одговор или пристап кој нуди одговор на поставените прашања, посебно на неможноста да се трага по солидни одговори на сложените теориско-епистемиолошки проблеми на безбедноста. Несомнено е дека истражувањето на безбедносната политика, ризиците и заканите по безбедноста, а особено не нејзиното истражување преку ставовите на граѓаните, не може да ги отвори и да ги одгатне сите загатки, недоречени и недовршени дебати за поимот безбедност и неговите феноменолошки карактеристики, туку истражувањето е само еден емпириски пресек на ставовите и можност за зајакнување на индикаторската основа во градењето на тврдењата за објаснувањето на заканите по безбедноста, а низ сложената аналитичка постапка и на натамошното развивање на ставовите за факторите на креирање на безбедносната политика. Имајќи предвид дека прашањето за истражувањето на безбедноста, на ставовите на граѓаните, временски е определено, тоа нема амбиција да ги одговори сите прашања, туку да отвори еден поглед, да понуди емпириски материјал, кој низ критичка анализа и нивно имплементирање во научниот фонд ќе придонесува во зајакнувањето на научно-проверливите тврдења и ставови и во тој контекст е обидот да се понудат конструктивни модели кои ќе бидат во функција на унапредување на безбедносната практика. Науката по дефиниција е антимонополска дејност, таа е пропулзивна за ставовите и гледиштата кои ќе ја издржат теориско-емпириската валидизација на секој податок и тврдење. Со надеж дека истражувачките резултати се скромен придонес во тој општ напор, преку оваа расправа, на научната, стручната и другата љубопитна јавност ѝ се нудат сознанија за поттик за плодна научна дебата, но и основа за натамошна надградба на научните и истражувачките пристапи во креирањето на безбедносната политика, посебно во градењето на конструкти, инструменти и модели кои ќе ја унапредуваат практиката и ќе бидат во контекст на поставување соодветен безбедносен концепт во Република Македонија.

Во истражувањето е применето индивидуално интервју. Станува збор за насочено и структурирано интервју, кое во облик на социодемографска анкета е пополнувано од страна на стручен соработник-интервјуер. За таа цел беа интевјуирани 760 испитаници во 30 општини.

Во институциите беа доставени по 30 анкетни листови, кои во рамките на редовната комуникација беа доставени до вработените во истите. Анкетните листови пополнети преку пошта беа доставени до истражувачкиот тим.

За потребите на истражувањето беа изработени:

а) Основа за разговор: Мислењето на граѓаните за безбедноста и безбедносните закани за Република Македонија.

б) Анкетниот дневник, Аналитичката табела за обработка на податоците, Кодексот на шифри и Упатството за примена на Основата за разговор и обезбедувањето соговорник.

Основата за разговор беше наменета за испитување на ставовите на граѓаните.

Истражувањето се спроведе во периодот од 21 ноември до 10 декември 2018 година, на подрачјето на Република Македонија.

Во институциите: Агенција за разузнавање, Дирекција за заштита и спасување, Дирекција за безбедност на класифицирани податоци, Комора на Република Македонија за приватно обезбедување, Центар за управување со кризи и Министерство за внатрешни работи, анкетата беше спроведена во периодот од 15 до 25 декември 2018 година.

За обработка на податоците беше изработен Кодекс на шифри (кодна листа) и во софтверскиот пакет *Excel* беше из-

работен Модел за компјутерска обработка на податоците од инструментите. Беше извршена обработка на податоци и шифрирање и внесување во сметачка машина-компјутер. Во собирањето и обработката на податоците беа ангажирани повеќе стручни соработници. Обработката и статистичките пресметки на истражувањето се извршени во софтверскиот статистички пакет *PSPP*.

НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА МЕРНИТЕ СКАЛИ УПОТРЕБЕНИ ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

За примената на определен број мултиваријантни постапки во обработката на податоците беше утврдуван и коефициентот на внатрешната согласност на варијаблите, оценките за мерење на степенот на безбедност. Тоа е степенот до кој вредностите што ја сочинуваат скалата се исти со мерките на атрибутот што му припаѓа на субјектот, т.е. до кој степен се меѓусебно поврзани. Интерната конзистентност ($\alpha>0,5$) претставува доследност во давањето одговори на поставени прашања, т.е. дали тие мерат иста единствена карактеристика. Инстументот е посигурен доколку одговорите на независните предмети корелирани меѓу себе се повисоки. За оценка на интерната конзистентност се користи Кронбаховиот(Cronbach) алфа коефициент. Вредноста се движи меѓу 0 и 1, при што блискоста кон 1 означува висока сигурност на инструментот. Не постои согласување околу тоа што е минимална прифатливост на вредноста за вредноста на алфа коефициентот. Постои мислење дека 0,7 е минимално прифатливото ниво за интерна конзистентна сигурност, додека друго гледиште смета дека треба да се прифаќа вредност $\alpha>0,5$ како индикатор за добрата интерна сигурност. Како конвенција е ставот дека најниско прифатлива гранична вредност за алфа е 0,6. Постојат и построги критериуми за минимална вредност на коефициентот α (на пример во клиничките истражувања), што, исто така, зависи од видот на истражувањата и областа во која се применуваат.

Во инстументот беа дефинирани повеќе батерии прашања со скала од ликертов тип.

Зависно од природата и намената на скалата, се бараат различни нивоа на сигурност, обично не се прифаќа сигурност помала од 0,7. Кронбаховиот алфа коефициент се менува во зависност од бројот на вредностите на скалата. Така, за мал број вредности на скалата (помалку од 10), показателите на Кронбаховиот алфа коефициент, најчесто, се особено мали. Во такви случаи, се смета дека е подобро да се пресмета и во извештајот да се наведе средната вредност на корелацијата меѓу секој пар од вредностите. Оптималната средна вредност на корелацијата меѓу паровите на вредностите на скалата изнесува меѓу 0,2 и 0,4 (Мојаноски Ц. Т., 2015, стр. 41-42). Во следната табела се дадени вредноста на Кронбаховиот алфа коефициентот и може да се констатирадека еден број ставки имаат вредност над 0,8 (Willan & Briggs, 2006, стр. 158), (Bnggs & Cheek, 1986, стр. 106-148).

Табела број 1. Кронбаховиот алфа коефициент за прашањата

Прашања во прашалникот _– граѓани:																
	9	10	11	12	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	сите
Кронбах алфа	0,73	0,72	0,84	0,65	0,82	0,89	0,67	0,80	0,74	0,60	0,82	0,65	0,84	0,67	0,76	0,93
бр. на примероци	7	8	9	8	5	11	7	9	8	5	10	7	15	11	14	135
Прашања во прашалникот – институции:																
Кронбах алфа	0,49	0,79	0,82	0,51	0,79	0,89	0,79	0,75	0,69	0,74	0,89	0,62	0,88	0,41	0,56	0,89
бр. на примероци	7	8	9	8	5	11	7	9	8	5	10	7	15	11	14	132

При пресметка на Кронбаховиот алфа коефициент, за секоја батерија посебно беше пресметувана вредноста на придонесот на секоја ставка во вкупниот коефициент. Може да констатираме дека во ниту една батерија немаше ситуација во која може да се констатира потреба од исклучување на некоја ставка. Секоја од нив, во рамките на одделеното прашање има соодветен и значаен придонес во вкупниот показател на Кронбаховиот алфа коефициент.

И поради укажувањето на вредностите од прашањето 22, каде се наведени четири ставки, како дополнителен аргумент

ќе биде корелационата матрица. Пресметката е дадена во следната табела.

Табела број 2 Доколку се чувствувате <u>безбедно</u>, што и колку придонесува така да се чувствувате?- корелациона матрица

	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6
9.1 живеам во добро опкружување	1					
9.2 државните органи добро ја работат својата работа	,32	1				
9.3 затоа што сум способен/на да се заштитам себеси	,10	,35	1			
9.4 затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот	,17	,32	,29	1		
9.5 затоа што имаме одличен соживотот во државата	,20	**,55**	,22	,21	1	
9.6 имам работа и сум економски стабилен/на	,30	,29	,23	**,39**	**,41**	1

M= 0,291

Табела број 3. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - корелациона матрица

	23.1	23.2	23.3	23.4	23.5	23.6	23.7	23.8	23.9	23.11
23.1 дополнително ќе ја осиромаши	1									
23.2 ќе ја доведе до загуба на националниот идентитет на македонскиот народ	,72	1								
23.3 ќе ја доведе до загуба на суверенитетот и независноста	,72	,89	1							
23.4 ќе ја принуди Р Македонија да се откаже од името	,56	,61	,64	1						
23.5 ќе ја зголеми нејзината безбедност	,01	,04	,04	,20	1					
23.6 ќе ја вовлече во конфликти и опасност од тероризам	,22	,24	,16	-,09	-,40	1				
23.7 ќе ја намали опасноста од надворешни напади	-,05	-,15	-,15	,02	,45	-,18	1			
23.8 ќе го зголеми приливот на странски инвестиции	-,47	-,50	-,49	-,43	,15	,00	,31	1		
23.9 ќе ја модернизира АРМ	-,52	-,47	-,50	-,46	,14	,08	,27	,74	1	
23.10 ќе ги попречи нашите односи со Русија, Индија, Кина и др.	,11	,10	,10	,09	-,05	,24	-,13	,07	,17	1,

M=0,068

Од понудените резултати можеме да оцениме дека сите варијабли се во рамките, односно под вредноста на Кронбаховиот алфа коефициент и сите тие придонесуваат за неговата вредност, па со право можеме да констатираме дека постои поврзаност меѓу споредуваните варијабли и тие не сочинуваат компоненти на единствен скор.

Поврзаноста на применетите варијабли е утврдена со Пирсоновиот коефициент на корелација (R).

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПРИМЕРОКОТ

Основно при утврдувањето на мострата е да се одбегне пристрасноста. Тоа се обезбедуваше преку примената на случајноста во изборот. Кога го употребуваме поимот „случајност“, пред сѐ, имаме предвид дека се работи за грижливо планирана активност, при што во статистичката маса на сите единици им се дава подеднаква можност да бидат избрани.

Во истражувањето е користен повеќеетапен примерок. Повеќеетапниот примерок е тип на стратификациски примерок. Тој се применува кога популацијата е голема, а за истражување немаме многу време и пари. На пример, сакаме да го утврдиме мислењето на граѓаните за определена акција на полицијата. По случаен избор избираме неколку места, потоа во нив избираме определен број населени целини, а изборот на соговорниците ќе го избереме случајно.

Во применетите истражувања, кои се преземаат на факултетите, помалку се посветува внимание на проблемот на примерокот, што е и разбирливо кога се знае дека ова истражување, пред сѐ, има за цел не да се утврдуваат законите и законитостите во областа на безбедноста (тие се обично резултат на фундаменталните истражувања), туку да ги применат во практиката. Меѓутоа, има доста проблеми при реализацијата во зависност од средината во која се спроведува (на факултетите нови модели на учење, нови наставни поставки итн., во органите на управата нови модели на решавање на проблемите) коишто, најнапред, треба да бидат проверени (следени и проучувани) на помал број испитаници, на ограничен број постапки и ограничени содржини и слично, пред да се „прошират“ на сите учесници, наставните содржини, варијаблите и по-

стапките на кои се однесува таквото истражување (Мојаноски Ц. Т., 2013, стр. 254-264).

Испитаниците беа избирани на тој начин што, најнапред, во секоја општина, градско или селско населено место се формираше јадро. Во секое од јадрата се вршеше посета на секое петто домаќинство во индивидуалните живеалишта, односно секое 20 домаќинство во колективните живеалишта. Доколку на денот на посетата никој не е присутен, или одбие соработка, предмет на интерес беше следното живеалиште. Упатствата беа така срочени, доколку некој и во тој случај одбие, тогаш изборот е на следното петто живеалиште.

Изборот на испитаниците бил извршен по принципот на близок роденден на член на семејството. Применето е структурирано интервју (лице во лице). Истражувањето било конципирано на тој начин да ги опфати сите делови на Република Македонија и да се постигне приближен број испитаници од сите делови, од град и село. Имено, поради релевантноста на резултатите било водено сметка да бидат застапени испитаници од сите региони во Република Македонија во согласност со официјалната територијална поделеност. Истражувањето беше спроведено во 30 општини во Македонија (Скопје, Гази Баба, Ѓорче Петров, Кисела Вода, Берово, Битола, Брвеница, Виница, Гевгелија, Гостивар, Делчево, Зелениково, Илинден, Јегуновце, Кавадарци, Кичево, Кочани, Кратово, Крива Паланка, Кривогаштани, Куманово, Петровец, Пехчево, Прилеп, Пробиштип, Радовиш, Свети Николе, Старо Нагоричане, Струмица, Тетово). Регионалната структура на испитаниците покажува дека таа во основа е постигната во осумте плански региони на Република Македонија. Бројот на испитаници е нешто помал во Јужниот и Југозападниот плански регион, затоа што при реализацијата не постоеше можност да се ангажираат доволен број соработници. Регионално гледано дистрибуцијата на испитаниците изгледа вака: следува табеларен приказ на испитаници по региони:

Табела број 4. Испитаници според планскиот регион

Плански регион:	*f*	%
Скопски	220	28,95
Пелагониски	60	7,89
Североисточен	60	7,89
Полошки	60	7,89
Јужен	60	7,89
Источен	180	23,68
Југоисточен	80	10,53
Југозападен	40	5,26
Вкупно		**760** **100,00**

Графикон број 1. Испитаници според планскиот регион

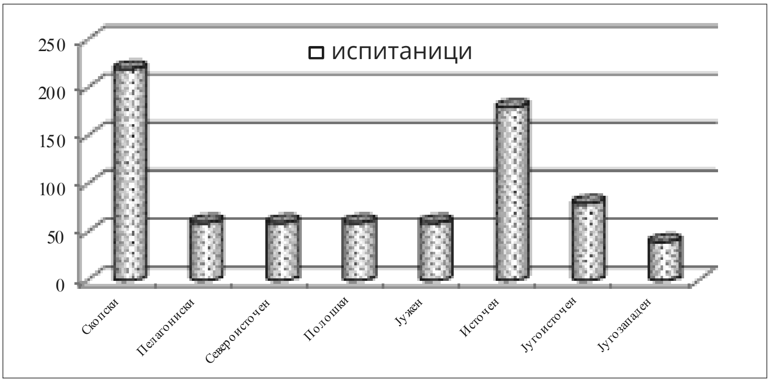

Составен дел на истражувачките резултати се и анкетните листови на испитаниците од институциите кои во Република Македонија имаат уставна и законска надлежност да остваруваат функции во областа на безбедноста.

Табела број 5. Испитаници според институцијата во која работат

Институција:	*f*	*%*	*реализирани*	
Агенција за разузнавање	31	20,00	3,33	-22,50
Дирекција за заштита и спасување	28	18,06	-6,67	-30,00
Дирекција за безбедност на класифицирани податоци	23	14,84	-23,33	-42,50
Комора на Република Македонија за приватно обезбедување	28	18,06	-6,67	-30,00
Центар за управување со кризи	22	14,19	-26,67	-45,00
Министерство за внатрешни работи	23	14,84	-23,33	-42,50
Вкупно	**155**	**100,0**	**-13,89**	**-22,50**

Од податоците може да се воочи дека во институциите замолницата да одговорат (да го пополнат Прашалникот) наишла на нееднаков однос. Прашалникот е потполно исполнет во Агенцијата за разузнавање, потоа во Дирекцијата за заштита и спасување и Комората на Република Македонија за приватно обезбедување (со -6,67 % помалку пополнети прашалници), следуваат Дирекцијата за безбедност на класифицирани податоци и Министерството за внатрешни работи (со -23,33 % помалку пополнети прашалници) и со 22 пополнети прашалника или -26,6 7% е Центарот за управување со кризи. Исто така, ако се погледне односот кон прашањата и одговорите давани во него ќе може да се констатира дека испитаниците не одговориле на сите поставени прашања. Ваквата состојба укажува на тоа дека испитаниците од институциите не им посветиле вни-

мание на поставените прашања, или можеби не ги разбрале до крај, како и можеби имаат таква култура кон инструментите и обраќањето на истражувачките тимови кон нив. Веројатно се можни и други причини, но истражувачкиот тим е благодарен кон сите се одважиле и одговориле на замолницата да го пополнат Прашалникот.

Според видот на населбата, истражувањето покажа дека 507 жители или 66,71 % живеат во град, а 253 жители или 33,29 % живеат на село. Оваа покриеност овозможува да се добијат релевантни податоци во делот на мислењето на загрозеноста на луѓето кои живеат во градска или во селска средина.

Табела број 6. Испитаници според местото на живеење

	граѓани		институции	
	f	%	*f*	%
1 град	507	66,71	144	92,90
2 село	253	33,29	11	7,10
Вкупно	**760**	**100,00**	**155**	**100,00**

Во однос на половата припадност, во истражувањето е обезбедена релативно висока присутност на испитаници 381 мажи, односно 50,13 % и 379 жени, односно 49,87 %. Оттука, теоријата на родовите перспективи и еднакви можности на жените и мажите е испочитувана со што може да се види дали има разлика во перципирањето на безбедноста кај женскиот и машкиот пол.

Дистрибуциите кај испитаниците од институциите покажува дека доминантно тие живеат во Град Скопје, а значително мал дел на село.

Во врска со дистрибуциите поврзани со родовата припадност, испитаниците се определиле на следниот начин:

Табела број 7. Испитаници според полот

	граѓани		институции	
Пол:	*f*	*%*	*f*	*%*
1 мажи	381	50,13	95	61,29
2 жени	379	49,87	60	38,71
Вкупно	**760**	**100,00**	**155**	**100,00**

Графикон број 2. Приказ на испитаници според полот.

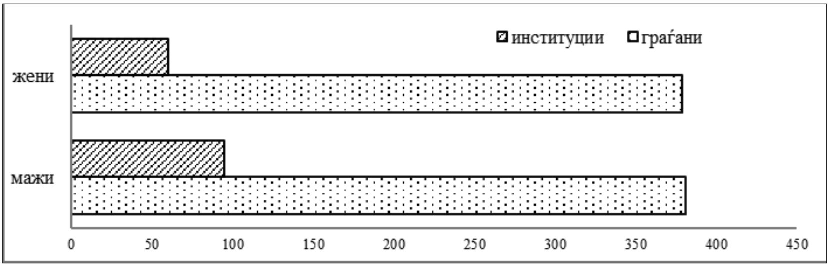

Табела број 8. Возраст на испитаниците

	граѓани		***институции***	
години	***f***	**%**	***f***	**%**
од 18 до 25	158	20,79	8	5,67
од 26 до 35	155	20,39	29	20,57
од 36 до 45	186	24,47	41	29,08
од 46 до 55	153	20,13	50	35,46
од 56 до 65	70	9,21	13	9,22
над 66 год.	38	5,00	-	-
Вкупно	**760**	**100,00**	**141**	**100,00**

Во анкетирањето се опфатени испитаници на возраст од 18 до постари од 66 години. Од нив до 25 години се опфатени 20,79 % од испитаниците, од 26 до 35 години се опфатени 20,39 %, од 36

до 45 години се опфатени 24,47 %, од 46 до 55 години се опфатени 20,13 %, од 56 до 65 години се опфатени 9,21 % и испитаници на возраст над 66 години се опфатени 5,00 %.

Кај испитаниците од институциите 14 испитаници или 9,03 % не одговориле на ова прашање. Од оние што одговориле на ова прашање 5,67 % се до 25-годишна возраст, 20,57 % до 35-годишна возраст, до 45 години се 29,08 %, а во зрела доба до 55 години се 35,46 %, односно до 60-годишна возраст се 9,22 %. Тоа укажува дека возрасната структура е нешто поспецифична, но таа во основа ја изразува состојбата на возрасната структура во институциите од областа на безбедноста.

Што се однесува, пак, до податоците од испитаниците граѓани, тие укажуваат дека во возрасната структура на испитаниците е обезбеден баланс на возрасните групи од 18 до 55 години старост и дека тие обезбедуваат претпоставки за анализирање на разликите меѓу младите и постарите лица, за тоа какви се нивните ставови за функционирање на безбедносниот систем и каде тие се наоѓаат во генералната безбедносна политика на земјата.

Графикон број 3. Испитаници според возраста

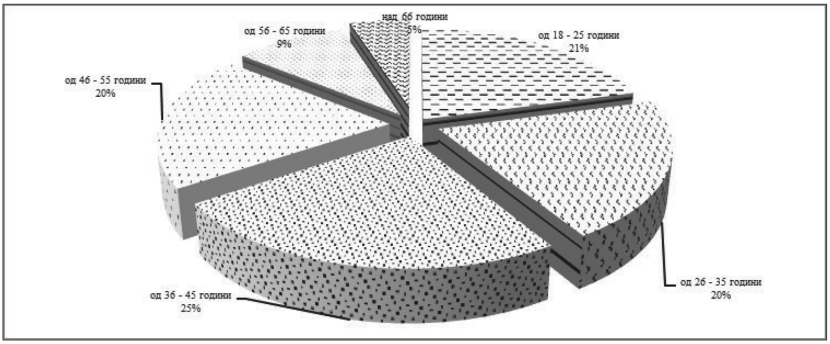

Табела број 9. Испитаници според националност

	граѓани		*институции*	
	f	*%*	*f*	*%*
Македонец	475	62,50	122	79,74
Албанец	190	25,00	16	10,46
Турчин	25	3,29	3	1,96
Влав	6	0,79	4	2,61
Србин	20	2,63	5	3,27
Бошњак	25	3,29	1	0,65
Ром	18	2,37	2	1,31
Нешто друго, што?	1	0,13	-	-
Вкупно	**760**	**100,00**	**153**	**100,00**

Карактеристиките на примерокот според припадноста на националните заедници во земјата покажува дека во основа се обезбедени приближни пропорции на испитаниците од албанската етничка заедница, но дека кај одделни заедници, како што е турската и ромската, е нешто помал, а повисок кај српската и бошњачката етничка заедница. Во целина може да се констатира дека отстапувањата не се поголеми од 3 % и дека е обезбедена соодветна вклученост на испитаници од сите етнички заедници во Република Македонија, пред сè, на оние кои се составен дел на Преамбулата на Уставот на Република Македонија (Устав на Република Македонија - со амандманите на Уставот I-XXXII, 2011).

Графикон број 4. Испитаници според националност:

граѓани ***институции***

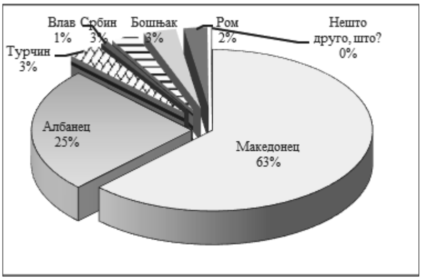

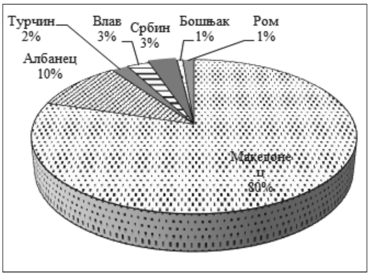

Примерокот на испитаници ја изразува структурата на населението според верската припадност, констатирана според пописот на населението во 2004 година.

Табела број 10. Испитаници според вероисповед

	граѓани		*институции*	
5. Вероисповед:	*f*	*%*	*f*	*%*
Православна	478	62,89	121	80,13
Муслиманска	258	33,95	18	11,92
Католичка	13	1,71	2	1,32
Протестантска	2	0,26	4	2,65
Атеист	3	0,39	4	2,65
Нешто друго, што?	5	0,66	2	1,32
Вкупно	**760**	**100,00**	**151**	**100,00**

Графикон број 5. Испитаници според вероисповед

граѓани ***институции***

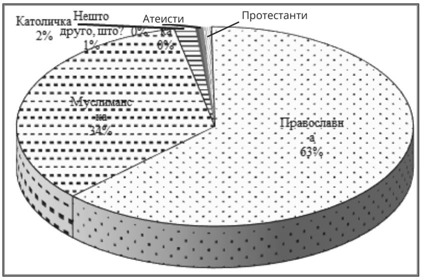

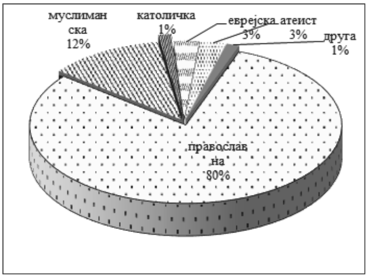

Во структурата на примерокот во врска со мултиконфесионалноста на населението може да се забележат пропорции кои значително не отстапуваат од оние кои се официјални во земјата, што се однесува до најбројните конфесии, за разлика од нив кај помалите има извесни отстапувања. (Имено, според пописот во Република Македонија од 2004 година православни се 64,7 %, муслимани 33,3 % и други 2 %). Може да се констатира дека примерокот ја изразува мултирелигиозната структура на населението во Република Македонија и дека врз таа основа ќе можат да се донесуваат заклучоци.

Образовната структура на примерокот е обезбедена преку расчленување на образовните профили на повеќе степени. Во примерокот 14 или 1,84 % се без образование, 86 или 11,32 % се со основно образование, 19 или 2,50 % се со КВ и ВКВ училиште, со средно образование се 410 или 53,95 %, со вишо образование се 116 или 15,26 %, со високо образование се 89 или 11,71 %, од нив 16 или 2,11 се магистри и 9 или 1,18 % се доктори на науки.

Ако се групираат овие податоци во три групи, образовната структура на испитаниците во примерокот изгледа вака:

Табела број 11. Степен на образование

	граѓани		*институции*	
	f	*%*	*f*	*%*
До и основно училиште	101	13,29	1	0,65
ССС	429	56,45	29	18,83
ВСС	230	30,26	124	80,52
Вкупно	**760**	**100,00**	**154**	**100,00**

Образовната структура на испитаниците граѓани покажува релативна избалансираност на образовните групи според степенот на образование. Односно, тие укажуваат на некои од специфичностите во образовната структура на населението во Република Македонија.

Графикон број 6. Степен на образование

граѓани

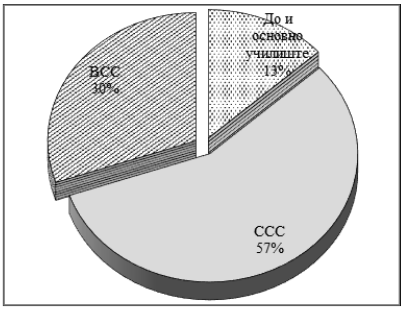

институции

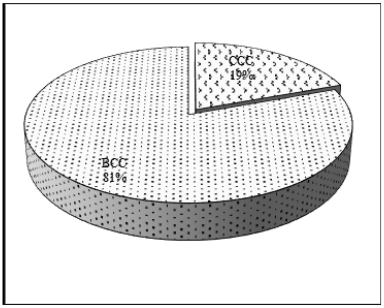

Што се однесува, пак, до образовната структура на примерокот испитаници од институциите, може да се уочи дека доминира образовната структура со високо образование, што е и карактеристика на вработените во државните институции поврзани со задачите поврзани со безбедносните функции. Определени образовни профили повидливо се присутни во Комората на Република Македонија за приватно обезбедување.

Од податоците и графичкиот приказ може да се констатира дека во структурата на примерокот е обезбедена соодветна вклученост на образовните профили карактеристични за македонското општество и дека по оваа основа се создадени претпоставки за воопштувања и изведувања заклучоци. Ваквата дистрибуција е релевантна, односно репрезентативна, односно соодветствува со образовната структура на населението во Република Македонија.

Табела број 12. Испитаници според работниот статус

	граѓани		***институции***	
	f	*%*	*f*	*%*
Вработен/а во државен сектор	145	19,08	130	83,87
Вработен/а во приватен сектор	225	29,61	23	14,84
Сопственик/чка на фирма	35	4,61	1	0,65
Невработен/на	144	18,95	-	-
Студент/ка	98	12,89	-	-
Пензионер/ка	59	7,76	1	0,65
Домаќин/ка	49	6,45	-	-
Нешто друго, што?	5	0,66	-	-
Вкупно	**760**	**100,00**	**155**	**100,00**

Според работниот статус, меѓу анкетираните кои се изјасниле дека работат во приватен сектор се 29,61 %, потоа следуваат вработените во државен сектор и невработените со по 18,95 %, студентите со 12,89 %, пензионерите со 7,76 %, домаќинките со 6,45 %, сопствениците на фирми со 4,61 % и останатите со 0,66 %.

Карактеристиките на испитаниците од институциите треба да констатираат дека доминантниот број од нив се вработени во државниот сектор, што е и во согласност со положбата на институциите во кои работат, освен за испитаниците од Комората на Република Македонија за приватно обезбедување, која, како што самиот наслов упатува, не припаѓа на групата државна управа. Токму затоа и структурата на вработените ги има таквите карактеристики.

Графикон број 7. Испитаници според занимањето

граѓани

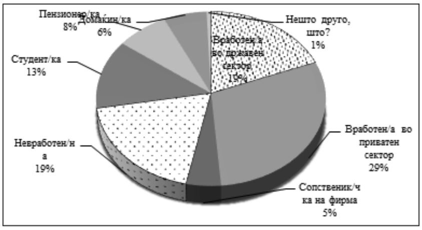

институции

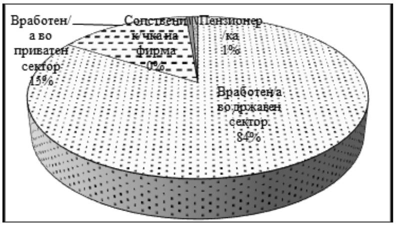

Податоците од дистрибуцијата на испитаниците според работниот статус укажуваат дека во истражувањето се обезбедени претпоставки за актуализирање определени аспекти на перцепциите од граѓаните набљудувани од аспект на социјалната структурираност на испитаниците.

Досегашното излагање укажува дека во структурата на истражувањето се постигнати, односно се задоволени претпоставките на соодветен опфат на испитаниците според половата, возрасната, територијалната, образовната, националната и верската припадност. Исто така, треба да се напомене дека во примерокот е обезбедена репрезентативност и според работната ангажираност на испитуваната популација. Што се однесува до репрезентативноста и потребата од соодветно објаснување на начинот на конструирање на примерокот, од аспект на бројот на испитаниците и двата примерока (од испитаниците граѓани и од вработените во институциите) се групираат во групата на големи примероци.

Карактеристиките на примероците упатуваат на тоа дека се создадени доволно претпоставки за изведување констатации и заклучоци за анализата на безбедноста и безбедносните ризици, како и за примената на аналитички постапки, врз основа на кои се конструира индексот на безбедност, како синтетички показател за состојбите во земјата.

ОЦЕНКИ НА ИСПИТАНИЦИТЕ ЗА ЧУВСТВОТО НА БЕЗБЕДНОСТ

Чувството на безбедност е поврзано со степенот на загрозеност. Во литературата се поврзува со поимот „небезбедност“ (што како формулација беше применето и во инструментот за предметното истражување). Тоа е својствено за концептот на човековата безбедност и се врзува за погледите и практиките според кои човекот се набљудува и проучува како „цел“ на развојот. Според тоа, предмет на интерес не се само „средствата“ за раст на економската продуктивност, туку се и луѓето. Во групата на загрозеност на поединецот особено се нагласени економската загрозеност изразена преку опасностите од невработеност, несигурноста на работното место, лошите работни услови, нееднаквоста во приходите, инфлацијата, неразвиеноста и нестабилноста на социјалното и пензиското осигурување и бедомништвото.

Составен дел на овој концепт се и загрозеноста која е последица на производството на храна, посебно генетски модифицирана, како и на прашањата поврзани со фактичкиот и економски пристап до храната. Здравствените ризици во современиот свет се бројни, особено во услови на глобализација заканите од инфективни и паразитски болести, ХИВ и други вируси, опасностите од пандемии, од загадениот воздух, вода и почва, како и неадекватниот пристап кон здравствената заштита. Кон тоа се приклучуваат и опасностите од деградација на животната средина, посебно на локалните и глобалните екосистеми, нерационалното користење на шумите, неконтролираното фрлање отпад, загадувањето на воздухот, водата и земјата, посебно недостигот на чиста вода за пиење, поплавите и другите природни катастрофи.

Човековата безбедност е во тесна врска и со личната, односно индивидуалната безбедност, пред сѐ, со опасностите од физичко насилство од страна на државата и криминалните

организации, во рамките на семејството, на работното место, но и со опасностите кои се резултанта на индустриските и сообраќајните несреќи. Таа е во тесна врска и со другите видови закани, како што се заканите за безбедноста на заедницата, која може да е последица на етничката напнатост и насилни судири, на политичките ризици кои се последица на државната репресија, недемократското владеење и загрозеноста на основните слободи и права (Vinzlou, кај Dulić, 2006, стр. 16).

Во истражувањето двете групи испитаници на прашањето „оценете го нивото на чувството на безбедност во средината во која живеете и работите?“ – мнозинство од 52,76 % кај граѓаните, односно 64,67 % кај испитаниците вработени во институциите се изјасниле дека се чувствуваат безбедно. Ако на овие одговори се приклучат и одговорите „особено безбеден/а“, тогаш тој процент е 59,87 кај испитаниците граѓани и 69,34 кај испитаниците вработени во институциите. Нивото на загрозеност оценето преку одговорите „крајно и небезбеден/а“ кај испитаниците граѓани изнесува нешто повеќе од една петтина, односно 21,05 %, а кај испитаниците вработени во институциите е скоро една шестина, односно 16,00 %. Приближно толкави пропорции се и одговорите „не можам да оценам“.

Табела број 13. Оценете го нивото на чувството на безбедност во средината во која живеете и работите

	граѓани		институции	
	f	%	*f*	%
1) крајно небезбеден/а	46	6,05	5	3,33
2) небезбеден/на	114	15,00	19	12,67
3) не можам да оценам	145	19,08	22	14,67
4) безбеден/а	**401**	**52,76**	**97**	**64,67**
5) особено безбеден/а	54	7,11	7	4,67
Вкупно	**760**	**100,00**	**150**	**100,00**

Графичкиот приказ ја потврдува максимата според која една слика заменува илјадници зборови.

Графикон број 8. Оценете го нивото на чувството на безбедност во средината во која живеете и работите? – испитаници граѓани и од институциите

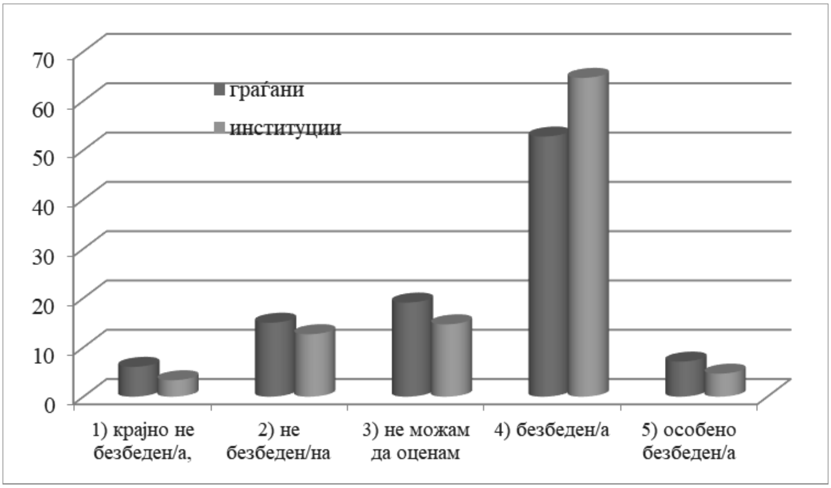

Определени тенденции можат да се согледаат и од истражувачките резултати од други спроведени истражувања на подрачјето на Република Македонија во изминатите 11 години. Така, во студијата „Полиција и јавност“ се прикажани резултатите од прашањето „Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите“ и се анализирани резултатите за изминатата деценија (Мојаноски, Дујовски, & Ѓуровски, 2018, стр. 299).

Табела број 14. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите, во периодот 2008-2018 година?

	Години во кои е спроведено истражувањето											
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2018**
1.	24,91	32,09	16,28	16,75	19,31	16,87	23,74	21,46	18,77	15,02	22,03	21,05
2.	59,14	52,32	67,97	67,48	64,30	66,61	76,26	62,01	65,52	65,41	77,97	59,87
3.	15,95	15,59	15,75	15,77	16,40	16,52	0,00	16,54	15,71	19,57	0,00	19,08
Σ.	**1160**	**1315**	**1308**	**1439**	**1238**	**1132**	**1167**	**1016**	**1044**	**1032**	**1003**	**760**

Легенда: 1. не се чувствувам безбеден/а; 2. се чувствувам безбеден/а; 3. не можам да оценам; Σ = вкупно испитаници што одговориле

И графичкиот приказ укажува дека нивото на безбедност е нешто пониско оценувано во 2008 и 2009 година, па во 2014, 2015 и 2016 година, за во почетокот на 2018 да има највисок резултат, за на крајот од 2018 да опадне на нивото од 2008 година.

Графикон број 9. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите во периодот 2008-2018 година

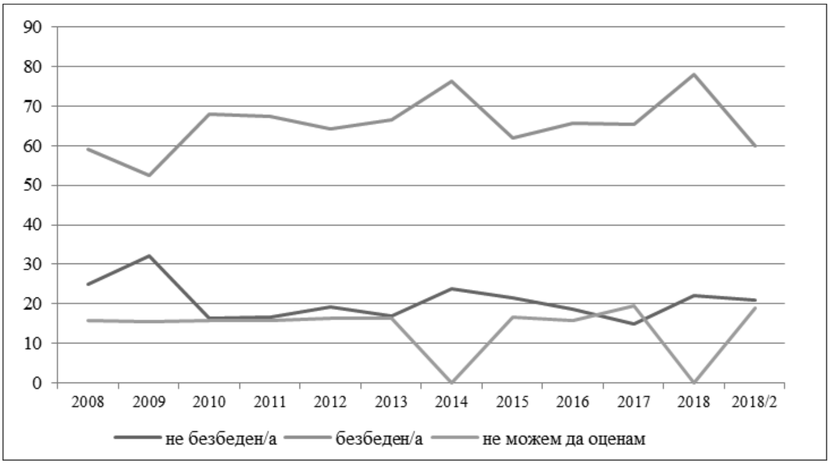

На прашањето „доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате“ и кај двете групи испитаници доминира одговорот „затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот“, со 46,05 % кај испитаниците граѓани и со нешто повисок процент од 69,42 % кај испитаниците вработени во институциите. Втор по интензитет одговор и кај двете групи испитаници е „затоа што сум способен/на да се заштитам себеси“, кој кај испитаниците граѓани учествува со 31,45 %, а кај испитаниците од инстиуциите со 29,82 %.

Графикон број 10. Доколку се чувствувате <u>безбедно</u>, што и колку придонесува така да се чувствувате? - граѓани

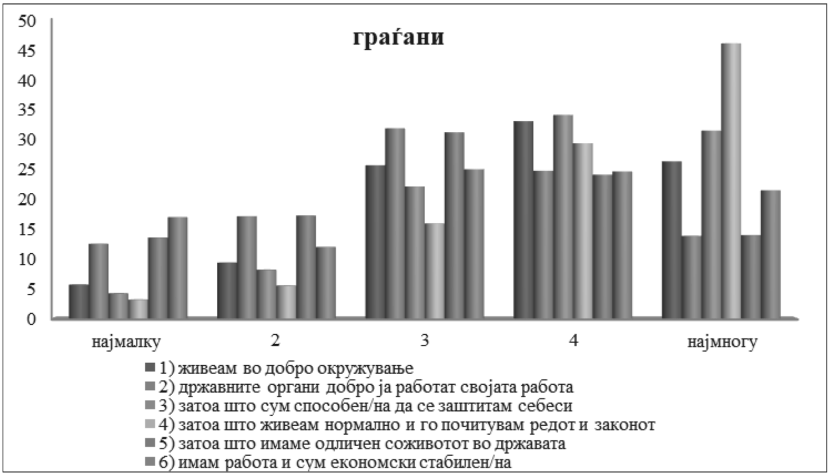

Од графичкиот приказ може да се уочи дека со оценката 4 и 5, односно многу и најмногу се оценети одговорите „затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот“ со 75,39 % од испитаниците, потоа „затоа што сум способен/на да се заштитам себеси“ со 65,39 % и одговорот „живеам во добро опкружување“ со 59,35 %. Ако се погледнат оценките кои најмалку придонесуваат (еден и два), тогаш ќе се уочи дека ставот „затоа што имаме одличен соживотот во државата“ е оценет со еден и два кај 30,79 % од испитаниците граѓани, потоа „затоа што имаме одличен соживотот во државата“ со 29,61 % и ставот „имам работа и сум економски стабилен/на“ со 28,94 %. Поинаку погледнато значи станува збор за степен на загрозеност, односно небезбедност, што треба да се вреднува при оценката на одговорите од испитаниците.

Ако се погледнат одговорите и на испитаниците вработени во институциите, односно стручната јавност, тогаш може да се констатира дека кај нив е повисок степенот на чувството за безбедност и има вредност од 92,56 %. Имено, испитаниците како многу добро и одлично го оценуваат ставот „затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот“, со 76,31 % „затоа што сум способен/а да се заштитам себеси“, со 73,55 % „затоа што живеам во добро опкружување“.

Графикон број 11. Доколку се чувствувате <u>безбедно</u>, што и колку придонесува така да се чувствувате? - граѓани

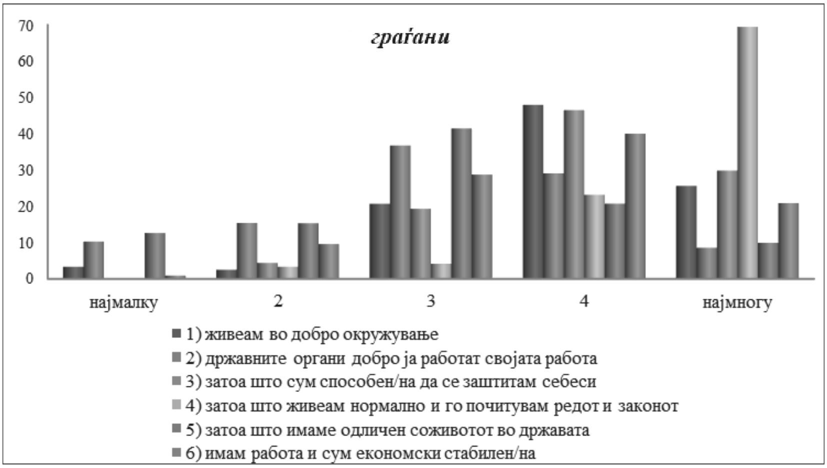

Од графичкиот приказ може да се уочи дека со најниски оценки, еден и два, се оценети ставовите „затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот" со 27,93 %, „државните органи добро ја работат својата работа" со 27,64 %, односно може да се констатира дека тие најмалку придонесуваат испитаникот да се чувствува безбедно.

Графикон број 12. Доколку се чувствувате <u>безбедно</u>, што и колку придонесува така да се чувствувате? - граѓани

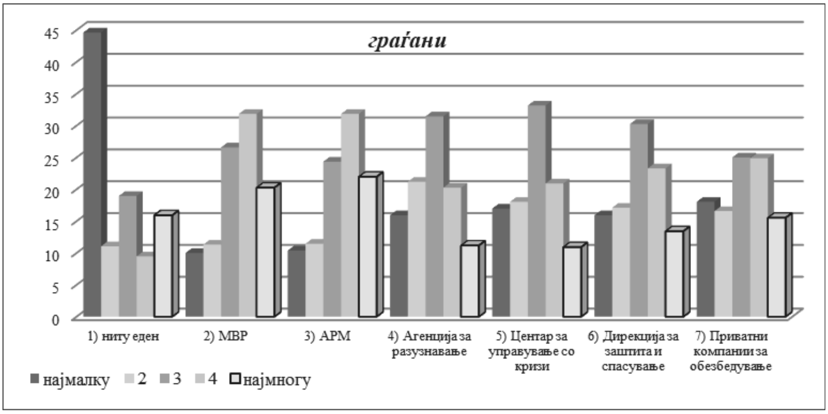

Во претходниот графикон се прикажани оценките за тоа кој од државните органи и колку придонесува испитаникот да се чувствува безбеден. Ако се погледнат вредностите 4 и 5, односно многу и најмногу, тогаш ќе се констатира дека со 53,81 % се вреднува придонесот на АРМ, со 52,10 % придонесот на МВР, со 40,40 % придонесот на приватните компании за обезбедување, па доаѓаат Дирекцијата за заштита и спасување со 36,71 %, Центарот за управување со кризи со 31,84 % и Агенцијата за разузнавање со 31,44 %.

Од тие што најмалку придонесуваат е Агенцијата за разузнавање со 37,10 %, потоа Центарот за управување со кризи со 35,00 %, приватните компании за обезбедување со 34,61 %, Дирекцијата за заштита и спасување со 33,03 %, АРМ со 21,84 % и МВР со 21,32 %.

Слични се оценките и на испитаниците вработени во институциите.

Графикон број 13. Доколку се чувствувате безбедно, што и колку придонесува така да се чувствувате? - институции

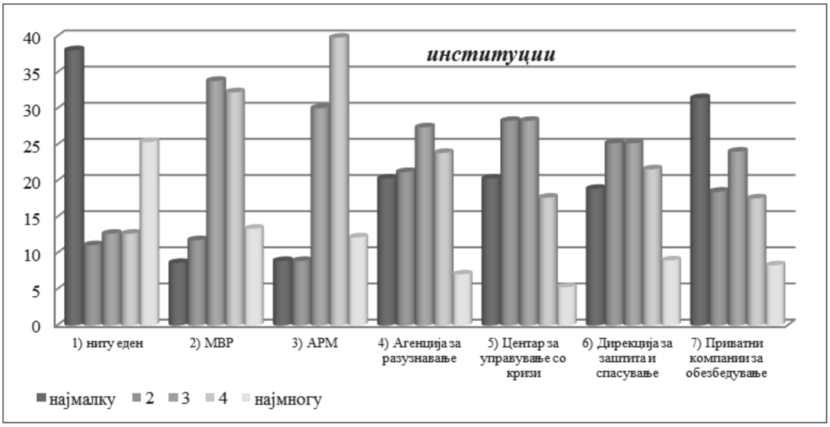

Од графичкиот приказ може да се уочи дека испитаниците од институциите со оценка 4 и 5 (многу и најмногу) оценуваат дека е АРМ со 52,04 %, МВР со 45,67 %, Агенцијата за разузнавање со 30,97 %, Дирекцијата за заштита и спасување со 30,63 %, приватните компании за обезбедување со 25,92 % и Центарот за управување со кризи со 23,01 %.

Што се однесува, пак, до негативното оценување со оценка 1 и 2 (најмалку и малку) редоследот изгледа вака: приватните компании за обезбедување со 50,00 %, Дирекција за заштита и спасување со 44,15 %, Центарот за управување со кризи со 48,67 %, Агенцијата за разузнавање со 41,59 %, МВР со 20,47 % и АРМ со 17,88 %.

Може да се констатира дека испитаниците од општата и испитаниците од стручната јавност оценуваат дека од институциите најзначаен е придонесот за чувството на безбедност на Армијата и на Министерството за внатрешни работи.

Во овој контекст е и батеријата прашања за тоа каде и во која мерка испитаникот се чувствува безбеден, посебно кога е во прашање физичката безбедност на испитаникот, во неговата куќа, односно стан, местото на живеење, во државата во која живее и во регионалното опкружување на Република Македонија.

Табела број 15. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно

	граѓани			*институции*		
	небезбедно	не можам да оценам	**безбедно**	небезбедно	не можам да оценам	**безбедно**
1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност	19,21	14,34	**66,44**	14,49	10,87	**74,63**
2) Во својата куќа/стан	8,56	11,45	**80,00**	7,14	8,57	**84,28**
3) Во областа/местото во кое живеете	14,61	15,13	**70,26**	10,72	11,43	**77,85**
4) Во државата во која живеете	27,77	28,68	**43,55**	17,52	26,28	**56,21**
5) Во регионалното опкружување на Република Македонија	28,03	28,68	**43,29**	23,48	36,36	**40,15**

Од понудената дистрибуција можеме да констатираме дека граѓаните во 80,00 % случаи најбезбедно се чувствуваат во својата куќа/стан, потоа 70,26 % одговориле во областа/местото во која живеат, во 66,44 % кога се во прашање испитаниците и нивната физичка безбедност, во 43,55 % во државата во која живеат и во 43,29 % во регионалното опкружување.

Слични оценки можат да се сретнат и кај испитаниците вработени во институциите, 84,28 % безбедно се чувствуваат во својата куќа/стан, 77,85 % во областа/местото во која живеат, 74,63 % се чувствуваат безбедно кога се во прашање лично и нивната физичка безбедност, 56,21 % во државата во која живеат и 40,15 % во регионалното опкружување на Република Македонија.

Можеби е добро да се погледнат какви се одговорите на испитаниците кои оценуваат дека се чувствуваат крајно небезбедно и небезбедно. Збирот на овие вредности укажува дека граѓаните најбезбедно, односно загрозено се чувствуваат: во регионалното опкружување на Република Македонија со 28,03 %, потоа во државата во која живеат со 27,77 %, кога се во прашање испитаникот и неговата физичка безбедностсо 19,21 %, потоа следуваат одговорите во областа/местото во која живеат со 14,61 % и со најниско ниво на загрозеност во својата куќа/стан одговориле 8,56 % од испитаниците.

Графикон број 14. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно

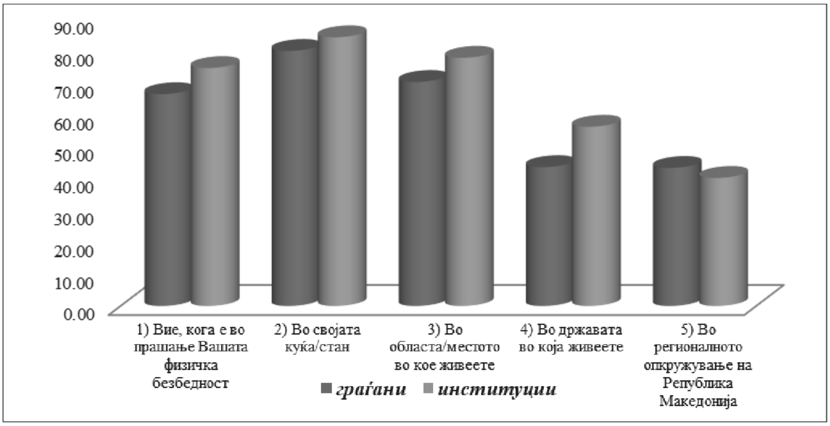

Во однос на степенот за загрозеност (небезбедност) на испитаниците вработени во институциите добиени се следните фреквенции. И испитаниците во институциите најзагрозено се чувствуваат во регионалното опкружување на Република Македонија (23,48 %), во државата во која живеат (17,52 %), кога е во прашање нивната физичка безбедност (14,49 %), во областа/местото во која живеат (10,72 %) и во нивната куќа/стан (7,14 %).

Од дистрибуциите може да се оцени дека испитаниците од двете групи имаат ист редослед на негативни одговори во однос на степенот на загрозеност (небезбедност) во одделни ситуации и дека тие најчесто се врзани за чувството на загрозеност како последица на регионалното опкружување и државата во која живеат.

ПРИЧИНИ ЗА ПОЈАВА НА ЧУВСТВО НА ЗАГРОЗЕНОСТ

Предмет оценка од испитаниците беше и придонесот на одделни состојби во земјата за тоа дали и колку влијаат врз општата претстава за загрозеност, односно небезбедност во општеството. Податоците прикажани одделно за секоја истражувана група се прикажани во наредните две табели.

На прашањето за тоа кои состојби влијаат на чувството на загрозеност, испитаниците граѓани оценуваат дека тоа се состојбите со „нестабилноста на политичкиот систем“ (со 42,76 %), потоа следуваат: „лошата економска состојба и сиромаштијата“ со 37,50 %, „нарушените меѓупартиски односи“ со 35,13 %, „порастот на уличниот криминал и насилство“ со 34,74 %, „зависноста на судството“ со 33,68 %, „лошата работа на државните органи“ со 32,50 %, „проблемите со наркоманијата“ со 28,16 %, „меѓуетничките односи“ со 27,50 % и на крајот „однесувањето на екстремистичките групи“ со 24,74 %.

Табела број 16. Според Ваше мислење, кој од следните облици и колку влијае врз чувството на загрозеност, што е главната причина поради која така се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓани

	најмалку				најмногу	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Вкупно**
1) пораст на уличниот криминал и насилство	5,26	9,61	22,76	27,63	34,74	**760**
2) однесување на екстремистички групи	9,21	12,89	28,03	25,13	24,74	**760**
3) лоша економска состојба и сиромаштијата	4,08	6,97	22,63	28,82	37,50	**760**
4) проблеми со наркоманија	5,53	10,53	25,00	30,79	28,16	**760**
5) лоша работа на државните органи	5,13	7,50	28,16	26,71	32,50	**760**
6) меѓуетничките односи	5,53	11,45	27,89	27,63	27,50	**760**
7) нарушени меѓупартиски односи	4,87	8,16	22,76	29,08	35,13	**760**
8) нестабилноста на политичкиот систем	3,55	8,03	20,92	24,74	42,76	**760**
9) зависноста на судството	6,32	9,21	28,55	22,24	33,68	**760**

Нешто поинаков редослед имаат оценките кај испитаниците вработени во институциите, односно кај стручната јавност. Според нив, за чувството на загрозеност (небезбедност) придонесуваат состојбите поврзани со „зависноста на судството“ со 49,14 %, потоа следуваат состојбите со „нестабилноста на политичкиот систем“ со 46,22 %, „нарушените меѓупартиски односи“ со 41,18 %, „лошата економска состојба и сиромаштијата“ со 40,46 %, „порастот на уличниот криминал и насилството“ со 39,85 %, „лошата работа на државните органи“ со 28,33 %, „проблемите со наркоманијата“ со 25,81 %, „меѓуетничките односи“ со 21,55 % и на крајот „однесувањето на екстремистички групи“ со 18,85 %.

Табела број 17. Според Ваше мислење, кој од следните облици и колку влијае врз чувството на загрозеност, што е главната причина поради која така се чувствувате? (оцeнете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции

	најмалку 1	2	3	4	најмногу 5	Вкупно
1) пораст на уличниот криминал и насилство	5,26	6,02	18,80	30,08	39,85	**133**
2) однесување на екстремистички групи	8,20	18,03	28,69	26,23	18,85	**122**
3) лоша економска состојба и сиромаштијата	3,05	7,63	22,14	26,72	40,46	**131**
4) проблеми со наркоманија	6,45	10,48	27,42	29,84	25,81	**124**
5) лоша работа на државните органи	1,67	3,33	35,00	31,67	28,33	**120**
6) меѓуетничките односи	5,17	12,93	32,76	27,59	21,55	**116**
7) нарушени меѓупартиски односи	5,88	9,24	18,49	25,21	41,18	**119**
8) нестабилноста на политичкиот систем	5,04	3,36	21,01	24,37	46,22	**119**
9) зависноста на судството	4,31	6,90	16,38	23,28	49,14	**116**

Досегашното излагање упатува дека меѓу испитаниците граѓани и испитаниците вработени во институциите постои релативно висока согласност изразена во позитивни оценки за чувството на безбедност. Податоците упатуваат на тоа дека граѓаните се чувствуваат безбедни. Во однос на тоа кој орган најмногу придонесува за чувството на безбедност, неподелени се оценките кај двете групи дека тоа е Армијата и Министерството за внатрешни работи.

Во тесна врска со претходно анализираните прашања се и одговорите за степенот на загрозеност и придонесот на оддел-

ни состојби за таквото чувство. Оценките на испитаниците од двете групи се разликуваат според редоследот, но несомнено е дека состојбите во судството, нестабилноста на политичкиот систем и нарушените меѓупартиските односи се комплекс на прашања, кои заедно со лошата економска состојба, создаваат или придонесуваат за чувството на загрозеност кај граѓаните.

ОЦЕНКИ НА ГРАЃАНИТЕ ЗА НАЈДОБРАТА ЗАШТИТА

Предмет на интерес во истражувањето беше батерија на прашања поврзани со оценките за тоа која структура може најдобро да го заштити поединецот и неговото семејство. На таа група прашања испитаниците оценуваа на скала од 1 до 5, од најмалку до најмногу. Податоците се прикажани во следните два табеларни приказа.

Табела број 18. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - граѓаните

	најмалку			најмногу		
	1	2	3	4	5	Вкупно
1) самиот јас	5,00	8,82	14,21	22,50	49,47	**760**
2) пријателите	12,24	18,16	29,87	27,76	11,97	**760**
3) соседите	15,66	21,58	30,53	22,37	9,87	**760**
4) полицијата	9,08	11,18	28,82	27,89	23,03	**760**
5) армијата	10,79	15,00	23,03	27,37	23,82	**760**
6) приватното обезбедување	17,24	16,05	25,92	20,53	20,26	**760**
7) НАТО	30,39	18,68	23,68	18,29	8,95	**760**

Доминантен број од испитаниците со фреквенција од 49,47 % смета дека таа грижа му припаѓа на поединецот изразена преку ставот „самиот јас“. Потоа, со значителна пониска зачестеност, помала од една четвртина од испитаниците, таа

улога на заштитник на поединецот и семејството ѝ ја одаваат на „армијата“ со 23,82 %, на „полицијата“ со 23,03 %, на „приватното обезбедување“ со 20,26 %, на „пријателите“ со 11,97 %, на „соседите“ со 9,87 % и на „НАТО“ со 8,95 %.

И кај испитаниците вработени во институциите може да се сретнат слични оценки. Редоследот на оценувањето го има следниот облик: „самиот јас“ со 60,32 %, „НАТО“ 20,18 %, „полицијата“ 20,15 %, „пријателите“ 13,39 %, „армијата“ со 13,33 %, „соседите“ со 9,01 % и „приватното обезбедување“ со 8,77 %.

Од понудените дистрибуции може да се уочи дека и двете групи немаат особена доверба во институционалната рамка, односно сметаат дека заштитата во основа е поединечна и им припаѓа на поединците, а потоа на институциите. Од она што е особено позитивно оценето може да се уочи дека граѓаните заштитата ја перципираат кај институциите на политичкиот систем, како што се Армијата, полицијата и приватното обезбедување. Додека испитаниците вработени во институциите таа доверба ја даваат на НАТО, полицијата и пријателите, а дури потоа на Армијата, што не кореспондира со одговорите на претходното прашање кој најмногу придонесува да се чувствувате безбедно.

Табела број 19. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) - институции

	најмалку				најмногу	
	1	2	3	4	5	Вкупно
1) самиот јас	2,38	5,56	7,94	23,81	60,32	**126**
2) пријателите	8,04	15,18	27,68	35,71	13,39	**112**
3) соседите	13,51	19,82	36,04	21,62	9,01	**111**
4) полицијата	10,45	13,43	24,63	31,34	20,15	**134**
5) армијата	13,33	15,00	25,00	33,33	13,33	**120**
6) приватното обезбедување	26,32	16,67	27,19	21,05	8,77	**114**
7) НАТО	27,19	15,79	20,18	16,67	20,18	**114**

Ако одговорите од оваа батерија прашања ги дихотомизираме на најмалку и најмногу, на тој начин што ќе се соберат првите две оценки и третата ќе се подели со два, како одговор најмалку и половината од оценката три и додаден збирот од оценките четири и пет, тогаш дистибуцијата на одговорите „најмалку“ ќе го има следниот облик: „приватното обезбедување“ со 56,59 %, „НАТО“ со 53,07 %, „соседите“ со 51,35 %, „армијата“ со 40,83 %, „пријателите“ со 37,06 %, „полицијата“ со 36,20 % и „самиот јас“ со 11,91 %. Оценките „најмногу“ ја имаат следната зачестеност: „самиот јас“ со 88,10 %, „полицијата“ со 63,81 %, „пријателите“ со 62,94 %, „армијата“ со 59,16 %, „соседите“ со 48,65 %, „НАТО“ со 46,94 % и „приватното обезбедување“ со 43,42 %.

ОЦЕНКИТЕ ЗА НИВОТО НА ЗАГРОЗЕНОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Од испитаниците беше побарано да оценат во која мерка е загрозена безбедноста на Република Македонија. Во табелата што следува се дадени одговорите на ова прашање.

Табела број 20. Во која мерка, според Ваше мислење, е загрозена безбедноста во Македонија?

	граѓани		*институции*	
	f	*%*	*f*	*%*
1) Воопшто не е загрозена	28	3,68	5	3,40
2) Главно не е загрозена	170	22,37	57	38,78
3) Не знам, немам став	211	27,76	33	22,45
4) Главно е загрозена	229	30,13	36	24,49
5) Многу е загрозена	122	16,05	16	10,88
Вкупно	**760**	**100,00**	**147**	**100,00**

Може да се оцени дека 46,18 % од испитаниците граѓани оценуваат дека состојбата во Македонија е „главно“ или „мно-

гу загрозена“, а 26,05 % оценуваат дека „воопшто“ или „главно не е загрозена“. Таа пропорција кај испитаниците вработени во институциите изгледа поразлично. Имено, 35,37 % Република Македонија ја набљудуваат како „главно“ и „многу загрозена“, а 42,18 % како „воопшто“ и „главно незагрозена“, односно безбедна.

ПЕРЦЕПЦИИ НА ГРАЃАНИТЕ ЗА ДОВЕРБАТА ВО ИНСТИТУЦИИТЕ

Перцепциите на граѓаните за довербата во институциите ја оценувавме преку две батерии прашања. Првата поврзана со прашањето „доколку имате проблем за решавање, кому најпрво ќе му се обратите“ и втората преку понудата со оценки од лошо до одлично да ја оценат работата на определени институции. Според тоа, „кому би му се обратиле во случај на неопходна помош“, 29,34 % од испитаниците граѓани тоа би го сториле во полициската станица, 17,35 % не би се обратиле никому, тие би се обиделе да го решат сами, 14,61 % на соседот, 11,1 % во општината, а 10,79 % во партијата. Нешто пониски се резултатите со градоначалникот, како институција на која ѝ се верува за помош со 9,34 %, па следуваат на свештеното лице со 9,08 % и многу малку со 2,89 % на Владата и со 2,76 % на Собранието, што укажува за степенот на доверба на овие испитаници кон институциите.

И испитаниците вработени во институциите имаат слични фреквенции. И испитаниците од оваа група доколку имаат проблем за решавање 25,56 % секогаш би пријавиле во полициската станица, 20,45 % никому не би пријавиле проблем, 13,11 % на соседот и под 10 % се останатите дистрибуции, како што се градоначалникот, општината, Владата, свештеното лице, партијата и на крајот е Собранието со 4,07 %.

Од понудената дистрибуција може да се заклучи дека во основа кај испитаниците постои определена резерва во однос на тоа кому можат да му се обратат за помош при решавање на проблем. Неспорно е дека помалку од една третина од испитаниците граѓани и една четвртина од испитаниците вработени во институциите тоа би го сториле во полициската станица. Потоа следуваат одговорите никому и соседот. Овие податоци се индикатор за степенот на верувањето во институциите и нивната способност да дадат заштита на граѓанинот.

Во таа смисла се и оценките за работата на институциите од областа на безбедноста. Така, 50,10 % од граѓаните Армијата на Република Македонија ја оценуваат со оценките многу добро и одлично, потоа следува полицијата со 43,30 %, Претседателот на Република Македонија со 40,80 %, приватните компании за обезбедување со 37,50 %, Дирекцијата за заштита и спасување со 30,60 %, разузнавачките и контраразузнавачките служби со 30,17 %, Советот за национална безбедност со 28,59 %, Центарот за управување со кризи 27,49 %, Владата со 22,94 %, Судството со 21,80 % и Собранието со 20,13 %.

Графикон број 15. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста?- граѓани

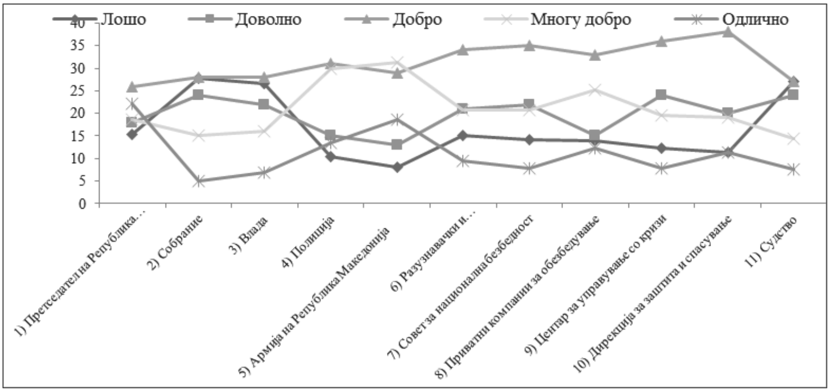

Во графичкиот приказ се прикажани оценките на испитаниците вработени во институциите.

Графикон број 16. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста? - институции

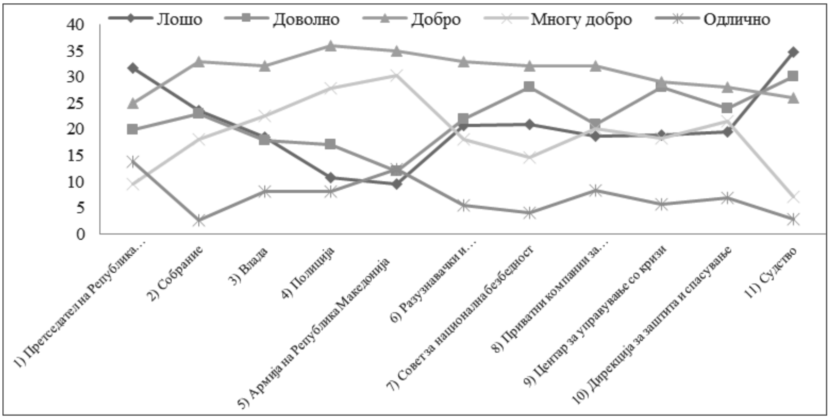

Со оценката многу добро и одлично 42,06 % ја оценуваат Армијата на Република Македонија, полицијата со 36,06 %, Владата со 30,82 %, Дирекцијата за заштита и спасување со 28,44 %, приватните компании за обезбедување 28,43 %, Центарот за управување со кризи 23,93 %, разузнавачките и контраразузнавачките служби со 23,66 %, Претседателот на Република Македонија со 23,46 %, Собранието со 20,88 %, Советот за национална безбедност со 18,90 % и судството со 9,93 % испитаници.

ОЦЕНКИ НА ИСПИТАНИЦИТЕ ЗА ГЛАВНИТЕ ЗАКАНИ ЗА БЕЗБЕДНОСТ НА ЗАЕДНИЦАТА

Сериозен проблем на модерната заедница се процесите на дезинтеграција и процесите на асимилација. На замолницата граѓаните да оценат (од еден до пет, со еден најмалку, со 5 најмногу), што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која ѝ припаѓаат, со оценките четири и пет 60,52 % сметаат дека губењето на идентитетот е најважниот проблем (претопување во друга нација и губење на идентитетот), потоа следува иселувањето и внатрешната миграција за 60,39 % од испитаниците, јакнењето на национализмот и меѓунационалната напнатост за 52,50 %, отцепувањето

на Западна Македонија за 47,24 %, намалувањето на прирастот („белата чума“) за 40,40 % и глобализацијата и модернизацијата за 39,35 %.

Графикон број 17. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која и припаѓате? (оцентете од 1-5: 1 најмалку 5 најмногу) - граѓани

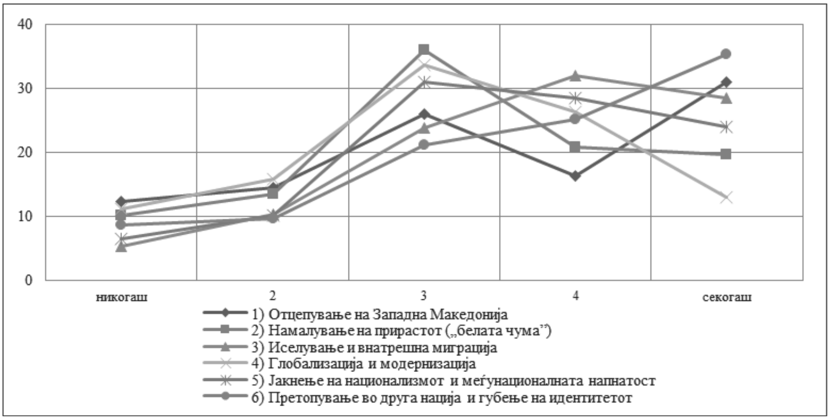

И кај испитаниците вработени во институциите со оценките четири и пет нависоко се оценува, односно се смета за најсериозна закана претопувањето во друга нација и губењето на идентитетот. Имено, 93,62 % од испитаниците кои одговориле на ова прашање за најсериозна закана го сметаат губењето на идентитетот. Втори по ранг се оценките дека отцепување на Западна Македонија е најсериозна закана. Таков став имаат 84,78 % од испитаниците, потоа следуваат одговорите дека глобализацијата и модернизацијата се закана за 78,15 % испитаниците, јакнењето на национализмот и меѓунационалната напнатост за 75,36 %, иселувањето и внатрешна миграција за 73,42 % и намалувањето на прирастот („белата чума“) 51,47 % од испитаниците вработени во институциите.

Графикон број 18. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која и припаѓате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку 5 најмногу) - институции

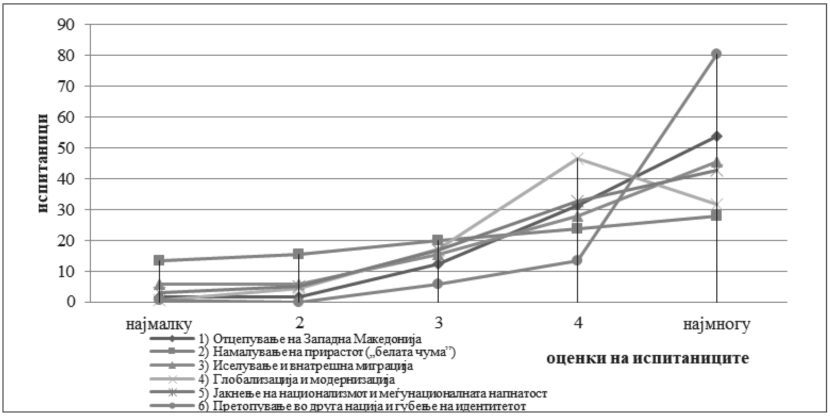

Овие две дистрибуции укажуваат на определени разлики кои со натамошна анализа и вкрстување на податоците ќе треба да се одгонетнат, редоследот за заканите кои се наметнуваат по безбедноста на заедницата. Овде веројатно главната загриженост доаѓа како резултанта на медиумскиот притисок и начинот на водењето на активностите околу обидите за затворање на отворените прашања со соседите. Во овој период се потпишани два билатерални договори кои на еден или на друг начин имплицираат дека ќе се преоценуваат определени претстави и знаења поврзани со културното и историското наследство, за што се формирани и работни тела чија задача е да оценуваат определени сознанија и искуства. Дебатите, по последната година во општеството, особено се насочени кон прашањата поврзани со идентитетот и историското и културното наследство и специфичности поврзани со националниот идентитет, како и дебата за тоа што се добива и се губи особено со Преспанската спогодба за разрешување на разликите околу името со соседна Република Грција.

ОЦЕНКИ ЗА НИВОТО НА ЗАГРОЗЕНОСТ НА ЗЕМЈАТА ОДВНАТРЕ

Во таа насока е поставена и батерија на прашања во која скала од Ликертов тип се оценува нивото на согласност со определен број ставови за степенот на загрозеност.

Табела број 21. Во која мерка се согласувате со следните тврдења? – граѓани

Според мене:	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Не можам да оценам	Се согласувам	Потполно се согласувам	**вкупно**
1) Безбедноста на етничките заедници во Република Македонија е загрозена	16,97	22,50	27,89	22,11	10,53	**760**
2) Безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена	6,05	16,05	23,16	31,05	23,68	**760**
3) Мнозинската заедница (Македонците) ја загрозува безбедноста на другите етнички заедници	28,42	25,53	26,18	14,61	5,26	**760**
4) Етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на мнозинската заедница (на Македонците)	6,58	16,05	25,79	31,71	19,87	**760**
5) Безбедноста на Македонците вон Македонија е загрозена	16,58	18,16	34,61	18,16	12,50	**760**

Несомнено е дека во оценките на оваа група ставови доминираат одговорите „воопшто не се согласувам“ и „не се согласувам“, односно тие можат да се сметаат како одговори кои имаат обратна насока од ставот дека тие не се фактор на загрозување, туку на јакнење на безбедноста. Како се дистрибуирани одговорите – негативните одговори. Со ставот „мно-

зинската заедница (Македонците) ја загрозува безбедноста на другите етнички заедници не се согласуваат 53,95 %, со ставот „безбедноста на етничките заедници во Република Македонија е загрозена“ не се согласуваат 39,47 %, „безбедноста на Македонците вон Македонија е загрозена“ не се согласуваат 34,74 %, „етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на мнозинската заедница (на Македонците)“ не се согласуваат 22,63 % и со ставот „безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена“ не се согласуваат 22,10 % од испитаниците граѓани.

Во продолжение следува каков е резултатот од позитивните одговори на оваа група ставови. Ако се обединат одговорите „се согласувам“ и „потполно се согласувам“ како позитивни ставови, распоредот на зачестеноста на одговорите на испитаниците граѓани го добива следниот облик. Со ставот „безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена“ 54,73 % од испитаниците потполно и се согласуваат. И во врска со ставовите „етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на мнозинската заедница (на Македонците)“ 51,58 % од испитаниците граѓани одговориле со оценката „се согласувам“ и „потполно се согласувам“. Во таа смисла се и нивоата на согласност за ставовите „безбедноста на етничките заедници во Република Македонија е загрозена“ е присутна кај 32,64 % од испитаниците. За оценката, „безбедноста на Македонците вон Македонија е загрозена“ позитивен став имаат 30,66 % од испитаниците граѓани. Најнизок степен на согласност постои во врска со ставот „мнозинската заедница (Македонците) ја загрозува безбедноста на другите етнички заедници“, на што позитивен одговор (потполно и целосно се согласувам) дале 19,87 % испитаници.

Табела број 22. Во која мерка се согласувате со следните тврдења? – институции

Според мене:	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Не можам да оценам	Се согласувам	Потполно се согласувам	**Вкупно**
1) Безбедноста на етничките заедници во Република Македонија е загрозена	34,97	26,57	17,48	14,69	6,29	**143**
2) Безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена	14,08	26,06	22,54	19,72	17,61	**142**
3) Мнозинската заедница (Македонците) ја загрозува безбедноста на другите етнички заедници	55,47	21,90	12,41	6,57	3,65	**137**
4) Етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на мнозинската заедница (на Македонците)	19,42	21,58	23,74	17,99	17,27	**139**
5) Безбедноста на Македонците вон Македонија е загрозена	32,37	28,06	25,18	8,63	5,76	**139**

Каква е структурата на негативните одговори („воопшто не се согласувам“ и „се согласувам“), кај испитаниците вработени во институциите ќе биде прикажана во продолжение на анализата. Имено, 53,95 % од испитаниците не се согласуваат со тврдењето дека „мнозинската заедница (Македонците) ја загрозува безбедноста на другите етнички заедници“. Потоа нивоата на несогласување следуваат за следните ставови: „безбедноста на етничките заедници во Република Македонија е загрозена“ со 39,47 %, „безбедноста на Македонците вон Македонија е загрозена“ со 34,74 %, „етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на мнозинската заедница (на Македонците)“ со 22,63 % и „безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена“ со 22,10 %.

Во продолжение следува приказот на ставовите („се согласувам“ и „целосно се согласувам“) на испитаниците вработени

во институциите. Највисоки позитивни одговори со ниво на поддршка од 37,33 % добил ставот „безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена“. Потоа следуваат ставовите „етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на мнозинската заедница (на Македонците)“ со 35,26 %, „безбедноста на етничките заедници во Република Македонија е загрозена“ со 20,98 %, „безбедноста на Македонците вон Македонија е загрозена“ со 14,39 % и „мнозинската заедница (Македонците) ја загрозува безбедноста на другите етнички заедници“ со 10,22 % од испитаниците вработени во институциите.

Во контекст на загрозувањето на безбедноста на Македонија одвнатре беше поставена и следната батерија прашања:

Табела број 23. Оценете дали некоја од следните ситуации може да ја загрози безбедноста одвнатре на Македонија – граѓани

според мене	воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Не можам да оценам	Се согласувам	Потполно се согласувам	**Вкупно**
1) Отцепување на Западна Македонија	4,61	12,63	28,29	24,74	29,74	**760**
2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини	2,50	7,24	21,97	40,13	28,16	**760**
3) Социјалните потреси и штрајкови	4,21	12,63	28,68	37,76	16,71	**760**
4) Финансиска презадолженост на Македонија	3,82	6,45	25,92	38,95	24,87	**760**
5) Насилно симнување на демократската власт	3,68	7,50	28,42	34,61	25,79	**760**
6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата	4,08	9,74	25,53	36,45	24,21	**760**
7) Приватизација на безбедноста	5,53	10,53	34,61	31,97	17,37	**760**
8) Невработеноста	2,76	6,71	21,45	33,16	35,92	**760**
9) Сиромаштијата	2,37	6,05	19,08	31,58	40,92	**760**
10) Нивото на демократија	3,42	7,37	28,42	33,29	27,50	**760**

Анализата е вршена со обединување на одговорите „се согласувам“ и „потполно се согласувам“, како јасно изразени позитивни ставови. Може да се констатира дека значително мнозинство испитаници повеќе од 2/3 смета дека најсериозен фактор кој може да ја загрози Македонија одвнатре е сиромаштијата. Овој став го делат 72,50 % од испитаниците граѓани. Според висината на позитивните оценки, доаѓаат ставовите „невработеноста“ со 69,08 %, „порастот на политичките напнатости во национално мешаните средини“ со 68,29 %, „финансиската презадолженост на Македонија“ со 63,82 %, „нивото на демократија“ со 60,79 %, „локалниот тероризам и вооружен бунт во земјата“ со 60,66 %, „насилното симнување на демократската власт“ со 60,40 %, „отцепувањето на Западна Македонија“ со 54,48 %, „социјалните потреси и штрајковите“ со 54,47 % и „приватизацијата на безбедноста“, со 49,34 % од испитаниците граѓани.

Табела број 24. Оценете дали некоја од следните ситуации може да ја загрози безбедноста одвнатре на Македонија – институции

според мене	воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Не можам да оценам	Се согласувам	Потполно се согласувам	**Вкупно**
1) Отцепување на Западна Македонија	6,72	11,94	21,64	22,39	37,31	**134**
2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини	2,88	7,91	20,86	37,41	30,94	**139**
3) Социјалните потреси и штрајкови	1,45	8,70	26,09	43,48	20,29	**138**
4) Финансиска презадолженост на Македонија	1,47	7,35	19,85	33,82	37,50	**136**
5) Насилно симнување на демократската власт	2,24	5,97	23,13	30,60	38,06	**134**
6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата	3,01	9,77	20,30	25,56	41,35	**133**
7) Приватизација на безбедноста	5,22	16,42	28,36	26,87	23,13	**134**
8) Невработеноста	1,46	6,57	21,17	32,85	37,96	**137**
9) Сиромаштијата	2,84	5,67	15,60	33,33	42,55	**141**
10) Нивото на демократија	4,65	5,43	14,73	35,66	39,53	**129**

Зачестеноста на позитивните одговори по оваа батерија ставови кај испитаниците вработени во институциите го има следниот редослед: ставот за „сиромаштијата“, како фактор кој може да ја загрози безбедноста на Македонија е поддржан од 75,88 % испитаници. Потоа следуваат ставовите: „нивото на демократија“ со 75,19 %, „финансиската презадолженост на Македонија“ со 71,32 %, „невработеноста“ со 70,81 %, „насилното симнување на демократската власт“ со 68,66 %, „порастот на политичките напнатости во национално мешаните средини“ со 68,35 %, „локалниот тероризам и вооружен бунт во земјата“ со 66,91 %, „социјалните потреси и штрајкови“ со 63,77 %, „отцепувањето на Западна Македонија“ со 59,70 % и „приватизацијата на безбедноста“ со 50,00 %.

Од целината на анализираните дистрибуции несомнено е дека доминира ставот дека сиромаштијата, невработеноста, порастот на политичките напнатости и другите опасности се сериозни причини кои може да се потенцијален извор за загрозување на безбедноста на земјата, што имплицира потреба од јакнење на економските перспективи и демократските капацитети на земјата.

ОЦЕНКИ ЗА ЗАГРОЗЕНОСТА НА МАКЕДОНИЈА ОДНАДВОР

Како испитаниците ги перципираат опасностите што можат да ја загрозат Македонија однадвор. За таа цел беше понудена батерија на прашање од 14 ставови за кои беше побарано испитаникот да го определи нивото на согласност со скала конструирана според Ликертов тип, од крајно негативен до крајно позитивен резултат.

Графикон број 19. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија - граѓани

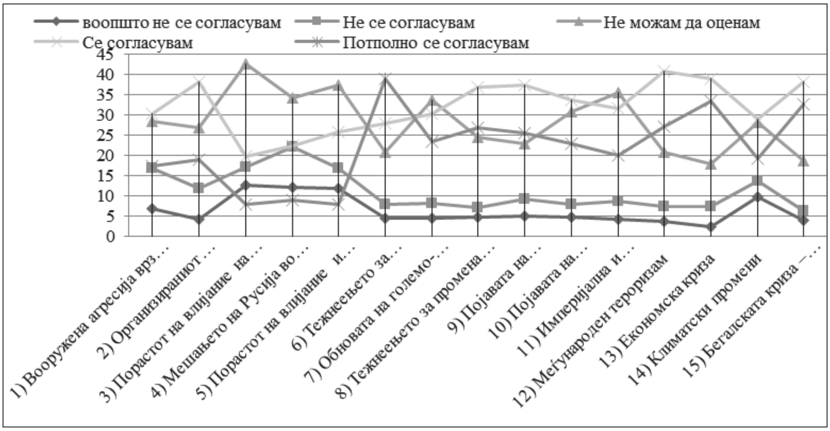

Натамошната анализа на податоците се задржува на приказ на позитивните ставови („се согласувам“ и „потполно се согласувам“). Така, оценето е дека најсериозен фактор кој ја загрозува Македонија однадвор е економската криза. Таков став делат 72,24 % од испитаниците граѓани. Потоа следуваат ставовите поврзани со бегалската криза – населувањето на имигранти со 70,66 %, меѓународниот тероризам со 67,90 %, тежнеењето за создавање на т.н. Голема Албанија со 66,71 %, тежнеењето за промена на границите на Балканот со 63,68 %, појавата на екстремистички групи на Балканот по верска основа со 62,90 %, организираниот криминал на Балканот со 56,98 %, појавата на екстремистички групи на Балканот по национална основа со 56,44 %, обновата на големо-државните концепти на соседите со 53,81 %, империјалната и хегемонистичка политика на САД со 51,58 %, климатските промени со 48,29 %, вооружена агресија врз Македонија со 47,63 %, порастот на влијание и енергетска зависност од Русија на Балканот со 33,95 %, мешањето на Русија во внатрешните работи на Република Македонија со 31,32 % и порастот на влијание на Турција на Балканот со 27,63 % од испитаниците.

Графикон број 20. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија - институции

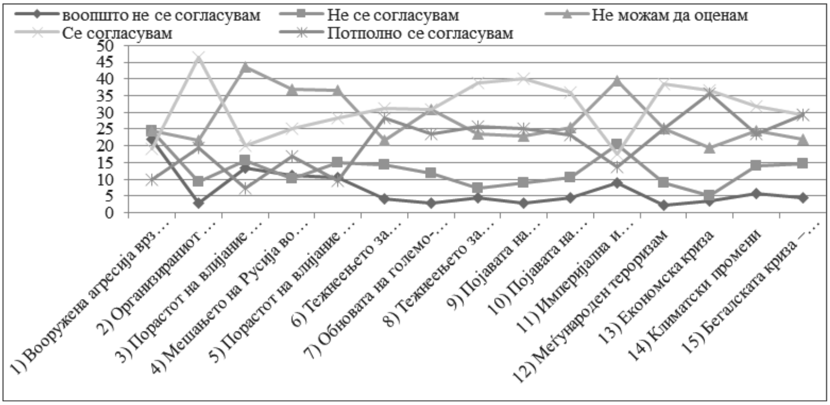

И кај испитаниците вработени во институциите позитивните оценки имаат слична дистрибуција како и кај граѓаните. Така 72,14 % сметаат („се согласуваат“ и „потполно се согласуваат“) дека економската криза е фактор што може да ја загрози безбедноста на Македонија. Потоа следуваат позитивните ставови според кои Македонија може да биде загрозена однадвор и тоа: економска криза со 72,14 % од испитаниците, организираниот криминал на Балканот со 65,95 %, појавата на екстремистички групи на Балканот по верска основа 65,19 %, тежнеењето за промена на границите на Балканот со 64,71 %, меѓународниот тероризам со 63,71 %, тежнеењето за создавање на т.н. Голема Албанија со 59,42 %, појавата на екстремистички групи на Балканот по национална основа со 59,40 %, бегалската криза – населување на имигранти со 58,82 %, климатските промени со 55,55 %, обновата на големо-државните концепти на соседите со 54,41 %, мешањето на Русија во внатрешните работи на Република Македонија со 41,91 %, порастот на влијание и енергетска зависност од Русија на Балканот со 38,06 %, империјална и хегемонистичка политика на САД со 31,06 %, вооружена агресија врз Македонија со 29,00 % и порастот на влијанието на Турција на Балканот со 27,41 % од испитаниците вработени во институциите.

Несомнено е дека постојат нијанси во варирањето на опасностите од загрозување на Македонија однадвор, но несомнена е согласноста дека економската криза е факторот кој се перципира како најсериозна опасност за безбедноста на земјата, што укажува на потребата од развивање стратегии за економски раст и развој на земјата.

ОЦЕНКИ ЗА НАЧИНИТЕ ЗА ЗАЧУВУВАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСТА НА МАКЕДОНИЈА

За тоа на кој начин може да се зачува безбедноста на Македонија на испитаниците им беше понудена батерија од 7 ставови за кои можеа да се изјаснат за степенот на согласност (од 2 „не можат воопшто“, „можат делумно“, „не знае“, „може доста“ и „може пресудно“).

Графикон број 21. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? - граѓани

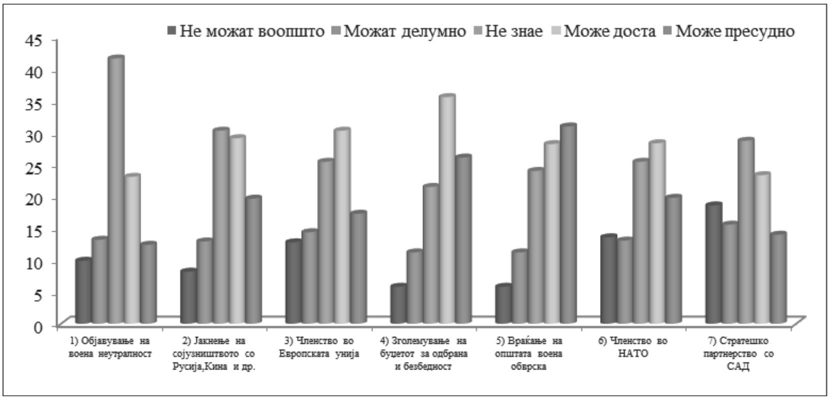

Во натамошната анализа се врши интерпретација само на последните два одговора, кои упатуваат на позитивен став кон понуденото тврдење. Врз основа на така конструираните податоци може да се констатира дека за испитаниците граѓани најприоритетен начин е зголемувањето на буџетот за одбрана и безбедност. Со тој став се согласиле 61,58 % од испитаниците

граѓани. Потоа следува согласноста со ставовите: „враќање на општата воена обврска“ со 59,08 %, со „јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и др.“ со 48,69 %, со „членство во НАТО“ со 48,03 %, со „членство во Европската Унија“ со 47,50 %, со „стратешко партнерство со САД“ со 37,24 % и на крајот со „објавување на воена неутралност“ се изјасниле 35,40 % од испитаниците граѓани.

Графикон број 22. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? – институции

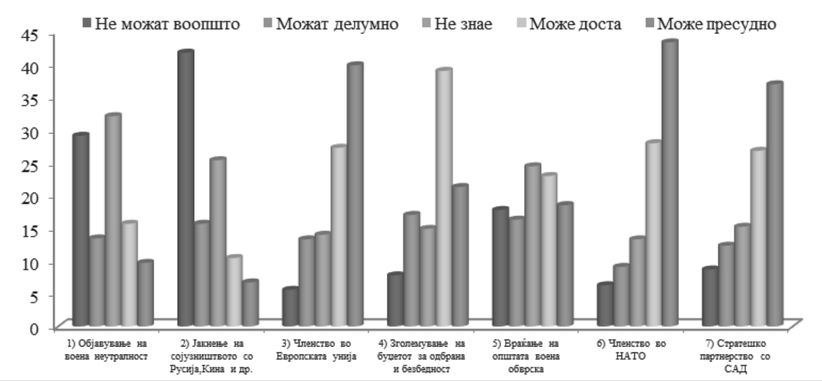

Што се однесува, пак,на одговорите на испитаниците вработени во институциите од областа на безбедноста, позитивните оценки на ставовите за начините на зачувување на безбедноста на Македонија се поинакви. Имено, 71,33 % од испитаниците сметаат дека најдобар начин за зачувување на безбедноста на Македонија е со нејзино „членство во НАТО“, потоа 67,13 % со „членство во Европската Унија“, 63,77 % со „стратешко партнерство со САД“, потоа доаѓаат оценките со „зголемување на буџетот за одбрана и безбедност“ – 60,29 % од испитаниците. Нешто помала е пропорцијата на испитаниците кои се залагаат за „враќање на општата воена обврска“, односно 41,48 %, потоа со „објавувањето на воена неутралност“ 25,37 % од испитаниците и многу малку или 17,17 % испитаници со „јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и други земји“.

Ако се споредат позитивните ставови на испитаните по групи, тогаш ќе констатираме дека редоследот на начините за зачувување на безбедноста на Македонија кај овие две групи испитаници се разликува.

Преглед број 1. Ставовите на испитаниците за начините за зачувување на безбедноста на Македонија

	граѓани	***институции***
1	Зголемување на буџетот за одбрана и безбедност	Членство во НАТО
2	Враќање на општата воена обврска	Членство во Европската Унија
3	Јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и др.	Стратешко партнерство со САД
4	Членство во НАТО	Зголемување на буџетот за одбрана и безбедност
5	Членство во Европската Унија	Враќање на општата воена обврска
6	Стратешко партнерство со САД	Објавување на воена неутралност
7	Објавување на воена неутралност	Јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и др.

Разликите во оценките се резултанта на различните информации што ги поседуваат испитаниците граѓани од испитаниците вработени во институциите задолжени за безбедноста на земјата.

ОЦЕНКИ ЗА СРЕДСТВАТА СО КОИ СЕ ОБЕЗБЕДУВА ГРИЖА ЗА БЕЗБЕДНОСТА

Значајно прашање за остварувањето на безбедноста е примената на средствата со која таа се обезбедува. За таа цел во инструментот беше поставена батерија од 7 прашања и едно контролно прашање од типот „на некој друг начин“.

Графикон број 23. Со кои средства би требало државата на која што и припаѓате да се грижи за својата безбедност? - граѓани

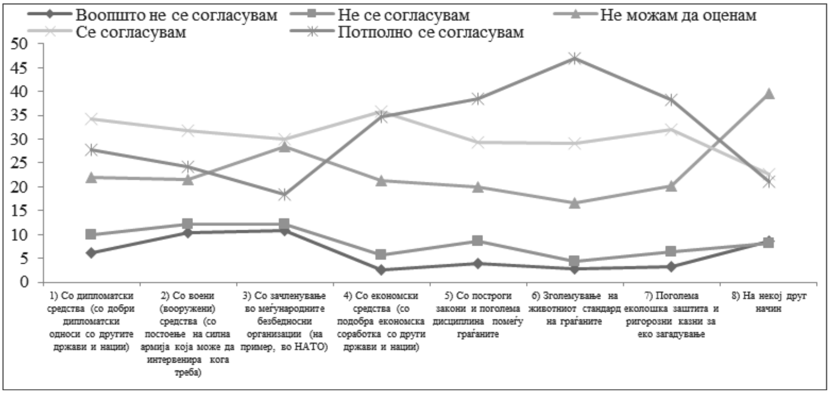

Највисоко вреднуван (изразен преку одговорите „се согласувам“ и потполно се согласувам“) има ставот „со зголемување на животниот стандард на граѓаните“. Оваа констатација позитивно ја оцениле 76,05 % испитаници граѓани. Тоа укажува дека во перцепциите на граѓаните е особено значајна свеста дека животниот стандард е една од претпоставките која обезбедува најдобра грижа за безбедноста. Потоа следуваат оценките дека со економски средства („со подобра економска соработка со други држави и нации“) – 70,53 %, „поголема еколошка заштита и ригорозни казни за екозагадување“ – 70,13 %, „со построги закони и поголема дисциплина помеѓу граѓаните“ – 67,76 %, „со дипломатски средства (со добри дипломатски односи со другите држави и нации)“ – 61,97 % испитаници. Меѓу средствата кои се перципираат кај значаен број граѓани се и оние дека грижата за безбедноста државата треба да ја остварува со воени (вооружени) средства („со постоење силна армија која може да интервенира кога треба“) за што позитивно се изјасниле 55,92 % испитаници. Меѓу оценките кои имаат релативно понизок процент е ставот „со зачленување во меѓународните безбедносни организации“ (на пример, во НАТО) со 48,42 % поддршка, или „на некој друг начин“ со 43,64 % поддршка од испитаниците.

Оценките на испитаниците вработени во институциите бележат поинакви поспецифични дистрибуции.

Графикон број 24. Со кои средства би требало државата на која што и припаѓате да се грижи за својата безбедност? - институции

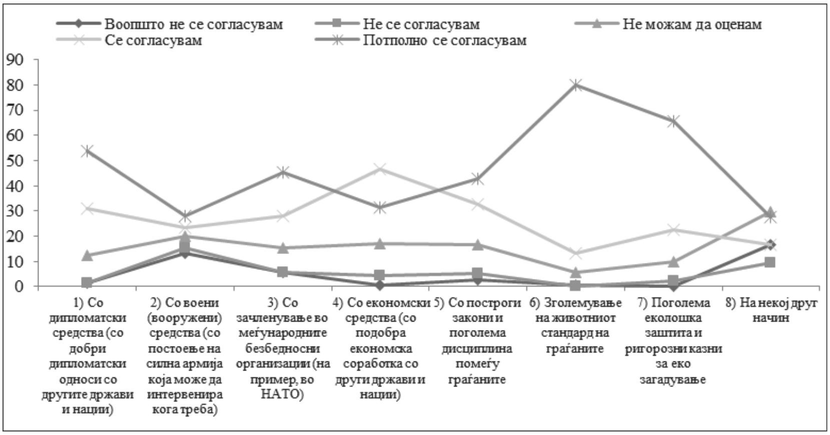

И во оваа група одговори доминира скоро едногласен позитивен став изразен во пропорција 93,62 %, дека државата најдобро ќе се грижи за својата безбедност „со зголемување на животниот стандард на граѓаните". Потоа следуваат ставовите „со поголема еколошка заштита и ригорозни казни за екозагадување" со 88,06 %, „со дипломатски средства (со добри дипломатски односи со другите држави и нации)" ‒ 84,78 %, „со економски средства (со подобра економска соработка со други држави и нации)" ‒ 78,15 %, „со построги закони и поголема дисциплина помеѓу граѓаните" ‒ 75,36 %, „со зачленување во меѓународните безбедносни организации (на пример, во НАТО)" ‒ 73,42 %, „со воени (вооружени) средства (со постоење силна армија која може да интервенира кога треба)" ‒ 51,47 % и „на некој друг начин" ‒ 44,45 % испитаници.

Резултатите од истражувањето несомнено потврдуваат дека прашањата поврзани со зголемувањето на животниот стандард, економската соработка со другите држави, еколошката заштита и владеењето на правото и правната дисциплина се дел од поддржуваните и посакуваните средства со чија по-

мош државата ќе се грижи за безбедноста на земјата. Општа оценка е дека целиот сет на ставови во оваа батерија има релативно висок позитивен пристап на испитаниците од двете групи. Доминираат пропорциите чии вредности се значително повисоки од половината испитаници по група.

ПЕРЦЕПЦИИ, ОЧЕКУВАЊА ОД ВЛЕЗОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО НАТО

Од осамостојувањето на Република Македонија истражувачките резултати покажуваат високо ниво на поддршка на граѓаните на идејата за зачленување во НАТО. Во групата прашања која беше поставена за очекувањата што Македонија би добила од таквото членство, предмет на анализа се позитивните оценки („се согласувам“ и „потполно се согласувам“). Редоследот на нивната зачестеност укажува дека највисоко се вреднува со 56,18 % од одговорите оценката дека со членувањето во НАТО „ќе се модернизира АРМ“, потоа дека „ќе ја принуди Република Македонија да се откаже од името“ со 55,79 %, дека „ќе го зголеми приливот на странски инвестиции“ со 53,03 %, дека „ќе ја зголеми нејзината безбедност“ со 51,18 %, „ќе ја намали опасноста од надворешни напади“ со 49,21 %, „ќе доведе до загуба на суверенитетот и независноста“ со 48,42 %, дека „ќе доведе до загуба на националниот идентитет на македонскиот народ“ со 46,19 %, „ќе ја вовлече во конфликти и опасност од тероризам“ со 46,18 %, „ќе ги попречи нашите односи со Русија, Индија, Кина и др.“ 45,52 % и дека „дополнително ќе ја осиромаши земјата“ со 38,03 % од испитаниците граѓани.

Во одговорите на граѓаните, присутни се колебањата околу придобивките од зачленувањето на Македонија во НАТО, што на еден или на друг начин се резултанта на медиумската и партиската активност во последните месеци, но и на дебатите за тоа што државата губи а што добива со прифаќањето на билатералната спогодба со Република Грција и договорот со Република Бугарија.

Графикон број 25. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - граѓани

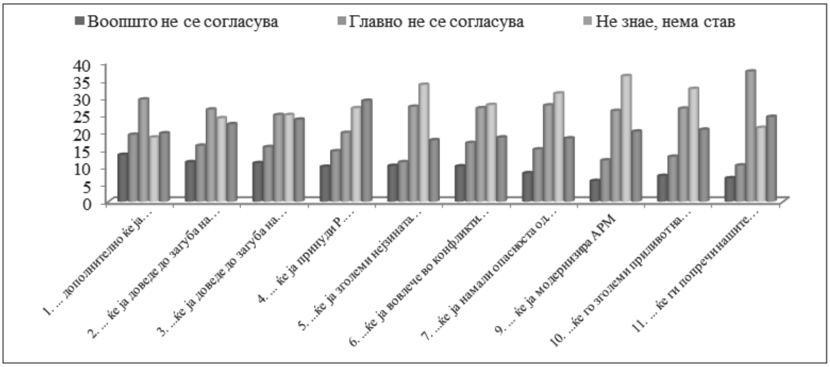

Оценките на испитаниците вработени во институциите имаат поспецифичен распоред. И тие како и граѓаните со висок степен на согласност – 73,39 % оценуваат дека со приемот на Македонија во НАТО „ќе се модернизира АРМ“ – 67,51 % „ќе се зголеми приливот на странски инвестиции“ – 56,94 % „ќе се зголеми нејзината безбедност“ – 51,77 % „ќе се намали опасноста од надворешни напади“ – 40,58 % „ќе ја вовлече земјата во конфликти и опасност од тероризам“ – 37,12 % „ќе ги попречи нашите односи со Русија, Индија, Кина и други земји“.

Графикон број 26. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? - институции

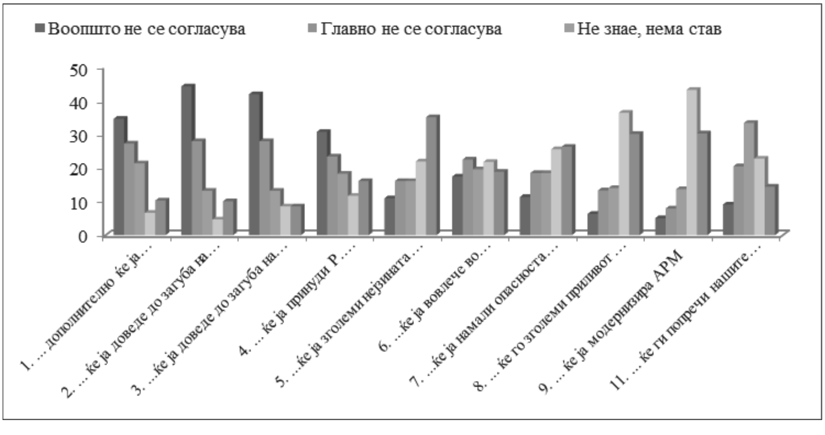

Значително повисоки вредности на несогласување постојат во однос на ставовите, кои на еден или на друг начин се дел од меѓупартиската дебата во земјата, а се однесуваат на тоа дека влезот на Македонија во НАТО ќе ја принуди Република Македонија да се откаже од името. Со овој став се согласуваат само 27,74 %. Нешто помало ниво на поддршка имаат и ставовите дека „ќе доведе до загуба на суверенитетот и независноста“ со 17,06 %, „дополнително ќе ја осиромаши земјата“ со 16,91 % и најниска поддршка има ставот дека „ќе доведе до загуба на националниот идентитет на македонскиот народ“ со 14,73 % од испитаниците вработени во институциите.

Втората група ставови поврзани со придобивките од членувањето на Македонија во НАТО беа оценувани со скала од Ликеров тип од „воопшто не се согласувам“ до „целосно се согласувам“. Предмет на анализа се позитивните ставови искажани како оценки и степен на согласност во кој има јасно изразен позитивен став („се согласувам“ и „целосно се согласувам“).

Графикон број 27. Оценки за придобивките од членството во НАТО – граѓани

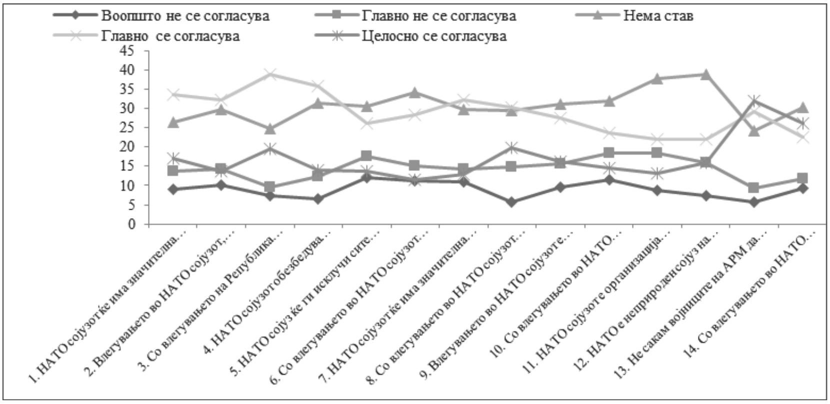

Рангирањето е извршено врз основа на збирот на пропорциите за секој став одделно. Највисоко ниво на поддршка со 61,5 % кај испитаниците граѓани има ставот „не сакам војниците на АРМ да бидат присилени да војуваат за интересите на другите земји“. Потоа, со ниво на поддршка од 58,43 % е ставот „со вле-

гувањето на Република Македонија во НАТО сојузот, војската на Република Македонија ќе биде подобро опремена", следува ставот „НАТО сојузот ќе има значителна улога во постигнување на повисок степен на безбедност на Република Македонија" со ниво на поддршка од 50,65 %. Со слична поддршка е и ставот „со влегувањето во НАТО сојузот Република Македонија ја губи можноста за самостојно одлучување во кризните ситуации важни за неа" со 50,13 % од испитаниците. Следната група ставови има нешто пониски пропорции на поддршка, но повисока од две петтини од испитаниците. Така, ставот „НАТО сојузот обезбедува партнерски однос на помалите и поголемите армии" е поддржан од 49,74 % од испитаниците граѓани, ставот „со влегувањето во НАТО Македонија ја губи суверeноста, таа има зависен статус" е со 48,55 % поддршка. Ставот „влегувањето во НАТО сојузот, на Република Македонија ќе ѝ овозможи развој на инфраструктура (телекомуникациска, воздухопловна, сообраќајна) е прифатлив за 46,06 % од испитаниците, „НАТО сојузот ќе има значителна улога во економскиот развој на Република Македонија" за 45,00 %, „влегувањето во НАТО сојузот е економско оптоварување за Република Македонија" со 43,82 %, „НАТО сојуз ќе ги исклучи сите евентуални конфликти на Република Македонија и соседните држави" со 40,00 %, „со влегувањето во НАТО сојузот ќе се крене општото ниво на знаење на повисок степен" со 39,74 %, „со влегувањето во НАТО сојузот се зголемува ризикот од терористичките напади" со 38,29 %, „НАТО е неприроден сојуз на држави поради разликите во целите и интересите на неговите членки" со 38,03 % поддршка од испитаниците граѓани. Најслабо поддржан став со помалку од една третина од испитаниците граѓани е тврдењето: „НАТО сојузот е организација која ја губи смислата поради која е основана" со 35,27 % од испитаниците граѓани.

Слично е нивото на поддршката и кај испитаниците вработени во институциите задолжени за безбедноста во земјата. Може да се уочи дека една група ставови имаат значителна поддршка која е над половината од испитаниците, а втората група позитивни ставови е нешто повисока од една третина од испитаниците, односно укажува дека негативно определените ставови имаат понагласено значење.

Највисоко позитивно е оценет ставот „НАТО сојузот ќе има значителна улога во постигнување на повисок степен на безбедност на Република Македонија“. Имено, 80,71 % од испитаниците се согласуваат или целосно се согласуваат со таквото тврдење. И следните тврдења имаат значително висока поддршка кај испитаниците. Така, 72,80 % од испитаниците се согласуваат дека „со влегувањето на Република Македонија во НАТО сојузот, војската на Република Македонија ќе биде подобро опремена“, а 65,19 % сметаат дека „НАТО сојузот обезбедува партнерски однос на „помалите и поголемите армии“.

Во таа насока се и оценките на ставовите според кои „влегувањето во НАТО сојузот, на Република Македонија ќе ѝ овозможи развој на инфраструктура (телекомуникациска, воздухопловна, сообраќајна)“ со 65,00 %, „НАТО сојузот ќе ги исклучи сите евентуални конфликти на Република Македонија и соседните држави“ со 58,40 % и „НАТО сојузот ќе има значителна улога во економскиот развој на Република Македонија“ е позитивен став за 51,45 % од испитаниците вработени во институциите од областа на безбедноста.

Графикон број 28. Оценки за придобивките од членството во НАТО - институции

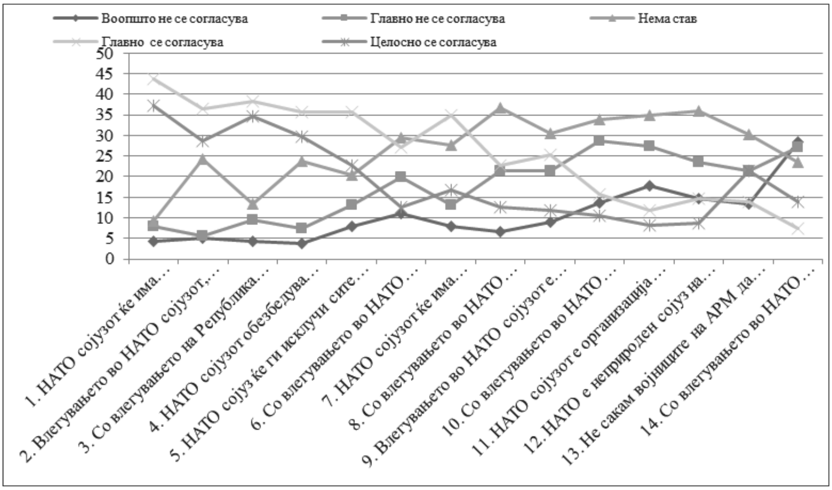

Втората група ставови има значителна поддршка од две до една четвртина. Имено, испитаниците вработени во институциите позитивно го оценуваат ставот според кој „со влегувањето во НАТО сојузот ќе се крене општото ниво на знаење на повисок степен“ за 39,71 % од испитаниците, за 37,04 % од испитаниците „влегувањето во НАТО сојузот е економско оптоварување за Република Македонија“, за 35,29 % „со влегувањето во НАТО сојузот Република Македонија ја губи можноста за самостојно одлучување во кризните ситуации важни за неа“. Исто така, 35,29 % испитаници го прифаќаат ставот „не сакам војниците на АРМ да бидат присилени да војуваат за интересите на другите земји“, за 26,32 % „со влегувањето во НАТО сојузот се зголемува ризикот од терористичките напади“, за 23,53 %, „НАТО е неприроден сојуз на држави поради разликите во целите и интересите на неговите членки“, за 21,17 % „со влегувањето во НАТО Македонија ја губи сувереноста, таа има зависен статус“ и за 20,00 % испитаници „НАТО сојузот е организација која ја губи смислата поради која е основана“.

Понудените дистрибуции упатуваат дека меѓу испитаниците граѓани и вработени во институциите постојат сличности и разлики околу придобивките на Република Македонија од членувањето во НАТО. Може да се констатира дека негативната кампања која се води во рамките на политичките разлики во Република Македонија околу начинот на решавањето на билатералните спорови, особено со Република Грција, е оптоварена и со определена негатива реторика против НАТО, што на еден или на друг начин влијае и на ставовите на граѓаните, како во однос на висината на поддршката, така и во однос на одделни придобивки со вклучувањето на земјата во оваа Алијанса.

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ – БЕЗБЕДНОСНИ ИНДЕКСИ

Изградбата на Индексот на безбедност ја дефинираве како процес на конструирање, односно процес на идентификување на индикаторската структура на поимот „безбедност“. Истражувачкиот напор е насочен кон тоа да се утврди сет на погледи и концепти околу поимот безбедност и настојувањето да се идентификуваат основните индикатори, кои подолгорочно, на организиран начин ќе можат да се следат и да воопштуваат во показатели кои ќе упатуваат на добрите безбедносни политики, но и ќе укажуваат или ќе ги идентификуваат спорните, поточно подрачјата кои можат да предизвикаат промена или вложување на безбедноста. Овде не треба да се запостави фактот дека безбедноста е сложен и динамичен процес, подложен на бројни, најчесто непредвидливи промени, но и поим околу кој постојат толку спротивставени ставови, концепти и гледишта, што го усложнуваат или чинат неможен процесот на усогласување.

Индексот на безбедност се конструира на тој начин што се групираат ајтемите по одделни подрачја, според поширокиот концепт на безбедност, на девет подрачја, при што се дефинираат девет специфични, но и одделни индекси. Ајтемите во инструментариумот се конструирани со одговори изразени во скала од Ликертов тип, така што се создадени претпоставки за еднаков распон на варијаблата. Како дел од изградбата на Индексот е проценката на конзистентноста на батериите варијабли изразени преку вредносите на Кромбаховиот алфа коефициент и интеракциите на коефициентите на корелација, посебно преку пресметувањето на корелативни матрици, што на еден или на друг начин укажуваат на степенот на доверба што може да се очекува и да се прифати при третирањето на вредностите на одделни варијабли. Индексот на безбедност се формира според следниот аналитички концепт: Вредностите на одделниот индекс беа формирани врз основа на пондерираните вредности и примената на моделот, при што распонот

на пондерите (p_x) беше од 1 до 5, при што се создаде основа за споредување на вредностите во одговорите. Врз основа на сегашното искуство, авторскиот тим е на гледиште дека тој обезбедува солидна основа за негово натамошно надградување на индексот како синтетички показател.

Индексот на безбедност е конституиран на тој начин што сите вредности се пондерирани од 1 до 5 како искуство што се применува во оценувањето во образовниот процес. Најниската вредност значи и најслаба вредност, највисоката значи највисока вредност.

Врз основа на така конструираниот модел за секој вид безбедност е пресметан посебен коефициент, кој обезбедува тежинска структура на показателот. Според тоа, Индексот претставува синтетички показател, кој колку има повисока вредност толку повисоко ги вреднува добрите и благопријатните сознанија во оценувањето на безбедноста.

ИНДЕКС НА ВОЕНА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на воена безбедност, според мислењето на граѓаните, е второ рангиран, а припадниците на институциите оценуваат дека е трето рангиран индекс, кој се наоѓа по индексот на личната безбедност и државната безбедност.

Кога ќе се проанализираат добиените резултати не постои голема разлика во однос на оценувањето на воената безбедност кај граѓаните и институциите кај кои според дадените одговори може да се извлече индекс од 3,25 процентни поенти, односно 3,34 е другата оценка. Тоа говори дека тие немаат драстично големи разлики во однос на состојбата на воената безбедност која се однесува за ризиците и заканите по неа, а воедно и реформите кои се спроведуваат во овој ресор каде повеќе од 10 години се вложуваат минимални буџетски средства. Сликата околу финансиската кондиција на македонската одбрана бавно но почна

да се менува. За разлика од пред шест месеци сега имаме пад на индексот на воената безбедност 3,78, иако е во параметарот на добар. Овој мал пад веројатно се должи на процесот на уставни измени заради решавање на грчко-македонскиот спор и имплементација на Преспанскиот договор.

Поголем дел од граѓаните кои одговорија на прашањата од ова истражувања се убедени дека безбедноста на Македонија однадвор не може да биде загрозена со вооружена агресија врз самата државата, тоа мислење го делат и институциите.

Граѓаните и понатаму имаат позитивно мислење за Армијата на Република Македонија и нејзиниот придонес за чувството на безбедност. Независно што АРМ нема директна надлежност во сигурноста на граѓаните, сепак, таа непосредно преку поддршката на полицијата на границата кон Грција дава индиректна поддршка на внатрешната безбедност. Најголемиот дел од граѓаните не се запознаени со новите мисии и улога на АРМ надвор од територијата на Република Македонија. Сè уште голем дел очекува дека Армијата може да се употреби за решавање внатрешни прашања поврзани со безбедноста на Република Македонија. Постојат повеќе контролни алатки кои тоа го оневозможуваат или кога ќе се прогласи кризна состојба, во сложената процедура се вклучени Претседателот на Републиката и Собранието. Затоа 3,38 е индексот кој произлегува од дадените одговори на прашањето кој може најдобро да ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство.

АРМ е придонесувач на безбедноста и стабилноста во светот и регионот и на тој начин непосредно придонесува и за безбедноста на граѓаните во нашата држава.

Со постоење силна армија државата може да интервенира кога треба за да ја заштити безбедноста на државата мислат околу 3,47 индекси поенти самите граѓани, односно околу 3,38 е индексот кој произлегува од мислењето на припадниците на институциите.

После долг децениски период, за прв пат забележуваме воздржано мислење кај граѓаните за Северноатланската алијанса и очекувањата кои ги имаат од неа. Врз основа на дадените одговори само 2,57 изнесува индексот за граѓаните, а 2,87 е индексот за институциите кои оценуваат дека НАТО може да ја заштити (ин)директно внатрешната безбедност на граѓаните, односно зачленувањето на Република Македонија во меѓународните организации има 3,33 индекси поенти добиени од граѓани, за разлика од институциите каде според одговорите 4,02 индексни поени имаат очекувања за поголема заедничка соработка, со што индиректно придонесуваат за безбедноста на секоја држава-членка, вклучително и Република Македонија. Запрашани во која мерка може да се придонесе за зачувување на безбедноста на Македонија преку одредени алтернативи и можности, како, на пример, враќање на општата воена обврска, јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и др. или членството во НАТО, кај граѓаните најголем индекс од 3,39 има опцијата за градење посебни односи преку јакнење на сојузништвото со Русија и Кина. Овие податоци потврдуваат дека има влијание обидот на Русија да го спречи ширењето на НАТО на Балканот, користејќи го долгогодишниот спор со името или други активности кои се забележуваат на територијата на Република Македонија. Проектираа алтернативни пораки дека НАТО не е добра опција за Република Македонија, со цел ширење конфузија и несигурност меѓу луѓето. За разлика од кај граѓаните, во институциите индексот од 2,25 говори дека припадниците на официјалните служби сметаат дека земјата нема други алтернативи за својата иднина, за нив единствен придонес кон зачувување на безбедност може да се обезбеди преку членството во НАТО. Заложбата за враќање на општата воена обврска кај граѓаните во Република Македонија, за што има индекс од 3,67, е опција која ќе ги врати реформите во војската назад и ќе изискува дополнителни финансиски побарувања. Дел од институциите од безбедносниот систем не ја отфрлаат можноста за враќање на отслужување на воениот рок, имајќи го предвид индексот од 3,08 проценти.

Покрај политичките, за членство во НАТО се потребни и критериуми за подготвеност на одбранбениот систем на земјата апликант за членство во НАТО. Денес од буџетот на Република Македонија се одвојуваат над 67 % за план и над 80 % за пополнетост на Армијата. Капитална инвестиција во објектите на АРМ и Министерството за одбрана се немаат направено најмалку во последните 15-20 години. Покрај тоа, 40 години е старосната граница на нашето најмодерно вооружување и опрема кои ги поседуваме. Зголемувањето на платите за вработените за 10 проценти е добра вест, но тие не се доволни да се извади АРМ од лошата состојба во која се наоѓа, бидејќи менаџирањето на ресорот одбрана не ги дава потребните конкретни резултати во ревитализација на ресурсите и средствата на Армија.

Анализите, проценките и очекувањата на воената безбедност по донесувањето на новите стратегиски документи прецизно го редефинираат нивото на постоење на заканите за безбедноста на државата и нејзиното население, како и нејзините одговори на овие закани. Преку нив се детерминираат активностите при спроведувањето на процесот за донесување одлуки, како и определување приоритети на заканите за одбраната и одбранбениот сектор.

ИНДЕКС НА РЕГИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на регионалната безбедност има коефициент 1,30 и е резултанта на релативно високите оценки за степенот за загрозеноста на Република Македонија поврзано со перцепциите на испитаниците граѓани за „тежнеењето за создавање на т.н. Голема Албанија“, „обновата на големо-државните концепти на соседите“ и „тежнеењето за промена на границите на Балканот“.

Иако доминантно испитаниците граѓани оценуваат дека регионалното опкружување на Република Македонија во зна-

чителна мерка позитивно влијае за чувството на безбедност и се определува со средна оценка од 3,15 кај испитаниците граѓани и 3,45 кај испитаниците вработени во државните институции, оценките на групата прашања поврзани со нивото на загрозеност на Република Македонија од споменатите тежненија и најавите за промени на границите на Балканот, несомнено влијаат за намалувањето на нивото на безбедност кај испитанците. Оценката од 1,30 како општ еквивалент на оценките поврзани со „големо-државните концепти на соседите“, треба да се набљудува и во општите регионални поместувања и разлики кои се особено актуелни во времето на спроведување на истражувањето. Имено, во овој период настанаа определени заострувања на односите меѓу Косово и Србија, во значителна мера се реактуелизирани некои од концептите за односите меѓу ентитетите во Босна и Херцеговина, заострена е реториката на одделни политичари од соседна Србија кон Македонија и Црна Гора. Во овој период особено се подложни на критика билатералните договори склучени меѓу Македонија и Бугарија и Македонија и Грција, формираните комисии кои ги оценуваат учебниците и дебатираат за разликите во интерпретацијата на историските настани, како и тоа дека се нагласени разликите меѓу глобалните играчи на Балканот, што сè на сè влијае на проценувањето на определени ризици по безбедноста на земјата.

Регионалната безбедност на Република Македонија со индекс од 1,30 е зависна од соседните држави. Активната политика во надворешно политичките односи која ја презема Владата на Република Македонија, особено во регионалната соработка, очигледно дека не извршила доволно влијание кај граѓаните и во нивното изјаснување доминираат позитивните ставови за степенот на загрозеност на земјата од овие концепти.

Идејата за Голема Албанија кај дел од испитаниците сè уште е жива и може да влијае во внатрешното дестабилизирање на Република Македонија. Тоа повеќе е последица на

внатрепартиските дебати кои ова прашање го фокусираат како прашање за политичка хомогенизација на населението, особено поврзано со дебатите околу т.н. „Тиранска платформа“, реторика која се одвива на релација позиција-опзиција по однос на договорите со Република Бугарија и Република Грција, односот на одделни опозициони партии на Албанците во Македонија, со радикализирање на некои од барањата поврзани со федерализацијата и пренагласувањето на етничката димензија во разбирањето на државата и во градењето на политиката. Тие дебати добиваат призвук дека државата Македонија се доживува како мост преку кој ќе се оствари етничко (национално) обединување на Албанците во една држава. Таквата претстава во основа е дел од политичката борба и потребата од зафаќање на просторот во кој ќе се обезбеди подобра изборна појдовна позиција кај дел од електоратот кој ги поддржува овие политички партии. Тоа, исто така, е последица и на долгогодишната практика во партиската борба да се користи националистичка реторика како основа за политичката хомогенизација и за обезбедување подобри стартни позиции во политичките договарања и на изборите.

Во последно време сведоци сме дека на ниво на држава помала е опасноста да се изврши агресија од друга држава во регионот, повеќе има предизвици на меѓународен план независно од националните и регионалните проблеми. Република Македонија има три соседни земји кои се членки на НАТО. Значи, особено влијание и битен елемент кога се разгледува регионалната безбедност на Република Македонија е односот со соседите.

ИНДЕКС НА ЕКОНОМСКА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на економска безбедност е граден од сет прашања поставени во повеќе батерии. Имено, општиот индекс на економска безбедност има вредност од 2,53, што може да

се смета дека има вредност добар. Оценките на испитаниците граѓани се синтетизираат во вредност 2,49, а на испитаниците вработени во институциите 2,57. Особено влијание на висината на индексот на безбедност имаат позитивните оценки на степенот на загрозеност на Република Македонија одвнатре во услови на социјални потреси и штрајкови, финансиската презадолженост на Македонија, невработеноста, сиромаштијата, и влијанието на чувството на безбедност поврзано со лошата економска состојба и сиромаштијата.

Втората група индикатори, кои имаат позитивна конотација и го оценуваат чувството на безбедност, има значително повисоки коефициенти, се однесува на констатацијата дека испитаникот има работа, е економски стабилен, како и во однос на начинот на решавањето на безбедносните предизвици поврзани „со економски средства (со подобра економска соработка со други држави и нации)“ и со „зголемувањето на буџетот за одбрана и безбедност“. Посебно позитивно влијание има сетот оценки поврзан со очекувањата од приемот на Македонија во НАТО, каде оценките на испитаниците граѓани и испитаниците вработени во институциите имаат високи вредности. Така оценката според која „доколку Македонија влезе во НАТО, тоа ќе го зголеми приливот на странски инвестиции“, е оценета со средна оценка 3,59, кај испитаниците граѓани со средна оценка 3,46, а кај испитаниците вработени во институциите со средна оценка 3,71. Слични се оценките по очекувањата дека влегувањето во НАТО сојузот на Република Македонија ќе ѝ овозможи развој на инфраструктура, дека ќе има значителна улога во економскиот развој на Република Македонија и дека влегувањето во НАТО сојузот е економско оптоварување за Република Македонија.

Несомнена е претпазливоста на испитаниците во однос на оценувањето на економски и социјално ранливите и експлозивни проблеми кои можат да се појават како резултанта на сиромаштијата, невработеноста, финансиската презадолже-

ност на земјата, како и од опасноста од појавата на немири, социјални протести и штрајкови, кои на еден или на друг начин влијаат на стабилноста на економските односи и на општествениот развој во целина.

ИНДЕКС НА ПОЛИТИЧКА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на политичката безбедност е конструиран од тринаесет ставови. Неговата општа вредност е 2,22, што може да се смета за доволен резултат. Оценките на граѓаните се особено ниски и тие имаат вредност од 2,27 и оценките на испитаниците вработени во институциите имаат просечна оценка 2,16. Структурата на ваквите оценки ја детерминираат осум ставови од кои во шест се оценува чувството на загрозеност или опасноста од загрозување. Врз чувството на загрозеност особено влијаат оценките за нестабилноста на политичкиот систем, зависноста на судството и нарушените меѓупартиски односи. Во тој контекст се оценките за степенот на загрозеност на земјата одвнатре, при што тие опасности се согледуваат во нивото на демократијата, порастот на напнатостите во национално мешаните средини, лошата работа на државните органи. Во овој скор на ниски оценки се нивото на довербата кон Собранието и Владата, како одредници во кои граѓанинот проценува дали ќе им се обрати за помош при потребата од решавање проблем.

Втората група ставови се одликуваат со значително високи вредности кои се движат од 2,14 при оценката на ставот дека „со влегувањето во НАТО, Македонија ќе го загуби суверенитетот", кај испитаниците вработени во институциите, до оценката на ставот „затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот", кај оваа иста група испитаници за придонесот за чувството на безбедност со вредност од 4,59. Слични се оценките и кај испитаниците граѓани чии вредности се движат од 3,54 при оценката на ставот „влегувањето на НАТО ќе

доведе до загуба на суверенитетот“, сè до 4,10 во оценките за ставот „затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот“ при оценката на чувството на безбедност. Во структурирањето на овој индекс се вклучени и ставовите за тоа дека со „влегувањето во НАТО, Македонија ја губи сувереноста и независниот статус“, со оценка од 3,44 кај испитаниците граѓани и оценка 2,54 кај испитаниците во институциите, потоа оценките за начините на кои државата се грижи за безбедноста изразени низ оценките на ставот „со построги закони и поголема дисциплина меѓу граѓаните“, оценето со 3,90 кај испитаниците граѓани и 4,07 кај испитаниците од институциите и преку грижата на државата за безбедноста со примена на дипломатски средства (со добри дипломатски односи со другите држави и нации), со оценка од 3,68 кај испитаниците граѓани и 4,34 кај испитаниците вработени во институциите.

Оценките за политичката безбедност несомнено укажуваат на сложените политички состојби и односи изразени преку високиот степен на корупција во општеството, нефункционални, партизирани и парализирани институции, со отсуство на демократски капацитет за владеење, со видливи партиски поделби и конфликти, со примена на средства и постапки кои не се компатибилни со принципите на модерното владеење и демократска борба, па сè до нагласената пропагандна активност како метод за водење на јавниот дискурс. Индексот на политичка безбедност со вредност од 2,27 реално е индикатор кој укажува дека реформите и процесот на јакнење на безбедносните реформи треба да отпочне од оваа сфера.

ИНДЕКС НА ЕКОЛОШКА БЕЗБЕДНОСТ

Еколошките катастрофи кои се случуваат треба да се менаџираат преку секојдневно донесување одлуки во однос на идентификуваната опасност и вклучување на сите практични и разумни мерки да се минимизира влијанието на опасноста.

При тоа треба да се идентификуваат опасностите кои се однесуваат на заштитата на животната средина и да се изврши анализа на ранливоста, како и процена на влијанието на социјален, политички, економски и друг план.

Индексот на еколошката безбедност според дадените одговори на двете поставени прашања изнесува 2,80 индексни поени кај граѓаните и 2,98 индексни поени кај припадниците на безбедносниот систем. Според двете групи на испитаници, нужно е потребно државата да вложи многу поголеми финансиски средства и да подготви посебен план со буџетска конструкција за поголема еколошка заштита и воедно да предвиди ригорозни казни за екозагадувањето. Според позитивно дадените одговори, индексот изнесува 3,95 индексни поени кај граѓаните и 4,49 индексни поени кај институциите, што значи едногласен крик до државата за заедничка акција против загадувањето на воздухот и животната средина. Во однос на климатските промени, како заеднички проблем на сите држави кај институциите и самите граѓаните не постои свесност за тој глобален проблем и покрај тоа што се наоѓа високо на агендата на повеќе влади и лидери.

Главната задача во справувањето со ризиците и заканите ја има системот за управување со кризи, воедно постојат повеќе стратешки документи кои ги опфаќаат еколошките закани и ризици. Денес природните закани со сериозни размери покажаа дека тој сегмент на управувањето со кризи е потребно да биде дополнет со екипирање и модернизирање. Воедно системот на превенција треба да се усоврши. Во сите набројани ситуации е наведена и поддршката од Армијата и координацијата мора да се зголеми, пред сѐ, меѓу АРМ и МВР. Управувачкиот комитет на ЦУК не е доста ефикасен и генерално целиот систем е маргинализиран.

Инаку, нивото на еколошка заштита во Република Македонија е едно од најлошите, ист е случајот и со другите балкански

држави. Таа може да се обезбеди со висок економски развој и со средства од Буџетот, кои кај нас не се одвојуваат. Во блиска иднина Република Македонија нема да вложи средства во еколошка заштита и свеста за овие закани и нивото на смртност од некои болести кои произлегуваат од загаденоста не е вградена кај политичката елита. Ако имаме политички проблем тој се гледа и ќе се настојува да се реши, а еколошките проблеми во малите држави не се таргетираат како проблем. Значи, не постои свест дека Република Македонија е доста загадена држава. Кога се зборува за екологија секогаш има две јавности во земјата. Едната од нив е експертската јавност која алармира, и од друга страна, се политичарите кои ги минимизираат еколошките проблеми. Далеку сме од дебатите за еколошка безбедност, бидејќи сѐ уште се занимаваме со традиционалните груби форми на безбедност, дали може да има терористички акт, етнички судир итн.

ИНДЕКС НА ЛИЧНА БЕЗБЕДНОСТ

Личната безбедност можеме да ја дефинираме како состојба на општеството во која поединците – негови членови слободно ги задоволуваат и ги штитат своите основни потреби и вредности и ги остваруваат граѓанските права и слободи кои се услов за развој на современото демократско општество.

Според реализираното истражување на Индексот на безбедност, делот на личната безбедност е проценет од страна на граѓаните со 3,47 индексни поени, а од страна на припадниците на институциите на безбедносниот систем со 3,74. Овој индекс е највисок во однос на останатите 8 индексни сектори и е конституиран како синтетички показател од 8 ајтеми со исти мерни скали. Индексот на личната безбедност во себе ги содржи оценките за чувството на безбедност, загрозеност, владеењето на правото, за степенот на доверба во институциите и извршувањето на заштитната функција и за подрачјата во кои тие се најбезбедни и непречено ги остваруваат своите функции.

Според дадените одговори, за чувството за безбедност во средината во која живеат и работат се дадени високи оценки од страна на граѓаните 3,40 и 3,55 кај институциите. Овде за разлика од првите шест месеци од 2018 година регистрираме раст на чувството на индивидуална безбедност кога индексот на личната безбедност, односно автоперцепцијата за сопствената безбедност имаше вредност од 2,86 наспроти сегашните 3,40 индексни поени, што означува дека има позитивен раст. Ова веројатно не се должи само на лични чувства, туку како резултат на вложувањата кои се направени од страна на МВР во јавната безбедност, функционирањето на полициските станици и генерално зголемување на контролните механизми за безбедноста во локалните заедници и конечно функционирање на советите за превенција во општините. И покрај тоа кај дел од граѓаните и припадниците на институциите има мислење кое е високо 3,80 индекси кај самите граѓани, и дури 4,02 кај припадниците на безбедносниот систем дека постои подготвеност кај граѓаните самите да се заштитат себеси. Поради тоа е потребно да се посвети посебно внимание на имплементацијата и почитувањето на законот на оружје и неговата употреба од поединци и групи. Во тој прилог одат и дадените одговори на прашањето: „според Вас кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство", според кои одговорот „самиот јас", кога аналитички ќе се пресмета има вредност од 4,03 кај граѓаните и 4,34 кај припадниците на државните институции. Кога станува збор за помош од пријателите тука бележиме мал пад на индексот, кој кај граѓаните кои беа анкетирани изнесува 4,03, односно кај лицата кои се вработени во безбедносниот систем е 4,34 индексни поени. Во анкетата правиме обид да видиме како испитаниците ја рангираат безбедноста во однос на нивната сигурност кај местото на живеење, нивната куќа, стан или, пак, личната физичка безбедност. Последниот индекс на физичката безбедност во делот на личната сигурност има најмалку поени и изнесува 3,64 кај граѓаните, односно 3,72 кај институциите. Во областа/местото во која живеат личното чувство на сигурност е 3,77 индекси кај граѓаните, односно 3,81 е

процeнетото мислење кај припадниците на системот. На прашањето да се оцени во која мерка се чувствуваат безбедни во однос на нивната куќа или стан таму индексот е 4,09 според дадените одговори кај граѓаните, односно кај безбедносниот систем припадниците дале одговори кои изнесуваат околу 4,06 процентни поени.

Забележаниот раст на личната безбедност кај граѓаните на Република Македонија се должи на вложениот напор и преземените активности од страна на Министерството за внатрешни работи во однос на безбедноста на граѓаните во локалните заедници, како и јавната безбедност и активностите на превенција. Воедно може да се истакне дека зголемувањето на степенот на демократија и слободата на говор, како и искажаната подготвеност за реформи во медиумскиот простор влијаат на личната перцепција за безбедноста на себе, домот во кој живеат и местата каде го поминуваат слободното време.

ИНДЕКС НА ДОБРО ВЛАДЕЕЊЕ

Добро да се управува со едно општество, на локално или на национално ниво, е траен и транспарентен процес во кој одлуките се донесуваат преку интеракција на јавните и приватните институции, овозможувајќи им можност на субјектите, со почитување на меѓусебните разлики, да ги идентификуваат и да ги формулираат своите интереси на најдобар можен начин. Добро владеење е поим за процесот на донесување и воспоставување, поточно имплементирање одлуки. Индексот на добро владеење е конституиран од вредностите на десет ајтеми. Пет се однесуваат на чувството на загрозенот или опасностите од загрозување и имаат особено високи вредности. Ако чувството на загрозеност се оценува високо, чувството на безбедност е ниско. Значи, индексот на безбедност за доброто владеење го сочинуваат оценките за нивото на демократијата кое се оценува со 1,26 кај испитаниците граѓани, односно 1,00

кај испитаниците вработени во институциите, следува нестабилноста на политичкиот систем (оценка 1,32 кај граѓаните, 0,97 кај институците), нарушените меѓупартиски односи (1,19 кај граѓаните, 1,13 кај институциите), лошата работа на државните органи (1,26 кај граѓаните, 1,18 кај институциите), зависноста на судството (1,55 кај граѓаните, 0,94 кај институциите).

Втората група индикатори ја сочинуваат оценки кои се релативно повисоки во однос на претходните, а се однесуваат на придонесот за чувството за безбедност поврзано со ставот дека „државните органи добро си ја работат својата работа" (со оценка кај граѓаните и институциите од 3,10), потоа со ставот кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на поединецот и неговото семејство, а се однесува на Армијата (со оценка од граѓаните 3,38 и институциите 3,18), полицијата (со оценка 3,45 од граѓаните и 3,37 од институциите), со построги закони и поголема дисциплина помеѓу граѓаните (со оценка 3,90 од граѓаните и 4,07 од институциите) и грижата на државата за безбедноста со дипломатски средства и со добри односи со други држави и нации (со оценка 3,68 од граѓаните и 4,34 од институциите).

Врз основа на изградените оценки може да се констатира дека општата оценка на индексот за доброто владеење изнесува 2,37 (оценката на испитаниците граѓани е 2,41, а на испитаниците вработени во институциите е 2,33), што е во групата на индикатори кои укажуваат дека доброто владеење е во корелација со другите индекси. Тој укажува дека во општеството треба да се инвестира во капацитетите посебно во образованието за подигнување на квалитетот и во подобрувањето на принципите на јавност, отчетност и одговорност. Во јавниот сектор доброто управување се базира на систем на проверки и баланси меѓу различните гранки на власта (законодавната, извршната, судската). Се смета дека тоа вклучува и процес на редовна консултација меѓу владините органи и општата јавност, така што властите одговараат пред граѓаните за нивната доверба и гарантираат дека им служат на нивните интереси.

Управувањето е концепт кој главно се однесува на начинот на кој се добива, се пренесува и се практикува моќта за донесување одлуки во рамките на едно општество или организација.

Причините за ваквите оценки се бројни, но во основа би можеле да се бараат во долгогодишната институционална криза во Република Македонија, во свеста и сознанието дека институциите во определена мера се партизирани и дека немаат доволен капацитет да ги остваруваат функциите, дека институциите се заплиснати со корупција и корупциски скандали, дека е „заробена држава“ во која не владее правото и дека правдата и правичноста се заборавени содржини. Во неа, јавноста, отчетноста и прозрачноста (транспарентноста) на процесите на донесување на одлуките, но и одговорноста се мислена именка. На тоа погодуваа и определени неснаоѓања на новите кадровски решенија по локалните избори, како и начинот на извршувањето на функциите на определен број носители на јавни и одговорни функции, поврзани со користењето на „привилегиите“ со патувања или начинот на објавување поезија на млади поети. Таквиот општествен амбиент несомнено е еден од индикаторите за релативно понискиот степен на оценка.

ИНДЕКС НА СОЦИЕТАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Социеталната безбедност се поврзува со способноста на општеството да ја заштити својата карактеристика и специфичност во услови на варијабилни и динамични случувања и покрај потенцијалните закани со кои се соочува. Идентитетот претставува сет на идеи и практики преку кои одредена индивидуа се идентификува со соодветна социјална група во општеството.

За стабилна социетална безбедност може да говориме кога ќе се постигне целосно меѓусебно почитување и доверба во Република Македонија. Охридскиот рамковен договор беше

еден чекор кон промена на Уставот на земјата за подобро да се рефлектираат одредени нешта во делот на интеграцијата на различните етнички заедници и да се постигне тој степен на меѓусебна доверба за да стоиме заеднички зад Република Македонија и да ја градиме оваа куќа со здрави меѓуетнички односи и висока доверба и со тоа поставуваме добар темел на нашата заедничка куќа која ќе биде под покривот на НАТО и ЕУ.

Кога говориме за идентитетската безбедност, се случува длабок внатрешен македонски судир околу тоа каква Македонија сакаме да градиме. Тој судир нема потенцијал да ја дестабилиза Република Македонија до ниво да се распаднат границите. Внатрешниот македонски судир има влијание врз нивото на демократија во земјата, бидејќи демократијата е веќе жртва на тој судир на концепти кој е многу пожесток во однос на другите транзициски држави и често се случува надвор од институциите. Тој судир на тие два профилирани јасни македонски концепти како понатаму да се развива државата тоа може да го забави нашето напредување во демократијата следната деценија, со што се губи многу време. Тој тип на судири и тензии може лошо да влијае на имиџот на земјата како потенцијална дестинација за инвестиции, што ќе придонесе за фрустрации кај етничките Македонци и може да доведе до зголемување на емигрантските бранови, значи до ново иселување на Македонците од Република Македонија.

Испитувањето на индексот на безбедноста за втората половина на 2018 година може да констатира дека има драстичен пад на социеталната (идентитетската безбедност) во однос на првата половина од изминатата година. За разлика од првите шест месеци, кога индексот на социетална безбедност беше 2,72, денес тој кај граѓаните изнесува 2,04, а кај припадниците на безбедносниот систем дури 1,84 индексни поени. Овие податоци претставуваат аларм за нарушени меѓуетнички односи кои се одразуваат сега во функционирањето на институциите каде кај самите вработени постојат големи резерви и меѓусебна

недоверба, што значително се одразува врз функционирање на системот, како и врз степенот на социеталната безбедност.

За разлика од претходно кога доминантен беше ставот кај граѓаните од албанско етничко потекло кои се чувствуваа обесправени или загрижени кога не се спроведуваше Рамковниот договор, сега имаме тенденција каде самите Македонци изразуваат страв за нивниот сопствен идентитет и социеталната безбедност. Ова го потврдува добиениот висок индекс во однос на прашањата кои го одговараа анкетираните граѓани, како и вработените во институциите на безбедносниот систем на Република Македонија.

Во однос на прашањето „дали безбедноста на Македонците во Македонија е загрозена“, имаме добиено индекс од 3,50 кај граѓаните, односно 3,01 кај самите институции. Освен тоа, 3,42 индексни поени се добиени врз основа на одговорите на прашањето „дали етничките заедници ја загрозуваат безбедноста на Македонците“, за што 2,92 изнесува индексот за мислењето на вработените во безбедносните институции.

Кога се говори за идентитетските прашања, се оди до таму што се доби индекс од 2,92 кај граѓаните и 2,27 кај припадниците на безбедносниот систем во однос на прашањето „дали безбедноста на Македонците надвор од Македонија е загрозена“.

За разлика од претходниот пат за првите шест месеци, сега имаме драстично намалување кај граѓаните во однос на тоа дека може да се загрози безбедноста на Република Македонија преку наводното создавање на т.н. Голема Албанија или, пак, обнова на големо-државни концепти на соседите. Во просек индексот на овие прашања изнесува 1,33, односно 1,55 кај граѓаните, и кај вработените во безбедносниот систем е некаде околу 1,4 индексни поени.

Единственото кохезивно прашање меѓу Македонците и Албанците и сите политички партии во Република Македонија за што не постои разлика е членството на државата во НАТО.

Но, и овде се јавува за прв пат одредена загриженост веројатно поради нецелосно познавање како функционира Северноатланската алијанса и кои се нејзините цели и задачи. Доколку Македонија влезе во НАТО ќе дојде до загуба на националниот идентитет на Македонците, за што говори индексот од 3,30 кај граѓаните, односно 2,09 индексни поени кај припадниците на безбедносните институции.

ИНДЕКС НА ДРЖАВНА БЕЗБЕДНОСТ

Денес безбедноста зависи од форматот на поединецот. Колку поединецот чувствува потреба од лојалност кон државата, толкава е поголема можноста за стабилност на земјата. Странските можни притисоци може да се неутрализираат ако безбедноста на државата се потпира на поддршката, чувствата, определбите од граѓаните и поединците.

Во испитувањето на Индексот на безбедност имаме добиено индекс од 2,98 кај граѓаните, односно 3,41 кај вработените во безбедносниот систем во однос на државната безбедност. Во државата во која живееме дека се чувствуваат безбедни преку индекс од 3,20 се искажале испитаниците граѓани, а индекс од 3,45 кај вработените во безбедносните институции, што претставува задоволувачка бројка. Во случај на безбедносни проблеми испитаниците преферираат да се преземат дипломатски средства за решавање на евентуалните проблеми во однос на безбедноста со други држави и нации (3,68 индексот кај граѓаните и 4,34 кај безбедносните институции).

На крајот се наметнува заклучокот дека членството на Република Македонија во НАТО ќе ја зголеми безбедноста, за што е добиен индекс од 3,37 кај граѓаните, односно 3,54 индексни поени кај припадниците на безбедносниот систем.

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на безбедност е 2,60. Неговата вредност е изведена од вредноста на индексот кај испитаниците граѓани, 2,56 и вредноста на индексот од испитаниците 2,64.

Табела број 25. Индекс на безбедност по видови, граѓани, институции и вкупно

Видови безбедност	*граѓани*	*институции*	*збирен*
воена	**3,25**	**3,34**	**3,30**
регионална	**1,26**	**1,34**	**1,30**
економска	**2,56**	**2,65**	**2,61**
политичка	**2,27**	**2,16**	**2,22**
еколошка	**2,80**	**2,98**	**2,89**
лична	**3,47**	**3,74**	**3,61**
добро владеење	**2,41**	**2,33**	**2,37**
социетална	**2,04**	**1,84**	**1,94**
државна	**2,98**	**3,41**	**3,20**
Индекс на безбедност	**2,56**	**2,64**	**2,60**

Структурата на индексот е изведена врз основа на вредностите на одделните индекси. Така, индексот лична безбедност е 3,61 (изведен од вредноста на индексот на испитаниците граѓани 3,47 и испитаниците вработени во институциите 3,74). Потоа следува индексот на воена безбедност со вредност 3,30 (3,25 граѓани, 3,34 институции), индексот на државна безбедност со вредност 3,20 (2,98 граѓани, 3,41 институции), индексот на еколошка безбедност со вредност 2,89 (2,80 граѓани, 2,98 институции), индексот на економска безбедност со вредност 2,61 (2,56 граѓани, 2,65 институции), индексот на добро владеење со вредност 2,37 (2,41 граѓани, 2,33 институции), индексот на политичка безбедност со вредност 2,22 (2,27 граѓани, 2,16 институции), индексот на социетална безбедност со вредност 1,94 (2,04 граѓани, 1,84 институции) и индексот на регионална безбедност со вредност 1,30 (1,26 граѓани и 1,34 институции).

Графикон број 29. Индекс на безбедност по видови, граѓани, институции и вкупно

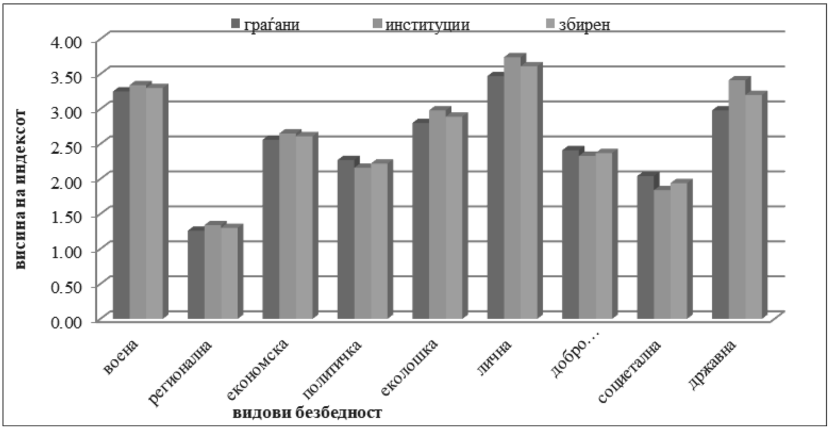

Ваквата структура на индексите укажува дека индексот на: добро владеење, политичка безбедност, социетална безбедност и индексот на регионална безбедност индицираат дека се подрачја во кои треба во значителна мера да се зголеми степенот на мобилизација и нудење на политики кои ќе поттикнат инцијативи и активности за зголемување на довербата во институциите, посебно во јакнењето на институционалните капацитети, поврзани со јакнењето на демократијата и демократските процеси, со градењето на култура на дијалог и демократска политичка култура, во која партиските разлики нема да претставуваат основа за поттикнување конфликти и напнати ситуации или предизвикување конфликти. Тоа ќе придонесе за развивање на демократските принципи на одговорност и отчетност на институциите и нивна подготвеност да полагаат сметки пред граѓаните како субјекти кои ја легитимираат власта и ги финансираат институциите кои треба да бидат во функција на јакнењето на чувството за безбедност и намалувањето на ризиците и опасностите од закани.

Во тој контекст ќе се намалуваат стравувањата од опасностите кои се отвораат како барање за прекројување на границите на Балканот, раѓањето и воозобновата на големо-др-

жавните и националистички концепти за „големи држави на Балканот“ и ќе се зајакне вербата во способноста на државните органи да ги дефинираат и да ги операционализираат политиките на добрососедство, посебно во однос на начинот на решавањето на отворените прашања со Бугарија и Грција, како непосредни соседи.

Во развојот на безбедноста, клучна улога имаат: заканите и ризиците за загрозување на државата, општествено-економските и политичките односи, државното уредување, улогата на човечкиот потенцијал и граѓанскиот концепт, објективната потреба за организирање самостојна заштита на целата територија и меѓународната позиција на земјата, како и реалните можности на државата.

Сегашната поставеност на безбедносниот систем на Република Македонија не дава соодветен одговор на кризите, заканите и загрозувањата. Неопходноста за стабилност и безбедност ја наметнува потребата за градење соодветни безбедносни политики преку нови стратегии, доктрини и концепции. Постигнувањето, развојот и унапредувањето на безбедносниот систем се условени од брзината на реформите во оваа област, кои ќе овозможат развој на безбедносниот систем на Република Македонија и поголема стабилност на земјата.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ

Република Македонија од осамостојувањето до денес влезе во процес на самостојност со градење сопствен систем за национална безбедност, кој претставува рефлексија на актуелната внатрешна, регионална и меѓународна состојба, како и огледало на времето во кое Република Македонија се бори со актуелните безбедносни предизвици. Следењето на напорите на меѓународната заедница претставува следење на напорите за безбедност, мир и меѓусебно разбирање, што значи дека

безбедносните прашања претставуваат приоритет на државата и треба да се прифаќаат како приоритет во однос на останатите сегменти во општеството. Се чини дека токму логиката на заканите, што се потврди и преку второто издание на Индексот на безбедност и спроведеното истражување, доведе до формирање на логиката на заштита од заканите, кои секое општество ги идентификува на различен начин. Несомнено е дека граѓаните најмногу стравуваат од воените закани, но не помалку важни се економските, социјалните, еколошките, природните, здравствените, како и сè поголемата експанзија на криминалните закани.

Граѓаните и институциите во Република Македонија, како и во пишаните поставки во националните стратегиски документи, сметаат дека не постои закана од масовни инвазии и тотална војна, вклучувајќи ја конвенционалната војна, но новите предизвици и закани за мирот и безбедноста на долг временски период ќе бидат исправени пред портите на водењето на безбедносната и одбранбената политика. Сегашното постоење на опасностите предизвикани од екстремниот национализам и верска нетрпеливост, тероризмот и организираниот криминал, како и од импликациите од состојбата во непосредното опкружување на Република Македонија, се очекува на долг рок да опаднат и да се минимизираат зависно од актуелноста на безбедносните прашања. Од посебно значење за безбедноста на Република Македонија и за зголемувањето на нејзината безбедност е очекуваната интеграција во НАТО, што ќе обезбеди перспектива и забрзување на реформите во безбедносниот и одбранбениот сектор. Тоа не значи дека се игнорираат проценките од заканите и опасностите, кои во основа се детерминирани од состојбите во непосредното безбедносно опкружување во Република Македонија и импликациите што можат да ги предизвикаат по принципот на домино ефект.

Република Македонија не претставува исклучок од современиот свет, ниту, пак, е имуна на надворешни влијанија,

поради што на долг период со сигурност се очекуваат закани, ризици и опасности во делот на компјутерскиот криминал. Компјутерските мрежи ги покриваат сајбер просторите и формираат национална информатичка структура, поради што „компјутерските професионалци“ демнат врз компјутерските системи, бази на податоци, телекомуникациските мрежи, како нераздвоен дел од националните системи. Интересот во тој правец расте особено кон информатичкиот криминал и тероризам, како дел од развојот и можностите на информатичките технологии, со помош на што се создаваат лични богатства, профити, уценувања, тероризирања, криминализација и слично. Штетите кон националната безбедност можат да имаат негативни импликации поврзани со економските и социјалните состојби, со состојбите во државната управа, образовниот систем, научноистражувачката работа, здравството, одбраната и други.

Во процесот на создавање на безбедносните проценки, мерките и активностите за спроведување на националната безбедност во иднина не смеат да се испуштат опасностите кои доаѓаат од активностите на странските разузнавачки служби со цел нарушување на безбедносната состојба и забавување на демократските и интегративните процеси, особено на оние кон НАТО и ЕУ; дејствувањето на организираниот криминал и софистицираната корупција; асиметричните закани предводени од тероризмот, шпионажите, диверзиите и разузнавачко-извидувачките активности; последиците од судир на интереси за користење на изворите и патиштата на стратегиските енергенси, како и попречување и блокирање на нивниот увоз во Република Македонија; елементарните и други непогоди, техничко-технолошките катастрофи, заразните заболувања на луѓето и животните предизвикани од домашни или надворешни чинители; личните податоци на граѓаните, чувањето на класицифираните информации и деградацијата и уништувањето на животната средина.

Република Македонија и нејзините граѓани ги уочуваат причините за заканите и се определени за создавање безбедносен систем подготвен за превенција од безбедносни ризици и закани. Партиципацијата во колективните безбедносни системи нема алтернатива поради огромниот број безбедносни предизвици, произлегува од одговорите на прашањата во Индексот на безбедност.

Организираноста на општеството за спротивставување на предизвиците претставува императив на новото време, напуштање на старите модели, реформи во безбедносниот, економскиот, политичкиот, образовниот, здравствениот, социјалниот и останатите сектори, сметаат припадниците на безбедносните институции. Постои уверување дека секоја од земјите на современиот свет сè помалку самостојно ќе гарантира за сопствената безбедност. Ваквото гледиште условува организирана потреба за правилно дефинирање на сложеноста на проблемот и институционално градење систем со високи норми, вредности и стандарди.

Вкупната анализа и структурата на показателите укажува дека индексот на: добро владеење, политичка безбедност, социетална безбедност и индексот на регионална безбедност индицираат на тоа дека се подрачја во кои треба во значителна мера да се зголеми степенот на мобилизација и нудење политики кои ќе поттикнат инцијативи и активности за зголемување на довербата во институциите, посебно во јакнењето на институционалните капацитети, поврзани со јакнењето на демократијата и демократските процеси, со градењето на култура на дијалог и демократска политичка култура, во која партиските разлики нема да претставуваат основа за поттикнување   конфликти и напнати ситуации или предизвикување конфликти. Тоа ќе придонесе за развивање на демократските принципи на одговорност и отчетност на институциите и нивна подготвеност да полагаат сметки пред граѓаните како субјекти кои ја легитимираат власта и ги финансираат институциите кои тре-

ба да се во функција на јакнење на чувството за безбедност и намалување на ризиците и опасностите од закани.

Сегашната поставеност на безбедносниот систем на Република Македонија треба да се доградува во насока сè повеќе и понагласено да дава одговор на кризите, заканите и загрозувањата. Затоа се наметнува потребата од градење соодветни безбедносни политики преку нови стратегии, доктрини и концепции. Тоа ќе значи дека во наредниот период треба да се изврши оценка за структурата, содржините и квалитетот на образовните институции од областа на безбедноста, со цел да се поттикнат активности да се развиваат специјализирани курикулуми и облици на меѓуинституционална соработка во јакнењето на истражувачките потенцијали и креирањето основи за градење политики кои ќе ги изразуваат социо-културните и економските интереси на Република Македонија. Сознанијата укажуваат дека во општеството треба да се инвестира во капацитетите посебно во образованието за подигнување на квалитетот и во подобрувањето на принципите на јавност, отчетност и одговорност.

Развојот и унапредувањето на безбедносниот систем се условени од брзината на реформите во оваа област, кои ќе овозможат развој на безбедносниот систем на Република Македонија и поголема стабилност на земјата.

Организираното општество треба да ги материјализира концептите за излез од долгогодишната институционална криза, да работи на подигањето на свеста и сознанието дека институциите во определена мера се партизирани и дека немаат доволен капацитет да ги остваруваат функциите, дека институциите се заплиснати со корупција и корупциски скандали, дека е „заробена држава“, во која не владее правото и дека правдата и правичноста се заборавени содржини. Одговорот на овие прашања е комплексен, но во преден план е неопходно да се јакне свеста и културата на одговорност и отчетност, на владеењето на правото.

Сознанијата укажуваат дека сложените политички состојби, особено високиот степен на корупција во општеството, нефункционалните, партизирани и парализирани институции, во кои недостасува демократски капацитет за владеење, со видливи партиски поделби и конфликти, со примена на средства и постапки кои не се компатибилни со принципите на модерното владеење и демократска борба што укажува на потребата од концентрирање на творечките потенцијали, преку формирање општествени тела и други акциони облици преку кои ќе се понуди концепт за изградба на безбедносниот систем и ќе се дефинираат безбедносни политики кои ќе обезбедат брзо премостување на отстапувањата од основните концепти на безбедносниот развој и ќе понудат модели за следење на современите европски безбедносни политики.

Истражувачките резултати упатуваат на тоа дека треба да се надминуваат недостатоците во примената на принципот на јавност, отчетност и прозрачност (транспарентност) на процесите на донесување на одлуките, но и да се јакнат облиците на одговорност, посебно во манифестираните неснаоѓања, како и во начинот на извршувањето на функциите на носителите на јавни и одговорни функции. Во таа смисла треба да се зајакнат контролните механизми во мониторингот и санкционирањето на разните облици на користење на „привилегиите“ поврзани со јавните функции или одговорните положби во јавната управа.

БИБЛИОГРАФИЈА

Baldwin, D. A. (1996). Security Studies and the End of the Cold War. *World Politics, 48*(1), 117-141.

Baldwin, D. A. (2016). *International Relations: A Conceptual Approach.* New Jersey: Princeton University Press.

Bnggs, S. R., & Cheek, J. M. (1986). Briggs, S. R., & Cheek, J. M.: The role of factor analysis in the evaluation of personality scales, 54. *Journal of Personality*(54), 106-148.

Bosanac, M., Mandić, O., & Petković, S. (1977). Zagreb: Informator.

Boulding, K. E. (1963). Towards a Pure Theory of Threat Systems. *The American Economic Review, 53*(2), 424-434.

Brown, H. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*(23), 5-26. Преземено 04 15, 2018 од https://pdfs.semanticscholar.org/d7bf/2815b77210ec3f6f89c9ba01ea1232810f13.pdf

Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: National Security Problem in International Relations* (2 изд.). London, New Delhi: Wheatsheaf Books.

Buzan, B. (1997, 05 27). Rethinking Security after the Cold War. *Nordic International Studies Association, 32*(5). doi:0.1177/0010836797032001001

Buzan, B. (2014). *An Introduction to the English School of International Relations - The Societal Approach.* Cambridge: Polity Press.

Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies.* New York: Cambridge University Press.

Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. D. (1998). *Security: A New Framework For Analysis.* London: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Dulić, D. (Ур.). (2006). *Ljudska bezbednost .* Beograd: Fond za otvoreno društvo.

Grčić, M. (2000). *Politička geografija.* Beograd: Geografski fakultet.

Grizold, A. (1999). *Evropska varnost.* Ljubljana: Fakulteta za politologijo.

Guilford, J. P. (1968). *Osnovi psihološke i pedagoške statistike.* Beograd: Savremena administracija.

Held, D. (1997). *Demokratija i globalni poredak.* Beograd: Filip Višnjić.

Javorović, B. (1977). *Policija i sigurnost, 6*(1-2), 1-56.

Kovačić, Z. J. (1994). *Multivarijaciona analiya.* Beograd: Ekonomski fakultet.

Kuba, L., & Koking, D. (2003). *Metodologija izrade naučnog teksta.* (M. Kuljak, Прев.) Podgorica: CID.

Lazarsfeld, P. F., & Rosenberg, M. D. (1955). *The Language of Social Research - A Reader in the Methodollogy of Social Research.* Glencoe, Illinois: The Free Press, Publishers.

Lippmann, W. (1993). *The Phantom Public.* New York: Macmillan Co.

Lippmann, W. (2003). *Drift and Mastery - An Attempt to Diagnose the Current Unrest* (3 изд.). Madison: The University of Wisconsin Press.

Lippmann, W. (2009). *Public Opinion* (3 изд.). New York: Macmillan.

Masleša, R. (1999). *Policija organizacija i funkconiranje u demokratskom društvu.* Sarajevo.

Masleša, R. (2001). *Teorije i sistemi sigurnosti.* Sarajevo: Magistrat.

Masleša, R. (2008). *Policija i društvo.* Priština: AAB univerzitet Priština. Преземено 05 01, 2017 од ttps://cerovic.files.wordpress.com/2014/02/policija-i-drustvo-skripta.pdf

Mesjasz, C. (2008, 07 05-09). Economic Security. (B. H. (eds), Ур.) *Globalization and Environmental Challenges. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, 3*, стр. 569-580. doi:10.1007/978-3-540-75977-5_43

Milić, V. (1978). *Sociološki metod* (2 изд.). Beograd: Nolit.

Mojanoski, C. T., & Gjurovski, M. (2018). *Security Index.* Skopje: Konrad-Adenauer-Stiftung, Macedonia Office; Faculty of Security – Skopje. Повратено од https://www.kas.de/web/mazedonien/; http://fb.uklo.edu.mk/

Pečujlić, M., & Milić, V. (1991). *Metodologija društvenih nauka.* Beograd: NIU "Službeni list SFRJ".

Pentland, W. E., Harvey, A. S., Lawton, M. P., & McColl, M. A. (2002). *Time Use Research in the Social Sciences.* New York: Kluwer Academic Publishers.

Sayer, A. (2003). *Method in Social Science - A realist approach.* London and New York: Taylor & Francis e-Library,.

Schneier, B. (2003). *Beyond Fear- Thinking Sensibly About Security in an Uncertain World.* New York: Copernicus Books, Springer.

Schneier, B. (2014). *Liars and Outliers: Enabling the Trust That Society Needs to Thrive.* Indianapolis: John Wiley & Sons, Inc.

Stajić, L. (2011). *Osnovi sistema bezbednosti : sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava* (4. izmenjeno i dopunjeno izd. изд.). Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2011 (Petrovaradin : Futura).

Tatalović, S. (1997). Nacionalna sigurnost Republike Slovenije. *Politička misao, XXXIV*(3), 74—102.

Tatalović, S. (2006). *Nacionalna i međunarodna sigurnost.* Zagreb: Politička kultura.

Tatalović, S., & Bilandžić, M. (2005). *Osnove nacionalne sigurnosti.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.

Viner, N. (1973). *Kibernetika i društvo* (2 изд.). (L. Radanović, Прев.) Beograd: Nolit.

Willan, A. R., & Briggs, A. H. (2006). *Statistical Analysis of Cost-Effectiveness Data (Statistics in Practice).* San Francisco: John Wiley & Sons,Ltd.

Wolfers, A. (1962). *Discord and Collaboration - Essays on International Politics.* Baltimore: John Hopkins University Press.

Актон, Л. (2001). *Историја на слободата.* (Д. Јакимовски, Прев.) Скопје: Слово.

Андревски, Ж. (1995). *Живот со мас-медиуми.* Скопје: Љуботен.

Георгиева, Л. (2014). *Творење на мирот, безбедноста и конфликтите по Студената војна* (3 изд.). Скопје: Филозофски факултет Скопје.

Груевски, Т. (2007). *Односи со јавноста.* Скопје: Студентски збор.

Димишковски, С. (1996). *Основи на националната одбрана на Република Македонија: воено-политички аспекти: (проекција).* Скопје: НИП ,,Глобус“.

Димовска, Е. (2018). *Теоретско-методолошки аспекти на примената на квалитативните методи, техники и ин-*

струменти во истражување на безбедноста. Скопје: Необјавена м-р теза. Преземено на 04. 30. 2018 од http://fb.uklo.edu.mk/fs?file=announcements/10241/files/30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf&name=30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf

Котовчевски, М. (2000). *Национална безбедност на Република Македонија, Прв дел,* (Том I). Скопје: Македонска цивилизација.

Кузев, С. (2001). *Основи на стратегијата за одбрана на Република Македонија: (општа стратегија).* Скопје: Југореклам.

Милетић, С. (2003). *Полицијско право.* Београд: Полицијска академија.

Митревска, М., Гризолд, А., Бучковски, В., & Ванис, Е. (2009). *Превенција и менаџирање на конфликти -случај Македонија- (нова безбедносна парадигма).* Скопје: Бомат графикс.

Мојаноски, Ц. Т. (2013). *Методологија на безбедносните науки - аналитички постапки, Книга III.* Скопје.

Мојаноски, Ц. Т. (2015). *Методологија на безбедносните науки - истражувачка постапка, Книга III* (2 изд.). Скопје: Коста Абраш - Охрид.

Мојаноски, Ц. Т., & Ѓуровски, М. (2018). *Индекс на безбедност.* Скопје: Фондација Конрад Аденауер, Факултет за безбедност. Повратено од http://fb.uklo.edu.mk

Мојаноски, Ц. Т., Дујовски, Н., & Ѓуровски, М. (2018). *Полиција и јавност - анализа на истражувачки резултати 2009-2017 година.* Скопје: Факултет за безбедност. Повратено од http://fb.uklo.edu.mk/

Мојаноски, Ц. Т., Саздовска-Малиш, М., Николовски, М., & Крстевска, К. (2018). *Граѓаните за корупцијата - анализа на истражувачките резултати 2013-2017 година.* Скопје: Факултет за безбедност - Скопје. Повратено од http://fb.uklo.edu.mk/

Мојаноски, Ц., & Ѓуровски, М. (2012). Безбедноста како предмет на истражување. *Современа македонска одбрана, XII*(23), 51-70.

Нацев, З., & Начевски, Р. (2000). *Војна, мир и безбедност.* Куманово: Македонска ризница.

Никодиновска Стефановска, С. (2008/2009). За безбедноста – нови концепти;. *Годишник на Факултетот за безбедност, 1*, 219-232.

Ристески, С., & Тевдовски, Д. (2008). *Статистика за бизнис и економија.* Скопје: Економски факултет.

Симовски, А. (Ур.). (2018, VI). *Македонија во бројки, 2018.* Скопје: Државен завод за статистика. Преземено 12. 29. 2018 од http://www.stat.gov.mk/PrikaziPublikacija.aspx?id=27&rbr=722

Симовски, А. (Ур.). (2018). *Сторители на кривични дела во 2017.* Скопје: Државен завод за статистика на Република Македонија. Преземено 10. 04. 2018 од file:///E:/Storiteli%20na%20krivicni%20dela%20vo%20Makedonija%202017%202.4.18.07.pdf

Спасески, Ј. (2005). *Македонија- столб на безбедноста и мирот на Балканот.* Скопје - Кочани: Обнова.

Спасески, Ј., Аслимоски, П., & Герасимоски, С. (2008). *Приватна безбедност.* Скопје - Охрид: Полициска академија, Скопје; Факултет за туризам и угостителство, Охрид.

Стајић, Љ. (2004). *Основи безбедности* (3 изд.). Београд: Полицијска академија

Стратегија за одбрана на Република Македонија. (1992). *Службен весник на Република Македонија, 8/1992*.

Устав на Република Македонија - со амандманите на Уставот I-XXXII. (2011). Скопје: ЈП „Службен весник на Република Македонија“.

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОЗИ:

Табела број 26. Доколку се чувствувате <u>безбедно</u>, што и колку придонесува така да се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) – граѓани

	најмалку				најмногу	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**вкупно**
1) живеам во добро опкружување	5,66	9,34	25,66	**33,03**	26,32	**760**
2) државните органи добро ја работат својата работа	12,50	17,11	31,84	24,74	13,82	**760**
3) затоа што сум способен/на да се заштитам себеси	4,21	8,16	22,11	**34,08**	**31,45**	**760**
4) затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот	3,16	5,53	15,92	29,34	**46,05**	**760**
5) затоа што имаме одличен соживотот во државата	13,55	17,24	31,18	24,08	13,95	**760**
6) имам работа и сум економски стабилен/на	16,97	11,97	25,00	24,61	21,45	**760**
7) нешто друго (наведи)	5,19	10,39	15,58	18,18	50,65	**77**

Табела број 27. Доколку се чувствувате <u>безбедно</u>, што и колку придонесува така да се чувствувате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) – институции

	најмалку				најмногу	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**вкупно**
1) живеам во добро опкружување	3,31	2,48	20,66	**47,93**	25,62	**121**
2) државните органи добро ја работат својата работа	10,26	15,38	36,75	29,06	8,55	**117**
3) затоа што сум способен/на да се заштитам себеси	0,00	4,39	19,30	**46,49**	**29,82**	**114**
4) затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот	0,00	3,31	4,13	23,14	**69,42**	**121**
5) затоа што имаме одличен соживотот во државата	12,61	15,32	41,44	20,72	9,91	**111**
6) имам работа и сум економски стабилен/на	0,87	9,57	28,70	**40,00**	20,87	**115**
7) нешто друго (наведи)	14,29	7,14	28,57	21,43	28,57	**14**

Табела број 28. Оценете кој од државните органи и колку придонесува кон Вашето чувство за безбедност (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) – граѓани

	најмалку				најмногу	вкупно
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1) ниту еден	44,61	11,05	18,95	9,47	15,92	**760**
2) МВР	10,00	11,32	26,58	31,84	20,26	**760**
3) АРМ	10,39	11,45	24,34	31,84	21,97	**760**
4) Агенција за разузнавање	15,92	21,18	31,45	20,26	11,18	**760**
5) Центар за управување со кризи	16,97	18,03	33,16	20,92	10,92	**760**
6) Дирекција за заштита и спасување	15,92	17,11	30,26	23,29	13,42	**760**
7) Приватни компании за обезбедување	18,03	16,58	25,00	24,87	15,53	**760**
8) Друг орган кој?	23,53	11,76	35,29	11,76	17,65	**760**

Табела број 29. Оценете кој од државните органи и колку придонесува кон Вашето чувство за безбедност (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) – институции

	најмалку				најмногу	вкупно
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1) ниту еден	38,10	11,11	12,70	12,70	25,40	**63**
2) МВР	8,66	11,81	33,86	32,28	13,39	**127**
3) АРМ	8,94	8,94	30,08	39,84	12,20	**123**
4) Агенција за разузнавање	20,35	21,24	27,43	23,89	7,08	**113**
5) Центар за управување со кризи	20,35	28,32	28,32	17,70	5,31	**113**
6) Дирекција за заштита и спасување	18,92	25,23	25,23	21,62	9,01	**111**
7) Приватни компании за обезбедување	31,48	18,52	24,07	17,59	8,33	**108**
8) Друг орган кој?	53,85	15,38	7,69	7,69	15,38	**13**

Табела број 30. Ве молиме, оцените во која мерка се чувствувате безбедно – граѓани

	Мошне небезбедно	Главно небезбедно	Не знае, нема став	Главно безбедно	Целосно безбедно	Вкупно
1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност	5,39	13,82	14,34	44,47	21,97	**760**
2) Во својата куќа/стан	3,03	5,53	11,45	39,74	40,26	**760**
3) Во областа/местото во кое живеете	4,61	10,00	15,13	44,47	25,79	**760**
4) Во државата во која живеете	8,95	18,82	28,68	30,79	12,76	**760**
5) Во регионалното опкружување на Република Македонија	8,95	19,08	28,68	30,79	12,50	**760**

Табела број 31. Ве молиме, оцените во која мерка се чувствувате безбедно – институции

	Мошне небезбедно	Главно небезбедно	Не знае, нема став	Главно безбедно	Целосно безбедно	Вкупно
1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност	0,72	13,77	10,87	61,59	13,04	**138**
2) Во својата куќа/стан	0,00	7,14	8,57	55,71	28,57	**140**
3) Во областа/местото во кое живеете	1,43	9,29	11,43	62,14	15,71	**140**
4) Во државата во која живеете	5,11	12,41	26,28	44,53	11,68	**137**
5) Во регионалното опкружување на Република Македонија	5,30	18,18	36,36	34,09	6,06	**132**

Табела број 32. Оценете (од 1 до 5) дали ако имате проблем за решавање кому ќе се обратите – граѓани

	никогаш				секогаш	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Вкупно**
1) на Владата	51,45	21,18	14,47	10,00	2,89	**760**
2) на Собранието	50,53	21,71	16,45	8,55	2,76	**760**
3) на Градоначалникот	28,68	17,76	24,08	20,13	9,34	**760**
4) општината	24,87	18,82	22,50	22,63	11,18	**760**
5) во партијата	43,55	15,79	16,84	13,03	10,79	**760**
6) во полициската станица	13,55	10,00	18,03	29,08	29,34	**760**
7) на соседот	21,71	17,11	26,58	20,00	14,61	**760**
8) свештено лице	42,24	21,71	14,74	12,24	9,08	**760**
9) никому	31,88	13,68	22,00	15,09	17,35	**709**

Табела број 33. Оценете (од 1 до 5) дали ако имате проблем за решавање кому ќе се обратите – институции

	никогаш				секогаш	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Вкупно**
1) на Владата	44,44	20,63	19,84	8,73	6,35	**126**
2) на Собранието	49,59	18,70	21,95	5,69	4,07	**123**
3) на Градоначалникот	34,13	15,87	26,98	13,49	9,52	**126**
4) општината	29,37	17,46	26,19	18,25	8,73	**126**
5) во партијата	61,16	12,40	16,53	5,79	4,13	**121**
6) во полициската станица	12,03	9,02	27,82	25,56	25,56	**133**
7) на соседот	18,03	16,39	30,33	22,13	13,11	**122**
8) свештено лице	54,78	13,91	16,52	10,43	4,35	**115**
9) никому	46,59	5,68	17,05	10,23	20,45	**88**

Табела број 34. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста – граѓани

	Лошо	Доволно	Добро	Многу добро	Одлично	вкупно
1) Претседател на Република Македонија	15,39	18	26	18,7	22,1	**760**
2) Собрание	27,89	24	28	15	5,13	**760**
3) Влада	26,71	22	28	16,1	6,84	**760**
4) Полиција	10,39	15	31	29,9	13,4	**760**
5) Армија на Република Македонија	8,026	13	29	31,4	18,7	**760**
6) Разузнавачки и контраразузнавачки служби	15,13	21	34	20,7	9,47	**760**
7) Совет за национална безбедност	14,21	22	35	20,7	7,89	**760**
8) Приватни компании за обезбедување	13,95	15	33	25,3	12,2	**760**
9) Центар за управување со кризи	12,24	24	36	19,6	7,89	**760**
10) Дирекција за заштита и спасување	11,45	20	38	19,2	11,4	**760**
11) Судство	27,11	24	27	14,3	7,5	**760**

Табела број 35. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста – институции

	Лошо	Доволно	Добро	Многу добро	Одлично	вкупно
1) Претседател на Република Македонија	31,72	20	25	9,66	13,8	**145**
2) Собрание	23,61	23	33	18,1	2,78	**144**
3) Влада	18,49	18	32	22,6	8,22	**146**
4) Полиција	10,88	17	36	27,9	8,16	**147**
5) Армија на Република Македонија	9,655	12	35	30,3	12,4	**145**
6) Разузнавачки и контраразузнавачки служби	20,83	22	33	18,1	5,56	**144**
7) Совет за национална безбедност	20,98	28	32	14,7	4,2	**143**
8) Приватни компании за обезбедување	18,75	21	32	20,1	8,33	**144**
9) Центар за управување со кризи	19,01	28	29	18,3	5,63	**142**
10) Дирекција за заштита и спасување	19,44	24	28	21,5	6,94	**144**
11) Судство	34,75	30	26	7,09	2,84	**141**

Табела број 36. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која ѝ припаѓате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) – граѓани

	најмалку				**најмногу**	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**вкупно**
1) Отцепување на Западна Македонија	12,24	14,47	26,05	16,32	30,92	**760**
2) Намалување на прирастот („белата чума“)	10,13	13,42	36,05	20,79	19,61	**760**
3) Иселување и внатрешна миграција	5,39	10,39	23,82	31,97	28,42	**760**
4) Глобализација и модернизација	11,18	15,79	33,68	26,32	13,03	**760**
5) Јакнење на национализмот и меѓунационалната напнатост	6,45	10,13	30,92	28,55	23,95	**760**
6) Претопување во друга нација и губење на идентитетот	8,68	9,61	21,18	25,13	35,39	**760**
7) Нешто друго што?	2,73	10,91	17,27	18,18	50,91	**110**

Табела број 37. Што претставува главна закана за безбедност на заедницата (националноста) на која ѝ припаѓате? (оценете од 1 до 5: 1 најмалку, 5 најмногу) – институции

	најмалку				најмногу	
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**вкупно**
1) Отцепување на Западна Македонија	1,45	1,45	12,32	31,16	53,62	**124**
2) Намалување на прирастот („белата чума“)	13,24	15,44	19,85	23,53	27,94	**124**
3) Иселување и внатрешна миграција	5,59	5,59	15,38	27,97	45,45	**131**
4) Глобализација и модернизација	0,49	4,37	16,99	46,60	31,55	**119**
5) Јакнење на национализмот и меѓунационалната напнатост	2,90	5,07	16,67	32,61	42,75	**119**
6) Претопување во друга нација и губење на идентитетот	0,71	0,00	5,67	13,48	80,14	**121**
7) Нешто друго што?	0,00	2,24	9,70	22,39	65,67	**15**

Табела број 38. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија – граѓани

според мене	**Воопшто не се согласувам**	**Не се согласувам**	**Не можам да оценам**	**Се согласувам**	**Потполно се согласувам**	**Вкупно**
1) Вооружена агресија врз Македонија	6,97	16,97	28,42	30,26	17,37	**760**
2) Организираниот криминал на Балканот	4,21	11,84	26,97	38,03	18,95	**760**
3) Порастот на влијание на Турција на Балканот	12,63	17,24	42,50	19,74	7,89	**760**
4) Мешањето на Русија во внатрешните работи на Република Македонија	12,24	22,24	34,21	22,37	8,95	**760**
5) Порастот на влијание и енергетска зависност од Русија на Балканот	11,84	16,84	37,37	25,92	8,03	**760**
6) Тежнеењето за создавање на т.н. Голема Албанија	4,47	8,03	20,79	27,89	38,82	**760**
7) Обновата на големодржавните концепти на соседите	4,47	8,16	33,55	30,26	23,55	**760**
8) Тежнеењето за промена на границите на Балканот	4,74	7,11	24,47	36,84	26,84	**760**
9) Појавата на екстремистички групи на Балканот по верска основа	5,00	9,21	22,89	37,24	25,66	**760**
10) Појавата на екстремистички групи на Балканот по национална основа	4,74	7,89	30,92	33,55	22,89	**760**
11) Империјална и хегемонистичка политика на САД	4,34	8,68	35,39	31,45	20,13	**760**
12) Меѓународен тероризам	3,82	7,37	20,92	40,66	27,24	**760**
13) Економска криза	2,37	7,37	18,03	38,82	33,42	**760**
14) Климатски промени	9,74	13,68	28,29	28,95	19,34	**760**
15) Бегалската криза – населување на имигранти	4,08	6,45	18,82	38,03	32,63	**760**

Табела број 39. Оценете што тоа однадвор ја загрозува безбедноста на Македонија – институции

според мене	Воопшто не се согласувам	Не се согласувам	Не можам да оценам	Се согласувам	Потполно се согласувам	Вкупно
1) Вооружена агресија врз Македонија	22,14	24,43	24,43	19,08	9,92	**131**
2) Организираниот криминал на Балканот	2,90	9,42	21,74	46,38	19,57	**138**
3) Порастот на влијание на Турција на Балканот	13,33	15,56	43,70	20,00	7,41	**135**
4) Мешањето на Русија во внатрешните работи на Република Македонија	11,03	10,29	36,76	25,00	16,91	**136**
5) Порастот на влијание и енергетска зависност од Русија на Балканот	10,45	14,93	36,57	28,36	9,70	**134**
6) Тежнеењето за создавање на т.н. Голема Албанија	4,35	14,49	21,74	31,16	28,26	**138**
7) Обновата на големодржавните концепти на соседите	2,94	11,76	30,88	30,88	23,53	**136**
8) Тежнеењето за промена на границите на Балканот	4,41	7,35	23,53	38,97	25,74	**136**
9) Појавата на екстремистички групи на Балканот по верска основа	2,96	8,89	22,96	40,00	25,19	**135**
10) Појавата на екстремистички групи на Балканот по национална основа	4,51	10,53	25,56	36,09	23,31	**133**
11) Империјална и хегемонистичка политика на САД	9,09	20,45	39,39	17,42	13,64	**132**
12) Меѓународен тероризам	2,22	8,89	25,19	38,52	25,19	**135**
13) Економска криза	3,57	5,00	19,29	36,43	35,71	**140**
14) Климатски промени	5,93	14,07	24,44	31,85	23,70	**135**
15) Бегалската криза – населување на имигранти	4,41	14,71	22,06	29,41	29,41	**136**

Табела број 40. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? – граѓани

според мене	Не можат воопшто	Можат делумно	Не знае	Може доста	Може пресудно	вкупно
1) Објавување на воена неутралност	9,87	13,16	41,58	23,03	12,37	**760**
2) Јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и др.	8,16	12,89	30,26	29,08	19,61	**760**
3) Членство во Европската Унија	12,76	14,34	25,39	30,26	17,24	**760**
4) Зголемување на буџетот за одбрана и безбедност	5,79	11,18	21,45	35,53	26,05	**760**
5) Враќање на општата воена обврска	5,79	11,18	23,95	28,16	30,92	**760**
6) Членство во НАТО	13,55	13,03	25,39	28,29	19,74	**760**
7) Стратешко партнерство со САД	18,55	15,53	28,68	23,29	13,95	**760**

Табела број 41. Во која мерка следните работи можат да придонесат за зачувување на безбедноста на Македонија? – институции

според мене	Не можат воопшто	Можат делумно	Не знае	Може доста	Може пресудно	вкупно
1) Објавување на воена неутралност	29,10	13,43	32,09	15,67	9,70	**134**
2) Јакнење на сојузништвото со Русија, Кина и др.	41,79	15,67	25,37	10,45	6,72	**134**
3) Членство во Европската Унија	5,59	13,29	13,99	27,27	39,86	**143**
4) Зголемување на буџетот за одбрана и безбедност	7,80	17,02	14,89	39,01	21,28	**141**
5) Враќање на општата воена обврска	17,78	16,30	24,44	22,96	18,52	**135**
6) Членство во НАТО	6,29	9,09	13,29	27,97	43,36	**143**
7) Стратешко партнерство со САД	8,70	12,32	15,22	26,81	36,96	**138**

Табела број 42. Со кои средства би требало државата на која ѝ припаѓате да се грижи за својата безбедност? – граѓани

Според мене:	**Воопшто не се согласувам**	**Не се согласувам**	**Не можам да оценам**	**Се согласувам**	**Потполно се согласувам**	**вкупно**
1) Со дипломатски средства (со добри дипломатски односи со другите држави и нации)	6,18	9,87	21,97	34,21	27,76	**760**
2) Со воени (вооружени) средства (со постоење силна армија која може да интервенира кога треба)	10,26	12,24	21,58	31,71	24,21	**760**
3) Со зачленување во меѓународните безбедносни организации (на пример, во НАТО)	10,92	12,24	28,42	30,00	18,42	**760**
4) Со економски средства (со подобра економска соработка со други држави и нации)	2,50	5,66	21,32	35,79	34,74	**760**
5) Со построги закони и поголема дисциплина помеѓу граѓаните	3,82	8,55	19,87	29,34	38,42	**760**
6) Зголемување на животниот стандард на граѓаните	2,89	4,34	16,71	29,08	46,97	**760**
7) Поголема еколошка заштита и ригорозни казни за екозагадување	3,29	6,32	20,26	31,97	38,16	**760**
8) На некој друг начин	8,69	8,05	39,62	22,67	20,97	**472**

Табела број 43. Со кои средства би требало државата на која ѝ припаѓате да се грижи за својата безбедност? – институции

Според мене:	**Воопшто не се согласувам**	**Не се согласувам**	**Не можам да оценам**	**Се согласувам**	**Потполно се согласувам**	**вкупно**
1) Со дипломатски средства (со добри дипломатски односи со другите држави и нации)	1,45	1,45	12,32	31,16	53,62	**138**
2) Со воени (вооружени) средства (со постоење силна армија која може да интервенира кога треба)	13,24	15,44	19,85	23,53	27,94	**136**
3) Со зачленување во меѓународните безбедносни организации (на пример, во НАТО)	5,59	5,59	15,38	27,97	45,45	**143**
4) Со економски средства (со подобра економска соработка со други држави и нации)	0,49	4,37	16,99	46,60	31,55	**206**
5) Со построги закони и поголема дисциплина помеѓу граѓаните	2,90	5,07	16,67	32,61	42,75	**138**
6) Зголемување на животниот стандард на граѓаните	0,71	0,00	5,67	13,48	80,14	**141**
7) Поголема еколошка заштита и ригорозни казни за екозагадување	0,00	2,24	9,70	22,39	65,67	**134**
8) На некој друг начин	16,67	9,26	29,63	16,67	27,78	**54**

Табела број 44. Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? – граѓани

	Воопшто не се согласува	**Главно не се согласува**	**Не знае, нема став**	**Главно се согласува**	**Целосно се согласува**	**Вкупно**
1. ...дополнително ќе ја осиромаши	13,42	19,21	29,34	18,42	19,61	**760**
2. ...ќе ја доведе до загуба на националниот идентитет на македонскиот народ	11,32	16,05	26,45	23,95	22,24	**760**
3. ...ќе ја доведе до загуба на суверенитетот и независноста	11,05	15,66	24,87	24,87	23,55	**760**
4. ...ќе ја принуди Р Македонија да се откаже од името	10,00	14,47	19,74	26,84	28,95	**760**
5. ...ќе ја зголеми нејзината безбедност	10,26	11,32	27,24	33,55	17,63	**760**
6. ...ќе ја вовлече во конфликти и опасност од тероризам	10,13	16,84	26,84	27,76	18,42	**760**
7. ...ќе ја намали опасноста од надворешни напади	8,16	15,00	27,63	31,05	18,16	**760**
8. ...ќе го зголеми приливот на странски инвестиции	8,68	11,84	30,13	32,89	16,45	**760**
9. ...ќе ја модернизира АРМ	5,92	11,84	26,05	36,05	20,13	**760**
10. ...ќе го зголеми приливот на странски инвестиции	7,37	12,89	26,71	32,37	20,66	**760**
11. ...ќе ги попречи нашите односи со Русија, Индија, Кина и др.	6,71	10,39	37,37	21,18	24,34	**760**

Табела број 45. **Доколку Македонија влезе во НАТО, тоа...? – институции**

	Воопшто не се согласува	Главно не се согласува	Не знае, нема став	Главно се согласува	Целосно се согласува	Вкупно
1. ...дополнително ќе ја осиромаши	34,56	27,21	21,32	6,62	10,29	**136**
2. ...ќе ја доведе до загуба на националниот идентитет на македонскиот народ	44,19	27,91	13,18	4,65	10,08	**129**
3. ...ќе ја доведе до загуба на суверенитетот и независноста	41,86	27,91	13,18	8,53	8,53	**129**
4. ...ќе ја принуди Р Македонија да се откаже од името	30,66	23,36	18,25	11,68	16,06	**137**
5. ...ќе ја зголеми нејзината безбедност	10,95	16,06	16,06	21,90	35,04	**137**
6. ...ќе ја вовлече во конфликти и опасност од тероризам	17,39	22,46	19,57	21,74	18,84	**138**
7. ...ќе ја намали опасноста од надворешни напади	11,35	18,44	18,44	25,53	26,24	**141**
8. ...ќе го зголеми приливот на странски инвестиции	6,29	13,29	13,99	36,36	30,07	**143**
9. ...ќе ја модернизира АРМ	5,04	7,91	13,67	43,17	30,22	**139**
10. ...ќе го зголеми приливот на странски инвестиции	6,67	9,63	16,30	40,74	26,67	**135**
11. ...ќе ги попречи нашите односи со Русија, Индија, Кина и др.	9,09	20,45	33,33	22,73	14,39	**132**

Табела број 46. Ве молиме, определете дали и колку се согла-сувате со следните оценки – граѓани

според мене	Воопшто не се согласува	Главно не се согласува	Нема став	Главно се согласува	Целосно се согласува	Вкупно
1. НАТО сојузот ќе има значителна улога во постигнување на повисок степен на безбедност на Република Македонија	9,08	13,82	26,45	33,68	16,97	**760**
2. Влегувањето во НАТО сојузот на Република Македонија ќе ѝ овозможи развој на инфраструктура телекомуникациска, воздухопловна, сообраќајна)	10,00	14,21	29,74	32,24	13,82	**760**
3. Со влегувањето на Република Македонија во НАТО сојузот, војската на РМ ќе биде подобро опремена	7,37	9,61	24,61	38,82	19,61	**760**
4. НАТО сојузот обезбедува партнерски однос на „помалите и поголемите армии“	6,45	12,37	31,45	35,66	14,08	**760**
5. НАТО сојуз ќе ги исклучи сите евентуални конфликти на Република Македонија и соседните држави	11,97	17,50	30,53	26,18	13,82	**760**
6. Со влегувањето во НАТО сојузот ќе се крене општото ниво на знаење на повисок степен	11,18	15,00	34,08	28,29	11,45	**760**
7. НАТО сојузот ќе има значителна улога во економскиот развој на Република Македонија	10,92	14,34	29,74	32,24	12,76	**760**
8. Со влегувањето во НАТО сојузот Република Македонија ја губи можноста за самостојно одлучување во кризните ситуации важни за неа	5,79	14,74	29,34	30,26	19,87	**760**
9. Влегувањето во НАТО сојузот е економско оптоварување за Република Македонија	9,61	15,53	31,05	27,50	16,32	**760**
10. Со влегувањето во НАТО сојузот се зголемува ризикот од терористички напади	11,58	18,29	31,84	23,68	14,61	**760**
11. НАТО сојузот е организација која ја губи смислата поради која е основана	8,82	18,29	37,63	22,11	13,16	**760**
12. НАТО е неприроден сојуз на држави поради разликите во целите и интересите на неговите членки	7,37	15,92	38,68	22,11	15,92	**760**
13. Не сакам војниците на АРМ да бидат присилени да војуваат за интересите на другите земји	5,66	9,21	24,08	29,21	31,84	**760**
14. Со влегувањето во НАТО Македонија ја губи суверeноста, таа има зависен статус	9,34	11,84	30,26	22,50	26,05	**760**

Табела број 47. Ве молиме, определете дали и колку се согла-суватe со следните оценки – институции

според мене	**Воопшто не се согласува**	**Главно не се согласува**	**Нема став**	**Главно се согласува**	**Целосно се согласува**	**Вкупно**
1. НАТО сојузот ќе има значителна улога во постигнување на повисок степен на безбедност на Република Македонија	4,29	7,86	9,29	43,57	37,14	**140**
2. Влегувањето во НАТО сојузот, на Република Македонија ќе ѝ овозможи развој на инфраструктура телекомуникациска, воздухопловна, сообраќајна)	5,00	5,71	24,29	36,43	28,57	**140**
3. Со влегувањето на Република Македонија во НАТО сојузот, војската на РМ ќе биде подобро опремена	4,41	9,56	13,24	38,24	34,56	**136**
4. НАТО сојузот обезбедува партнерски однос на „помалите и поголемите армии“	3,70	7,41	23,70	35,56	29,63	**135**
5. НАТО сојуз ќе ги исклучи сите евентуални конфликти на Република Македонија и соседните држави	8,03	13,14	20,44	35,77	22,63	**137**
6. Со влегувањето во НАТО сојузот ќе се крене општото ниво на знаење на повисок степен	11,03	19,85	29,41	27,21	12,50	**136**
7. НАТО сојузот ќе има значителна улога во економскиот развој на Република Македонија	7,97	13,04	27,54	34,78	16,67	**138**
8. Со влегувањето во НАТО сојузот Република Македонија ја губи можноста за самостојно одлучување во кризните ситуации важни за неа	6,62	21,32	36,76	22,79	12,50	**136**
9. Влегувањето во НАТО сојузот е економско оптоварување за Република Македонија	8,89	21,48	30,37	25,19	11,85	**135**
10. Со влегувањето во НАТО сојузот се зголемува ризикот од терористички напади	13,53	28,57	33,83	15,79	10,53	**133**
11. НАТО сојузот е организација која ја губи смислата поради која е основана	17,78	27,41	34,81	11,85	8,15	**135**
12. НАТО е неприроден сојуз на држави поради разликите во целите и интересите на неговите членки	14,71	23,53	36,03	14,71	8,82	**136**
13. Не сакам војниците на АРМ да бидат присилени да војуваат за интересите на другите земји	13,24	21,32	30,15	13,97	21,32	**136**
14. Со влегувањето во НАТО Македонија ја губи сувереноста, таа има зависен статус	28,47	27,01	23,36	7,30	13,87	**137**

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

355.02(497.7)(047)

МОЈАНОСКИ, Цане Т.
Индекс на безбедност 2 / Цане Т. Мојаноски, Марјан Ѓуровски. -
Скопје : Факултет за безбедност : Фодација Конрад Аденауер, 2019. - 85
стр. : табели, граф. прикази ; 25 см

Библиографија: стр. 69-72

ISBN 978-608-4828-40-2 (Факултет за безбедност)
ISBN 978-608-4648-43-7 (Фодација Конрад Аденауер)
1. Ѓуровски, Марјан [автор]
а) Безбедност - Индикатори - Македонија - Извештаи
COBISS.MK-ID 109463050

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

355.02(497.7)(047)

МОЈАНОСКИ, Цане Т.
Индекс на безбедност 2 [Електронски извор] / Цане Т. Мојаноски,
Марјан Ѓуровски. - Скопје : Факултет за безбедност : Фодација Конрад
Аденауер, 2019

Начин на пристап (URL): http://www.fb.uklo.edu.mk/. - Текст во PDF
формат, содржи 85 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот
на ден 21.01.2019. - Библиографија: стр. 69-72

ISBN 978-608-4828-39-6 (Факултет за безбедност)
ISBN 978-608-4648-41-3 (Фодација Конрад Аденауер)
1. Гл. ств. насл. 2. Ѓуровски, Марјан [автор]
а) Безбедност - Индикатори - Македонија - Извештаи
COBISS.MK-ID 109394186